

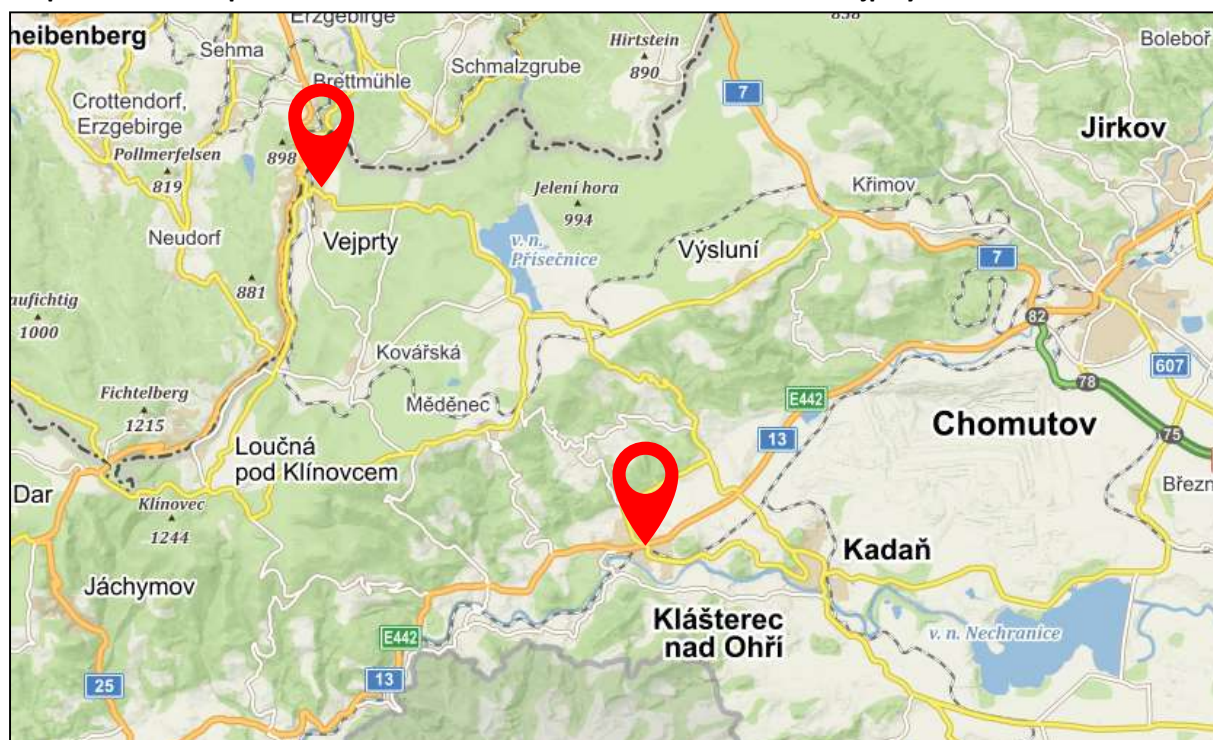
Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

EVALUACE STRATEGICKÉHO PLÁNU SOCIÁLNÍHO ZAČLEŇOVÁNÍ 2016-2018 KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ A VEJPRTY

Zpracoval: Mgr. Pavel Trousil

listopad 2019

Mapa 1: Území implementace SPSZ 2016-2018 Klášterec nad Ohří a Vejprty

Zdroj: Seznam.cz, a.s., OpenStreetMap (Mapy.cz)

OBSAH

SHRNUTÍ EVALUAČNÍ ZPRÁVY	6
1. ÚVODNÍ INFORMACE.....	13
1.1 Úvod	13
1.2 Základní terminologie.....	13
2. KONTEXT LOKALITY.....	15
2.1 Socioekonomická situace	15
2.2 Rozsah sociálního vyloučení	16
2.3 Lokální partnerství.....	17
2.4 Strategický plán sociálního začleňování 2016-2018.....	19
3. TEMATICKÉ ZÚŽENÍ EVALUACE	20
4. POSTUP ŘEŠENÍ EVALUACE A METODOLOGIE.....	21
4.1 Účel evaluace a způsob řešení evaluace	21
4.2 Evaluační otázky a evaluační kritéria.....	21
4.3 Intervenční logika SPSZ 2016-2018	23
4.4 Cílová skupina.....	26
4.5 Schéma teorie změny	26
4.6 Evaluační ukazatele, metody sběru a analýzy dat.....	27
4.7 Limity evaluace	31
5. HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ	33
5.1 ÚČINNOST OPATŘENÍ	33
5.2 DOPADY OPATŘENÍ.....	40
5.3 ADRESNOST A RELEVANCE	47
5.4 KONZISTENCE S POTŘEBAMI	50
5.5 KOORDINACE	54
5.6 SYNERGIE NA ÚROVNI OPATŘENÍ.....	56
5.7 UDRŽITELNOST OPATŘENÍ.....	60
5.8 SPOLUPRÁCE AKTÉRŮ S ASZ	60
6. ZÁVĚRY	64
6.1 KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ	64
6.2 VEJPRTY	68
6.3 SPOLUPRÁCE AKTÉRŮ S ASZ.....	72
7. DOPORUČENÍ.....	74
SEZNAM ZKRATEK.....	81

SEZNAM ROZHOVORŮ.....	82
SEZNAM DOKUMENTŮ	83

PODĚKOVÁNÍ

Velké díky patří všem, kteří si našli čas a byli ochotní se podělit o své zkušenosti získané během jejich úsilí, jehož výsledky přispívají ke zmírňování chudoby a sociálního vyloučení na území obcí Klášterec nad Ohří a Vejprty, a bez jejichž důležitých informací by tato zpráva nevznikla.

SHRNUTÍ EVALUAČNÍ ZPRÁVY

Strategický plán sociálního začleňování (SPSZ) 2016-2018 byl implementován prostřednictvím jednotlivých opatření s různým obdobím implementace (od roku 2016 do 2020, většina opatření je ještě v běhu implementace). Opatření jsou zaměřena na zmírňování sociálního vyloučení v obci Klášterec nad Ohří a Vejprty. Evaluace se zaměřuje na vyhodnocení implementace SPSZ 2016-2018 a jednotlivých opatření v prioritní oblasti „Prevence“, která zahrnuje převážně sociální služby a aktivity v oblasti prevence kriminality. Evaluace se také zaměřuje na vyhodnocení spolupráce aktérů s Agenturou pro sociální začleňování (ASZ). Evaluační otázky adresovaly témata účinnosti opatření, jejich dopadů, relevanci opatření, zajištění koordinace, synergie opatření a jejich udržitelnost. Při zpracování evaluace byly použity participativní, kvalitativní metody s cílem vyhodnotit opatření na třech úrovních: příjemci, pracovníci v přímém kontaktu s příjemci a manažeři realizátorů opatření. Pokud to bylo možné, do dotazování byly rovněž zapojeny další osoby jakožto klíčoví informátoři. Evaluace použila několik metod sběru dat: analýza dokumentů, polostrukturované rozhovory a analýza sekundárních dat z poskytnutých dokumentů. Rozhovory zahrnovaly otázky týkající se jak implementace, tak manažerského řízení. Evaluace nezahrnovala šetření mezi náhodně vybranými konečnými příjemci.

KLÍČOVÁ ZJIŠTĚNÍ

Vzhledem k tomu, že se jedná o dvě samostatné obce, jsou z praktických důvodů klíčová zjištění strukturována dle jednotlivých obcí.

KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ

Z pohledu **ÚČINNOSTI** opatření můžeme konstatovat, že **dosahování cílů** (prostřednictvím naplňování hodnot ukazatelů) na úrovni jednotlivých projektů, potažmo v celkovém úhrnu SPSZ 2016-2018, **se úspěšně daří**, případně realizátoři operativně reagují na změny situace. V některých případech došlo dokonce k překročení cílových hodnot. Svoji roli na hladkost implementace měly rovněž **operativní rizika** (např. personální obsazení pozic, interní plánování) či **externí faktory a vývoj situace osob ohrožených chudobou** a sociálním vyloučením v lokalitě (možnosti dlužníků dosáhnout na oddlužení), ale také náročnost budování vztahu s klienty a vzájemné důvěry.

V případě organizace NADĚJE, která poskytuje dluhovou poradnu a nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), došlo k překročení cílových hodnot (jak na úrovni projektu, tak SPSZ 2016-2018 pro roky 2017 a 2018). V případě organizace SVĚTLO Kadaň, z.s., u odborné poradny došlo dokonce k mírnému překročení, v případě terénního programu *harm reduction* se optikou projektové žádosti zdá, že se cílových hodnot daří naplňovat, v případě cílové hodnoty SPSZ 2016-2018 jen v omezené míře (což podle všeho souvisí s příliš ambiciózní hodnotou cílové hodnoty, která byla v rámci projektové žádosti korigována směrem dolů). Organizace RADKA, z.s., která poskytuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS), čelila výzvě v naplnění původně plánovaných hodnot, které se nedařilo naplnit v plném rozsahu, což organizace řešila změnou projektu. Z pohledu SPSZ 2016-2018 došlo u organizace RADKA, z.s. k překročení cílových hodnot v roce 2018, zatímco v roce 2017 k určitému nenaplnění - vliv hrály právě operativní faktory.

V krátkodobé perspektivě opatření přinášejí očekávané **DOPADY**. Daří se **předcházet odebrání dětí z péče rodičů**, zlepšovat motivaci rodičů k tomu, aby se začali zajímat o vzdělávání a **školní docházku** svých dětí, příp. se daří snižovat **absenci dětí ve školském zařízení**. Přestože možnosti najít si bydlení či práci jsou v lokalitě spíše omezené, i zde se klientům v některých případech podaří najít si vhodné **bydlení a zaměstnání**. Krátkodobé dopady jsou jednoznačně viditelné v oblasti řešení **finanční situace** související s dluhy, v případě **volnočasových aktivit** se daří i preventivní působení. Daří se též zlepšovat situaci v zaměstnanosti (ekonomicky příznivá doba, možnosti v Klášterci nad Ohří), ačkoliv zde

narážíme na limity dlouhodobě nezaměstnaných, nízko kvalifikované pracovní síly a strukturálně chudých lidí. V případě **bydlení** je situace v Klášterci nad Ohří náročnější - z důvodu nedostatku vhodného bydlení a velké fluktuaci migrujících nájemníků, i tak se ale poskytování podpory s nalezením bydlení vede. V případě **drogových závislostí** se daří i snižování rizik souvisejících s užíváním drog i motivovat lidi k zahájení léčby či udržování abstinence.

Zároveň současný **mechanismus na měření a vyhodnocování dopadů** není nastaven tak, aby umožňoval jednoznačně vyhodnocovat střednědobé i dlouhodobé dopady (ačkoliv existují výjimky). Což je škoda, protože takové dopady jsou indikovány a lze je předjímat. Což zároveň neznamená, že by projekty a jejich aktivity takové dopady neměly. Díky usilovné práci pracovníků, entuziasmu a vlastnímu nasazení se daří dosahovat viditelných výsledků v jejich práci.

Pro udržení výsledků opatření ve střednědobé a dlouhodobé perspektivě je podstatný **vliv kontextuálních faktorů**, tedy např. dostupnosti bydlení či zaměstnání, a synergie s ostatními opatřeními či nastavení politik na národní úrovni (dávkový systém, minimální mzda, oddlužení, a jiné). Pro dosažení lepších výsledků lze rovněž předjímat potenciál v případě **komunitně-orientovaných aktivit**, které většinou mají větší možnosti přispět k posílení komunity a tedy ke zvýšení motivace cílových skupin převzít více zodpovědnosti. Zároveň je vzhledem k velikosti lokalit nutné dbát na eliminaci rizik souvisejících se **stigmatizací** klientů, kdy se například potřební jedinci zdráhají službu užít i když by ji potřebovali.

Z pohledu **RELEVANCE** strategie adresování potřeb osob ohrožených sociálním vyloučením na úrovni opatření lze potvrdit, že podpora, která je poskytována v režimu zákona o sociálních službách kvalifikovaným pracovníky, **adresuje potřeby dle standardů sociálních služeb**. Techniky **identifikace potřebných jsou využity v adekvátní míře**. Vzhledem k charakteru lokalit a provázanosti služeb **informovanost o možnostech podpory mezi příjemci** bude spíše poměrně dobrá. Nicméně vzhledem ke své podstatě opatření primárně adresují potřeby na **individuální bázi** a ze své podstaty (a možnostem daných služeb) **řeší pouze některé aspekty či důsledky chudoby**. Zároveň je podstatný vliv **lokálních kontextuálních faktorů**, zvláště dostupnost vhodného bydlení a zaměstnání (resp. vhodných nástrojů a aplikace inovací pro práci s dlouhodobě nezaměstnanými), ale též **nastavení národních politik** (dávkový systém, minimální mzda, dluhová problematika), které rámuje možnosti aktérů adresovat relevantní problémy osob ohrožených sociálním vyloučením.

Podstatné je, že při poskytování podpory **potřební lidé nejsou přehlíženi**. Realizátoři opatření jsou v zásadě v lokalitě schopni vykryt podporu lidem, kteří mají motivaci se situací pracovat. Z pohledu **genderu, věku a etnicity** byla lokalita v předchozích situačních analýzách charakterizována prostřednictvím sociálního vyloučení, které není spojeno primárně s etnicitou (ačkoliv výraznější většina osob je romského etnika) či určitou věkovou kategorií, čemuž odpovídá i struktura klientů služeb, a tak lze nastavení v této rovině indikovat jako adresné a relevantní. Zároveň ale v rámci evaluace neprobíhalo šetření na úrovni konečných příjemců a není tedy možné závěry stran relevance a adresnosti jednoznačně potvrdit.

V rámci poskytování služeb NZDM se rovněž ukázalo, že existuje **poptávka po volnočasových aktivitách pro děti ve věku nižším než 15 let** (tzn. 6-15 let), na což realizátor opatření (NADĚJE) zareagovala zajištěním takové nabídky. V Klášterci nad Ohří jsou rovněž služby NZDM využívány převážně dětmi z lokality Mírová, což pravděpodobně vede k tomu, že poptávka po službě mimo lokalitu není uspokojena.

Z pohledu geografického zaměření SPSZ 2016-2018 a charakteru sociálně vyloučených lokalit lze konstatovat, že nejsou dle aktérů **z podpory dle geografických kritérií vyloučeny lokality s osobami s potřebnostmi podpory**, a to jak na území obce, tak též v blízkém okolí.

Z pohledu **KONZISTENCE S POTŘEBAMI**, mezi **hlavními problémy lokality** byla dle SPSZ 2016-2018 identifikována nezaměstnanost, bydlení, zadluženost, vzdělávání a nárůst drogových uživatelů. Podle aktérů je v současné době zásadním problémem v lokalitě zadlužení (a s tím související ohrožení ztrátou bydlení a související migrace), situace v zaměstnanosti se zlepšila (ačkoliv existuje část populace s nízkými možnostmi či motivací najít si zaměstnání). Vzdělávání a volnočasové aktivity pro děti a mládež a aktivizace rodin jsou vnímány jako příležitost pro budování motivace a lepších výchozích podmínek osob ohrožených sociálním vyloučením již od nízkého věku. Vzhledem k nedostupnosti dat stran uživatelů drog a skutečnosti, že se jedná do určité míry o skrytý problém, je pro aktéry náročnější posoudit rozsah problému užívání drog.

Organizace NADĚJE v lokalitě působila již před implementací projektu, s orientací na aktivity pro osoby bez domova či ohrožené ztrátou bydlení, rovněž formou působení v terénu. Organizace RADKA, z.s. a SVĚTLO Kadaň, z.s., které sídlí v nedaleké Kadani, ačkoliv v lokalitě neměly stálou fyzickou prezenci, zajišťovaly již před implementací projektů obsluhu rovněž některým klientům z Klášterce nad Ohří (formou terénní práce či dojížděním klientů za službami do Kadaně).

Implementace opatření pomohla **rozšířit kapacitu služeb/podpory** - o dluhovou poradnu /OSP/ a NZDM (NADĚJE) a **zajištění aktivní prezence** dalších aktérů s nabídkou SAS (RADKA, z.s.) a terénního programu a ambulantní drogové poradny v případě (SVĚTLO Kadaň, z.s.). Působení přímo v obci je přirozeně výhodnější z důvodu blízkosti ke klientům a znalosti terénu, snížení transakčních nákladů i zlepšení koordinace mezi aktéry.

Z pohledu zúčastněných aktérů jsou kapacity služeb víceméně adekvátní vůči rozsahu potřeb a organizace také nečelí problémům s tím, že by nebyly schopné uspokojit poptávku po službách. Zároveň se objevuje potřebnost služeb pro seniory, kteří mají vyšší nároky na péči zejména ze zdravotních důvodů. Zároveň byla síť služeb rozšířena o **chráněné bydlení** (NADĚJE) a ve fázi plánování je „**předškolní klub**“ (RADKA, z.s.).

Z pohledu **KOORDINACE** aktérů je pozitivní zavedení **pravidelného půlročního setkávání** zástupců organizací poskytujících sociální služby (tedy včetně realizátorů opatření v rámci SPSZ) a dalších aktérů relevantních pro problematiku sociálních služeb (např. ÚP). Setkávání zahrnuje rovněž pracovníky sociálních služeb na úrovni kontaktu s klientem. Zavedení tohoto mechanismu je všemi zúčastněným stranami hodnoceno jako pozitivní, a to jak z pohledu sdílení informací, nastavení koordinace, posílení transparentnosti i budování důvěry mezi aktéry, včetně vyloučení duplicit na úrovni služeb. Pro budování důvěry mezi aktéry a nastavení spolupráce je podstatné **nastavení komunikace** v případě témat či sociálních problémů, které se týkají části populace společnosti, která je častěji přehlížena - právě například sociálně vyloučení či jinak marginalizovaní, nebo problémů, které jsou do určité míry skryté a tak jejich rozsah není jednoznačně znám - jako je například problematika drogových závislostí. Zároveň **koordinace** probíhá mezi realizátory opatření **na operativní bázi**, což je velmi podstatné z titulu přesměrování klientů a vyloučení duplicit. Taková koordinace je usnadněna tím, že realizátoři opatření mají s podporou obce k dispozici kanceláře v prostorách jednoho objektu.

Z pohledu **spolupráce Klášterce nad Ohří a obce Vejprty** je výhodou **sdílení dobré praxe mezi obcemi**, ale rovněž také možnosti **řešení jednotlivých případů**. Vzhledem ke své geografické blízkosti obce v oblasti strategické a koordinační spolupracují (viz například komunitní plánování).

Z pohledu **SYNERGIÍ** je podstatné, že vzhledem ke struktuře služeb v Klášterci nad Ohří se **typy poskytované podpory spíše doplňují, než že by se překrývaly**. V případě potřeby, kdy to dává smysl a realizátor projektu/poskytovatel služby není schopen či nemá možnost klientovi pomoci, dochází k **přesměrování na jinou organizaci**, což je jednoznačně zjednodušeno tím, že služby pro cílovou skupinu jsou situovány v jedné budově, nepříliš geograficky vzdálené od lokality Mírová. Zároveň dochází k **přesměrování mezi službami poskytovanými jednotlivými poskytovateli**, kteří zajišťují poměrně široké spektrum služeb.

Z pohledu podpory synergií je obec do určité míry **limitována možnostmi bytového fondu**. Klíčovým kritériem pro přidělování bytů je platební schopnost, což je legitimní. Jedním z negativních důsledků pro osoby, které se však dostaly do dluhové pasti a postupně více a více chudnou je však skutečnost, že dochází k jejich opakované migraci, přičemž bydlení na klasickém trhu je pro ně často nákladnější. Výhodou obce ale je, že v obci působí azylový dům pro jednotlivce a rodiny, nízkoprahové denní centrum a noclehárna pro muže a ženy, které mohou do určité míry na případnou zhoršenou situaci reagovat. Nicméně nejedná se o dlouhodobé řešení. V oblasti bydlení existuje potenciál pro zlepšení vzájemného nastavení opatření i lokální politiky za účelem dosahování větších synergických efektů, bohužel se však nepodařilo využít příležitosti k rozvoji sociálního bydlení z důvodu podmínek výzvy k financování a situace na trhu s nemovitostmi.

V oblasti **zaměstnanosti** je situace na trhu práce v zásadě jedna z nejlepších v kraji, problém je se zaměstnaností dlouhodobě nezaměstnaných. Ačkoliv existuje v obci v určité formě prostupné zaměstnávání, příležitostí je aplikace budování motivace na individuální úrovni a užší spolupráce se zaměstnavateli.

Pro zajištění **UDRŽITELNOSTI** aktivit opatření je zásadní návaznost na zajištění **finančních prostředků z národních zdrojů (dotace kraje či jiných úřadů)**, klíčové aktivity jsou evidovány v síti sociálních služeb. Poskytovatelé deklarují zájem v lokalitě působit ve stejné kapacitě, jakou mají v současné době. **Stálá podpora obce** v podobě poskytnutí prostor i finanční podpora je z pohledu udržitelnosti důležitá.

VEJPRTY

Z pohledu **ÚČINNOSTI** opatření můžeme konstatovat, že **dosahování cílů** (prostřednictvím naplňování cílových hodnot ukazatelů) na úrovni jednotlivých projektů **se úspěšně daří** (třebaže v případě opatření prevence kriminality je cíl definován prostřednictvím vstupu). V případě služeb poskytovaných MSSS Vejprty se optikou cílové hodnoty SPSZ 2016-2018 podařilo naplnit cíle jen částečně (z důvodu stanovení příliš ambiciózního cíle). Svoji roli na hladkost implementace měly rovněž **externí faktory a vývoj situace osob ohrožených chudobou** a sociálním vyloučením v lokalitě (možnosti dlužníků dosáhnout na oddlužení), ale také budování vztahu s klienty a vzájemné důvěry.

Opatření přinášejí v krátkodobé perspektivě očekávané **DOPADY**. Daří se zlepšovat motivaci rodičů k tomu, aby začali více spolupracovat se školou a zajímat se o vzdělávání a **školní docházku** svých dětí, příp. se daří snižovat **absenci dětí ve školském zařízení**. Přestože možnosti najít si bydlení či práci mají v lokalitě své limity, i zde se klientům podaří najít si vhodné **bydlení a zaměstnání**, zvláště z důvodu provázanosti služeb, možností bytového fondu i situaci na pracovním trhu. Dopady jsou jednoznačně viditelné v oblasti řešení **finanční situace** související s dluhy. V případě **volnočasových aktivit** se preventivní působení dařilo, nicméně postupně klesal zájem o službu na straně klientů v parametrech jejího poskytování. Zároveň se ukázala spíše potřebnost a větší dopady u volnočasových aktivit pro mladší děti, kde je jejich nabídka nyní nabízena v rámci SAS. V případě **doplňkových programů** v rámci fakultativních činností byly dopady hodnoceny méně pozitivně. V případě asistentů prevence kriminality nebylo možné dopady plnohodnotně posoudit, ačkoliv je většinou činnost hodnocena pozitivně, nicméně projekt počítá se závěrečnou evaluací, kde je možné se na dosažené dopady zaměřit.

Zároveň současný **mechanismus na měření a vyhodnocování dopadů** není nastaven tak, aby umožňoval jednoznačně vyhodnocovat střednědobé i dlouhodobé dopady (ačkoliv existují výjimky). Což je škoda, protože takové dopady jsou indikovány a lze je předjímat. Což neznamená, že by projekty a jejich aktivity takové dopady neměly. Díky usilovné práci pracovníků, entuziasmu a vlastnímu nasazení se daří dosahovat viditelných výsledků v jejich práci.

Pro udržení výsledků opatření ve střednědobé a dlouhodobé perspektivě je podstatný **vliv kontextuálních faktorů**, tedy např. dostupnosti bydlení či zaměstnání, a synergie s ostatními

opatřeními či nastavení politik na národní úrovni (dávkový systém, minimální mzda, oddlužení, a jiné). Pro dosažení lepších výsledků lze rovněž předjímat potenciál v případě **komunitně-orientovaných aktivit**, které většinou mají větší možnosti přispět k posílení komunity a tedy ke zvýšení motivace cílových skupin převzít více zodpovědnosti. Zároveň je vzhledem k velikosti lokalit vhodné dbát na eliminaci rizik souvisejících se **stigmatizací** klientů, kdy se například potřební jedinci zdráhají službu užít i když by ji potřebovali.

Z pohledu **RELEVANCE** strategie adresování potřeb osob ohrožených sociálním vyloučením na úrovni opatření lze potvrdit, že podpora, která je poskytována v režimu zákona o sociálních službách kvalifikovaným pracovníky, **adresuje potřeby dle standardů sociálních služeb**. Techniky **identifikace potřebných jsou využity v adekvátní míře**. Vzhledem k charakteru lokalit a provázanosti služeb **bude informovanost o možnostech podpory mezi příjemci** spíše poměrně dobrá. Nicméně opatření primárně adresují potřeby na **individuální bázi** a ze své podstaty (a možnostem daných služeb) **řeší pouze některé aspekty či důsledky chudoby**. Zároveň je podstatný vliv **lokálních kontextuálních faktorů**, zvláště dostupnost vhodného bydlení a zaměstnání (resp. vhodných nástrojů a aplikace inovací pro práci s dlouhodobě nezaměstnanými), ale též **nastavení národních politik** (dávkový systém, minimální mzda, dluhová problematika), které rámuji možnosti aktérů adresovat relevantní problémy osob ohrožených sociálním vyloučením.

Podstatné je, že při poskytování podpory **potřební lidé nejsou přehlíženi**. Realizátoři opatření jsou v zásadě v lokalitě schopni vykryt podporu lidem, kteří mají motivaci se situací pracovat. Z pohledu **genderu, věku a etnicity** byla lokalita v předchozích situačních analýzách charakterizována prostřednictvím sociálního vyloučení, které není spojeno primárně s etnicitou (ačkoliv výraznější většina osob je romského etnika) či určitou věkovou kategorií, čemuž odpovídá i struktura klientů služeb, a tak lze nastavení v této rovině indikovat jako adresné relevantní. Zároveň ale neprobíhalo šetření na úrovni konečných příjemců a není tedy možné závěry stran relevance a adresnosti jednoznačně potvrdit.

Z pohledu geografického zaměření SPSZ 2016-2018 a charakteru sociálně vyloučených lokalit lze konstatovat, že nejsou dle aktérů **z podpory dle geografických kritérií vyloučeny lokality s osobami s potřebnostmi podpory**, a to jak na území obce, tak též v blízkém okolí.

Z pohledu **KONZISTENCE S POTŘEBAMI** je jednoznačné, že převládala orientace na podporu hledání bydlení, zaměstnání a řešení finanční situace a zadluženosti, docházku dětí a jejich přípravu do školy, obecně volnočasové aktivity - což je bezesporu konzistentní s rozsahem potřeb osob ohrožených sociálním vyloučením v dané lokalitě. V případě asistentů prevence kriminality (APK) se činnost zaměřuje na prevenci kriminality a zlepšování bezpečnosti v obci.

Přestože mezi klíčové problémy v lokalitě patří zadluženost i rizikové trávení volného času dětí a mládeže, z pohledu aktérů MSSS Vejprty **sít služeb optimalizovalo dle rozsahu problému a možností a parametrů podpory**, kterou je možné poskytovat v dané situaci. Obecně se na potřebnosti služby **NZDM** projevila změna struktury uživatelů (v kombinaci s nárůstem drogových závislostí) a s tím související nižší zájem o službu, ale i snížený respekt této cílové skupiny k minimálním pravidlům vyžadujícím využívání služeb. Navzdory skutečnosti, že **zadluženost** je v obci Vejprty stále zásadním problémem, což vyplývá z výpovědí aktérů i dostupných informací o situaci zadlužení populace, poskytování odborného sociálního poradenství zaměřeného na dluhovou problematiku bylo ukončeno. Dle výpovědi aktérů je důvodem to, že se v případě zadluženosti často jedná o případy, které jsou již v řešení, případně o službu není výrazný zájem z důvodu omezených možností dlužníků dosáhnout na oddlužení a jejich nízká motivace.

Z pohledu rozsahu nabídky služeb pro osoby ohrožené sociálním vyloučením, realizátoři ani klíčový aktéři neidentifikovali zásadní **nedostatek v nabídce sociálních služeb** či obdobných aktivit. Zmiňována

byla problematika závislostí (spíše v preventivní rovině), která zdá se v lokalitě narostla či alespoň je více viditelná.

Z pohledu **KOORDINACE** je klíčové, že realizátorem služeb jakožto **MSSS Vejprty** je jedna organizace, která má nastaveny systémy koordinace interně i externě. Na měsíční bázi dochází k setkávání zástupců **MSSS Vejprty a vzdělávacích zařízení**, kde jsou mimo jiné řešeny jednotlivé případy - rodiny s problémy, což je podstatné pro účinné fungování SAS a podporu ve vzdělávání. Zároveň probíhá spolupráce mezi **MSSS Vejprty a obcí**, např. poměrně intenzivně v oblasti bydlení - a to na individuální bázi dle potřeby, kdy zajištění či udržení bydlení (stávajícího či lepšího) je využíváno jako určitý motivační faktor pro řešení situace na úrovni klienta či rodiny. Z pohledu **spolupráce Klášterce nad Ohří a obce Vejprty** je výhodou **sdílení dobré praxe mezi obcemi**, ale také možnosti pro **řešení jednotlivých případů**. Vzhledem ke své geografické blízkosti obce v oblasti strategické a koordinační spolupracují (viz např. komunitní plánování).

Z pohledu **SYNERGIÍ** je výhodou, že aktivity jsou v lokalitě provázané a MSSS Vejprty využívá potenciál, který **komplexnost služeb** v obci nabízí, zvláště z pohledu spolupráce mezi MSSS Vejprty, MÚ (významně z pozice agendy bydlení a sociální) a školou a tak aktivity mají prokazatelný synergický efekt na dosahování výsledků a dlouhodobějších dopadů. Možnosti obce, která vlastní poměrně rozsáhlý **bytový fond**, v oblasti bydlení jsou v rozumné míře využívány k saturování potřeb sociálně znevýhodněných rodin i jednotlivců, čemuž rovněž napomohlo opatření realizované v rámci projektu IMPULS zaměřené na vytvoření a rozvoj systému prostupného bydlení. Příznivá politika obce v oblasti bydlení rovněž umožňuje využívat bytový fond k motivaci domácností vlastní situaci řešit. V otázce dostupnosti bydlení se nicméně rovněž projevuje tlak poptávky po bydlení lidí, zvláště též těch, kteří dojíždějí za prací do Saska, což se obec snaží řešit rozšiřováním bytového fondu.

Podstatné z pohledu synergií aktivit zaměřených na poskytování podpory a aktivizace rodin či osob je rovněž **provázání SAS či terénního programu se školou**, kdy v případě, že jsou ve vzdělávacím procesu indikovány problémové situace, jsou řešeny individuálně mezi školou a MSSS Vejprty a pracovníky organizace. V případě poskytování NZDM je patrná synergie s činností APK i zavedením vyhlášky proti užívání alkoholu na vybraných veřejných prostranstvích.

Určitý synergický efekt lze sledovat i v oblasti **zaměstnanosti**, konkrétně např. v zaměstnávání osob z cílové skupiny v rámci MSSS Vejprty. Zároveň je zde příležitost pro aplikaci metod více individuální práce s příjemci či práce se zaměstnavateli.

Pro zajištění **UDRŽITELNOSTI** aktivit opatření je zásadní návaznost na zajištění **finančních prostředků z národních zdrojů (dotace kraje či jiných úřadů)**, klíčové aktivity MSSS Vejprty v podobě SAS a terénního programu jsou v síti sociálních služeb. Žádost o financování asistentek prevence z prostředků MAS je podána s předpokladem zajištění financování.

SPOLUPRÁCE AKTÉRŮ S ASZ - KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ, VEJPRTY

Z pohledu spolupráce a institutu lokálního partnerství se jednání aktéru profilovala do Pracovní skupiny projekty a implementace, na jejichž jednáních byla předně řešena agenda související s výzvami a monitoringem implementace projektů, s frekvencí kvartálního setkávání v době implementace SPSZ 2016-2018, v roce 2019 potom proběhla setkání dvě. Setkání probíhala za účasti relevantních aktérů, včetně zástupců z vedení obcí. Paralelně probíhalo setkávání mezi ASZ a partnery na individuální bázi dle potřeb - jako například v nedávné době v případě TAP s obcí Vejprty. Intenzivní formy spolupráce (nad rámec *ad hoc* konzultací) mezi Kláštercem nad Ohří a ASZ vzhledem ke konci platnosti SPSZ 2016-2018 a dokončování implementace projektů nejsou v tuto chvíli předpokládány. V případě obce Vejprty proběhla příprava tematického akčního plánu (TAP), v jednání byla příprava opatření zaměřeného na zaměstnanost.

Robustnější mechanismus koordinace byl funkční spíše v procesu přípravy SPSZ 2016-2018. V Klášterci nad Ohří do tohoto rovněž vstupovala skutečnost, že rok 2015 byl pro obec rokem strategického plánování - probíhala příprava několika plánovacích dokumentů a řada procesů i témat v různých koordinačních, pracovních a konzultačních skupinách se tedy překrývala. V konečném důsledku robustnost mechanismu i vytváření paralelních struktur, se zdá, vedlo k **nižšímu vlastnictví dokumentu** a přístupu k SPSZ 2016-2018 spíše z pragmatického pohledu jako k možnosti dosáhnout na finanční prostředky pro realizaci opatření zaměřených na problematiku sociálního vyloučení, rovněž v partnerství s obcí Vejprty, která měla zájem o zajištění prostředků na realizaci vlastních opatření.

Podpora poskytovaná ze strany ASZ se v tomto období orientovala předně na podporu s přípravou samotného strategického plánu a projektové poradenství. Z pohledu zajištění konzultačního procesu při přípravě projektových žádostí jednotliví realizátoři hodnotí poskytnutí konzultací různě, což se odvíjí od kapacit a zkušeností jednotlivých realizátorů s projektovým či dotačním managementem. Z pohledu **očekávání jednotlivých aktérů**, realizátoři by preferovali například aktivnější podporu s vyjednáváním s poskytovatelem dotace (inovace, místní specifika). Celkově náročnost přístupu, v kombinaci s rozdílným očekáváním na začátku procesu a kapacitami aktérů (odbornými i časovými) vede k nižšímu **vlastnictví** koordinačních mechanismů a principů strategického plánování včetně vyhodnocování v rámci **lokálního partnerství** (včetně aplikace principů řízení orientovaného na výsledky). Rovněž je podstatné, že spolupráce v rámci partnerství probíhá se dvěma obcemi, jejichž spojení v rámci SPSZ 2016-2018 bylo spíše pragmatické. Podstatnější je nicméně to, že pro aktéry není u SPSZ jasná přidaná hodnota v udržení mechanismu v předjímaných parametrech. Koordinace na místní úrovni (pro každou obec zvlášť) funguje adekvátně, a to je z pohledu aktérů podstatné.

Na spolupráci nemá tolik pozitivní vliv časté **střídání lokálních konzultantů** ASZ, což v konečném důsledku do určité míry nemá kladný vliv na budování partnerství a důvěry mezi aktéry a ASZ. Podpora poskytovaná současnou lokální konzultantovou je hodnocena ze strany zástupců obcí spíše velmi pozitivně. Naopak výhodou lokalit je určitá stabilita v obsazení klíčových pozic na straně obcí, což má pozitivní dopad na zájem a motivaci obcí řešit s nasazením problémy obyvatel, kteří se potýkají se sociálním vyloučením či jsou chudobou ohroženi.

Evaluace zároveň generuje **SADU DOPORUČENÍ**, která jsou uvedena v závěrečné části dokumentu. Klíčová doporučení se zaměřují na následující témata:

Kláštepec nad Ohří

- komunikace aktérů;
- synergie na úrovni opatření;
- prevence závislostí;

Vejprty

- dluhové poradenství a NZDM;
- bydlení a synergie ve Vejprtech;
- problematika závislostí;
- asistenti prevence kriminality;

Obecné

- komunitní aktivizace;
- strategické plánování SPSZ 2016-2018 a koordinace na úrovni plánování;
- monitoring, evaluace, zodpovědnost vůči příjemcům a proces učení.

1. ÚVODNÍ INFORMACE

1.1 Úvod

Následující zpráva předkládá výsledky zhodnocení spolupráce Agentury pro sociální začleňování (ASZ) s obcemi Klášterec nad Ohří a Vejprty v letech 2015 – 2018 na základě analýzy výstupů a výsledků implementace Strategického plánu sociálního začleňování 2016 – 2018, konkrétně implementace opatření, která se týkají oblasti „**Prevence**“, tzn. primárně následujících oblastí: sociální služby, zadluženost, rodina a bezpečnost, nicméně s určitým přesahem do zaměstnanosti a bydlení – toto tematické zúžení je dále vysvětleno v kapitole 3. Ve zprávě je evaluována realizace naplánovaných opatření a dosahování strategických cílů s ohledem na jejich dopad na stav sociálního vyloučení v obci/obcích. Cílem evaluace je **zhodnotit efekt jednotlivých opatření a lokálního partnerství na dosažení dopadů**, a poskytnout tak zpětnou vazbu partnerům v lokalitě, ASZ, ale také poskytovateli finanční podpory, příp. tvůrcům národních sociálních politik. Výsledky zprávy jsou využitelné pro nastavování dalších intervencí v oblasti sociálního začleňování v lokalitě Klášterec nad Ohří a Vejprty i v omezených možnostech v jiných lokalitách, kde působí ASZ, případně pro formulaci obecnějších politik řešení sociálního vyloučení.

1.2 Základní terminologie

Agentura pro sociální začleňování, která je jedním z odborů Sekce pro lidská práva Úřadu vlády ČR, byla v roce 2008 ustavena jako ústřední nástroj státní správy pro řešení sociálního začleňování. Jejimi dvěma základními úkoly je zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace a odborná koordinace řešení sociálního vyloučení na národní úrovni. ASZ podporuje obce a města v tom, aby mohly plnit svoji funkci v zajišťování rovného přístupu ke vzdělávání, bydlení, zaměstnání, zdravotní péči a dalším zdrojům a institucím všem svým občanům bez ohledu na jejich sociální status.

Základním nástrojem ASZ při řešení sociálního vyloučení v konkrétní obci/obcích je **síťování a propojování relevantních místních aktérů**, které je nezbytným předpokladem pro implementaci integračních procesů. K tomu slouží tzv. **lokální partnerství** (LP), platforma, v jejímž rámci se koordinovaně řeší jednotlivé problematické oblasti prostřednictvím vytčení strategických cílů a naplňování konkrétních opatření pro jejich naplňování. Strategické cíle, opatření k jejich dosahování a jiné inkluzivní aktivity jsou ukotveny v dokumentu s názvem **Strategický plán sociálního začleňování** (SPSZ), který je za odborné a facilitační podpory lokálního konzultanta ASZ vytvářen lokálním partnerstvím obce. SPSZ je ústředním nástrojem řešení sociálního začleňování v konkrétní obci, podle něhož spolupráce ASZ a obce probíhá, a na jehož základě je také možné zhodnotit úspěch či neúspěch intervence ASZ.

ASZ za dobu svého působení dosáhla značných úspěchů, především v odborném zmapování problému sociálního vyloučení a možností jeho řešení a v rozšíření sociálně inkluzivního diskurzu. Podařilo se jí v lokálních samosprávách implementovat nové způsoby práce představované především propojením, koordinací a aktivizací místních aktérů. Je schopna také pojmenovávat sociální problém přesněji a šířeji i s jeho příčinami, čímž je umožněna změna vnímání problému aktéry místní sociální politiky. Může poskytnout alternativu k segregačním a restriktivním praktikám, v nichž vidí řada lokálních politiků jediný nástroj řešení.

V rámci své práce však naráží také na značné **limity**. Základní limit tvoří skutečnost, že ASZ nedisponuje žádnými pravomocemi vůči obcím a samosprávám ani vlastními finančními zdroji. Sehrává tak úlohu odborného poradce a motivátora. Disponuje rovněž jen velmi omezenými možnostmi systémového ovlivňování na úrovni národní politiky, neboť nemá žádné legislativní ani exekutivní pravomoci. ASZ na lokální úrovni často naráží na bariéru rezistence politické reprezentace obcí, která oproti integračním snahám preferuje politickou kariéru a populistická řešení. ASZ je tedy pouze zprostředkujícím aktérem, který nemá přímý vliv na stav sociálního vyloučení a sociálně vyloučených lokalit v obcích.

V současné době je nejsilnějším nástrojem vlivu na obce v rukou ASZ **Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám** (KPSVL), který umožňuje obcím spolupracujícím s ASZ exkluzivně podávat projekty do uzavřených nesoutěžních výzev, kde jsou pro ně předem alokovány značné finanční zdroje. Projektové poradenství v rámci KPSVL se tak stává zásadní intervencí ASZ ovlivňující řešení sociálního začleňování v obcích.

Sociální vyloučení

Pod pojmem sociální vyloučení chápeme proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nacházejí v situaci, kdy mají **ztížený přístup ke zdrojům** běžně dostupným většině obyvatel, zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení a možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování. Se sociálním vyloučením je často spojena určitá míra **stigmatizace** ze strany většinové společnosti, která může izolaci ještě prohlubovat.

Sociální vyloučení se vyznačuje různými charakteristikami, které se v různých lokalitách vyskytují s různou intenzitou. Společná všem lokalitám a jejich obyvatelům je však skutečnost, že se potýkají s **několika zásadními existenčními problémy zároveň**, a tudíž jejich řešení, které by směřovalo k vymanění se ze stavu sociální exkluze, je natolik obtížné, že je pro sociálně vyloučeného takřka nedosažitelné bez vnější pomoci.

Základními indikátory sociálního vyloučení je materiální chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na dávkách v hmotné nouzi, nízká kvalita a nejistota v bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu společnému vzdělávání, vysoká míra zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a vysoká míra migrace. Jednotlivé ukazatele sami o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti. Každý z uvedených aspektů sociálního vyloučení může být v různých lokalitách a u různých jejich obyvatel zastoupen v jiné míře. Různé kombinace intenzity těchto jevů pak vytváří charakter jednotlivých lokalit, které se stejně jako lokální kontext mnohdy výrazně liší.

Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o **sociálně vyloučené lokalitě** (SVL). Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou zákonné normy, tržní mechanismy a stanoviska zbytku společnosti i faktory vnitřní, mezi něž se řadí např. životní styl samotných sociálně vyloučených, které se často mezigeneračně reprodukuje. Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. V českém kontextu se pak jedná o etnicitu romskou. Je však nutné důrazně se vyhradit proti zaměňování pojmu sociální vyloučení s příslušností k romskému etniku. Výše uvedený popis fenoménu sociálního vyloučení jasně dokládá, že stav vyloučení

ze společnosti může postihnout kohokoliv, nehledě na jeho etnickou příslušnost. Tomu také v současné době odpovídá zacílení intervencí Agentury pro sociální začleňování.

2. KONTEXT LOKALITY

2.1 Socioekonomická situace¹

Klášterec nad Ohří je obcí s pověřeným obecním úřadem (POÚ) a s necelými 15 tisíci obyvateli, spadající pod obec s rozšířenou působností (ORP) Kadaň v okrese Chomutov, ležící na rozhraní Ústeckého a Karlovarského kraje.

Historické jádro na západním okraji města je od rozlohou dominantnějšího zbytku sídla prostorově odděleno komunikací E442 protínající město podélně od východu na západ. Převážná část města se nachází na severní straně této rušné komunikace a je většinou tvořena poválečnou panelovou zástavbou dominující zdejší architektuře. Na opačné straně této komunikace se nachází původní historické jádro města se zámek a lázněmi Kyselka. Také bezprostřední okolí města je pro obyvatele i návštěvníky velmi atraktivní, neboť řeka Ohře společně s Doupovskými a Krušnými horami vytváří dobré podmínky k turismu. Ve městě se nachází nejstarší dosud fungující porcelánka v českých zemích. Kromě toho je zde celá řada firem, jejichž činnost navazuje na dlouholetou průmyslovou tradici regionu. Díky významným českým i zahraničním investorům, kteří z velké většiny sídlí v průmyslové zóně Verne, je Klášterec nad Ohří městem s nejnižší nezaměstnaností v okrese. Ta se v době přípravy SPSZ pohybovala na 8,65 %. V 07/2019 míra nezaměstnanosti byla 4,2 % (dle dat MPSV).

Klášterec nad Ohří nabízí svým obyvatelům dostupnou občanskou vybavenost, město je zřizovatelem jedné mateřské školy (s 5 detašovanými pracovišti) a tří základních škol (s jedním detašovaným pracovištěm). Ve městě sídlí i gymnázium a střední odborná škola, jejímž zřizovatelem je Ústecký kraj. Pro děti jsou ve městě v nabídce také volnočasové aktivity – Dům dětí a mládeže a Základní umělecká škola. Občané mají k dispozici Městský ústav sociálních služeb i polikliniku s mnoha specializovanými pracovišti. Ve městě funguje i Městská policie.

Také dopravní obslužnost Klášterce nad Ohří je dostatečná. Díky poloze města na hlavní železniční trati mezi Chebem a Ústím nad Labem je vlakové spojení do okolních i vzdálenějších měst uspokojivé. Velmi intenzivní je investiční činnost ve městě. Postupně se také renovuje největší klášterecké panelové sídliště. Klášterec nad Ohří se pyšní také nabídkou bohatého sportovního a kulturního vyžití.

Sociální situace ve městě je stabilizovaná. Dlouhodobě nevyhovující je pouze sociální situace u části obyvatel (převážně Romů), což má však dopad i na ostatní obyvatele. Dominantním a setrvalým problémem byla v době přípravy SPSZ vyšší míra nezaměstnanosti (nyní však je situace odlišná, viz níže v textu), kdy místní trh práce vyžaduje především kvalifikované a sociálně adaptované zaměstnance. Na území města působí několik sociálních služeb prevence i péče.

Vejprty jsou město v Ústeckém kraji v Krušných horách ležící ve správním obvodu Kadaň (okres Chomutov) na hranici se Saskem. Město je přirozeným centrem horské oblasti Vejprtska a nabízí

¹ Převážně převzato z: *Strategický plán sociálního začleňování 2016-2018, Klášterec nad Ohří a Vejprty*. 2015, 2016.

možnosti aktivního odpočinku pro letní i zimní turistiku. Město je z pohledu organizace společenského života i kulturních aktivit obecně poměrně aktivní.

V obci žijí asi tři tisíce obyvatel. Dle informací ze SPSZ 2016-2018 byla sociální situace ve městě stabilizovaná, počet obyvatel stagnuje, dominantním jevem je odloučenost od přirozených center okresu. Tento fakt ovlivňuje dostupnost služeb sociální vybavenosti, ale hlavně nabídku pracovních příležitostí. Lokalizace na hranicích se Saskem je v tomto ohledu pocítována jako příležitost, která je podle aktuálních informací i často využívána. Míra nezaměstnanosti byla v době přípravy SPSZ 8,73 %, v 07/2018 byla 3,00 % (dle dat MPSV). Pocítovaným problémem je nižší úroveň vzdělanosti, která rozvoj zaměstnanosti citelně limituje. Ačkoliv město prošlo za posledních 10 let výraznou strukturální změnou (opravy bytového fondu, rekonstruované veřejné prostory), nedošlo k eliminaci hrozeb strukturální nezaměstnanosti, a to především u nízko kvalifikovaných skupin místních obyvatel. Struktura zaměstnavatelů je poměrně stabilní – největším zaměstnavatelem je město samo, resp. jeho příspěvkové organizace, Městská správa sociálních služeb (MSSS) měla v roce 2015 cca 180 zaměstnanců, v roce 2019 více než 200 zaměstnanců.

Doprovodným jevem strukturální nezaměstnanosti jsou projevy sociální deprivace, které obec usiluje řešit. V uplynulých letech byl nastartován proces rozvoje služeb sociální prevence a cílená podpora inkluzivního vzdělávání v mateřské a základní škole. Velikou výhodou je poměrný dostatek bytového fondu v majetku města a nepochybně potenciál rozvoje turismu a příhraniční spolupráce.

Jako většina lokalit v pohraničí i město Vejprty prošlo zásadní transformací v oblasti hospodářské a politické. Po roce 1945 bylo město z převážné části vysídleno, následoval příliv nového obyvatelstva z vnitrozemí a Slovenska, včetně romské obyvatelstva. Romské rodiny žijí tedy ve městě dlouhodobě, k výraznějším migračním přesunům u této části obyvatel spíše nedochází.

2.2 Rozsah sociálního vyloučení²

V **Klášteřci nad Ohří** se sociálně vyloučená lokalita nachází v ulici Mírová, konkrétně se jedná o jeden třináctipatrový panelový dům č.p. 480, potažmo i sousedící objekt s č.p. 481. Lokalita vznikla „řízeným i přirozeným sestěhováním“ chronických dlužníků na nájemném u města probíhajícím zhruba od 90. let. Nachází se na **vnitřní periférii města**, v okolí je obdobná zástavba výškových obytných panelových budov stavěných ve stejném období (zhruba 70. léta).

V okolí bytového domu je běžná **občanská vybavenost**, nechybí obchody, zdravotní středisko, základní i mateřská škola. Několik metrů od domu je dětské hřiště. Veškerá občanská vybavenost je velmi dobře dostupná.

Podle dat z roku 2015 se v této lokalitě fyzicky nacházelo 232 lidí, z toho 122 dospělých a 110 nezletilých v 78 bytech. Z toho **58 domácností pobíralo dávky hmotné nouze**. Většina obyvatel bytového domu měla pouze základní vzdělání, což bylo i důvodem vysokého počtu nezaměstnaných. Dle informací ze SPSZ 2016-2018 v tomto domě dlouhodobě žilo **asi 40 % obyvatel**, u ostatních nájemníků docházelo často k ukončení nájemního vztahu, situace v soužití obyvatel se tedy často měnila a mění.

² Převážně převzato z: *Strategický plán sociálního začleňování 2016-2018, Klášterec nad Ohří a Vejprty*. 2015, 2016.

Ve vyloučené lokalitě v současné době působí **několik poskytovatelů sociálních služeb**. Kromě poskytovatelů sociálních služeb sehra v této lokalitě důležitou roli činnost sociálních pracovníků města, kteří mapují situaci v oblasti a obyvatelům poskytují odborné poradenství a další aktivity podle dohody s klienty. Tyto aktivity plynule navazují na služby, které poskytuje NADĚJE, a to zejména NZDM a dluhovou poradnu. V oblasti sociálně aktivizačních služeb a poradenství zde působí organizace RADKA, z.s. (Rodiče a děti Kadaně). V lokalitě i blízkém okolí pak působí i organizace SVĚTLO Kadaň, z.s., a to s terénním programem a odbornou poradnou pro osoby se závislostmi.

Sociálně znevýhodnění obyvatelé ve městě **Vejprty** obývají jednotlivé bytové domy nacházející se v různých částech obce. Většina domů je ve vlastnictví města. Domy jsou umístěné v **běžné zástavbě**, přičemž se jedná o byty standardní a snížené kategorie. Byty snížené kategorie mají záchody na chodbách domu a je do nich zavedena pouze studená voda, byty standardní kategorie mají záchody uvnitř bytu a pro ohřev vody mají v bytě umístěn bojler či lázeňský kotel. Ve městě Vejprty tak **neexistuje typická prostorově vyloučená lokalita** tvořená větším počtem domů soustředěných na jednom místě a obývaných sociálně znevýhodněnými obyvateli. Vzhledem ke skutečnosti, že se všechny domy nacházejí v běžné zástavbě, mají sociálně znevýhodnění obyvatelé k dispozici stejnou infrastrukturu a služby jako ostatní obyvatelé města.

Místa obývaná sociálně znevýhodněnými obyvateli vznikala postupně, tedy postupným sestěhováním sociálně slabých obyvatel, kteří neměli dostatek finančních prostředků na placení nájemného v běžných obecních domech 1. kategorie, do obecních domů kategorie nižší. Dle informací ze SPSZ zhruba **90 % obyvatel těchto „lokalit“ tvořili Romové**, za jejichž sestěhováním do zmiňovaných objektů stojí kromě neschopnosti platit nájemné v domech vyšší kategorie z důvodu špatné finanční situace těchto rodin též určitý tlak okolí, resp. ostatních obyvatel domů, v nichž tito sociálně znevýhodnění lidé původně bydleli. Sociální služby jsou v lokalitě poskytovány MSSS.

2.3 Lokální partnerství

Spolupráce obce **Vejprty** s ASZ byla zahájena v roce 2011, kdy město podalo přihlášku ke spolupráci. Dle evaluace působení ASZ v obci zpracované v roce 2015 bylo pozitivním předpokladem pro spolupráci mezi obcí a ASZ to, že mezi vedením města a zastupitelstvem nepanovaly žádné rozpory a neobjevily se tedy zásadní argumenty proti spolupráci (což je v mnoha obcích právě naopak).³ Následoval proces strategického plánování a implementace opatření zaměřených na posilování sociální inkluze (2012-2014).

Za hlavní úspěchy spolupráce bylo možné považovat zejména **zřízení nových služeb prevence** (nizkoprahové zařízení pro děti a mládež, sociálně aktivizační služby, odborné sociální poradenství a terénní programy), **zřízení terénního sociálního pracovníka města a zajištění financí pro asistenty prevence kriminality**.⁴

Na jaře 2015 byla v rámci koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám spolupráce rozšířena o spolupráci s nedalekým **Klášteřcem nad Ohří**. Od koordinovaného přístupu a další spolupráce si město slibovalo zejména formální ukotvení systému prostupného bydlení a prostupného

³ Závěrečná evaluace působení Agentury pro sociální začleňování v lokalitě Vejprty. Sociotrendy 2015.

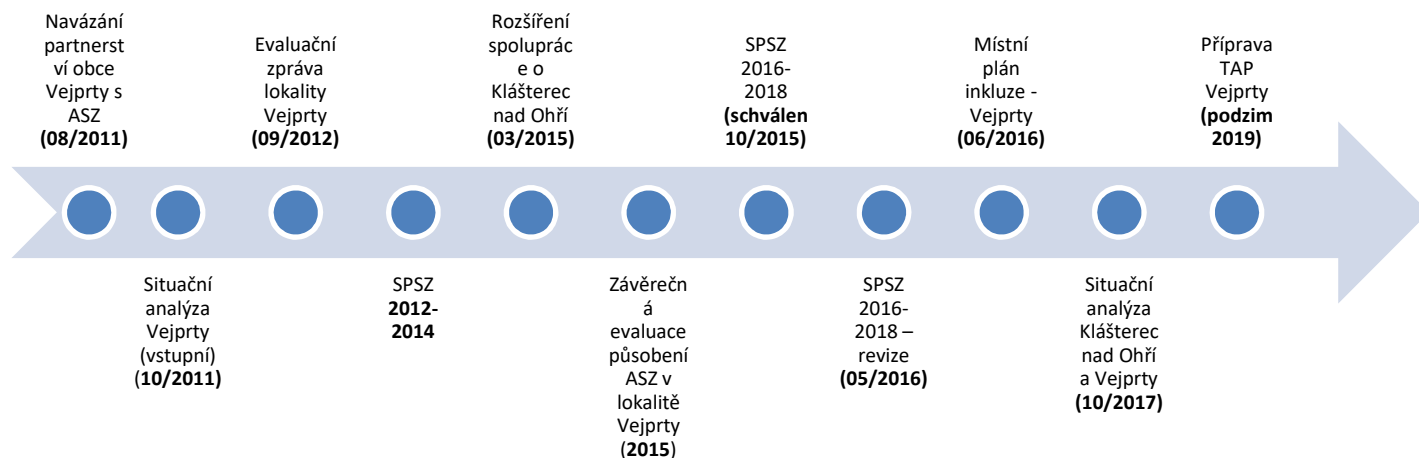
⁴ HEJNAL, O.: *Situační analýza Klášterec nad Ohří a Vejprty*. ASZ, 2017.

zaměstnávání, současně získání projektového poradenství a aktivní činnost v podávání projektů. V úvodní fázi byl ve spolupráci zástupců obce, lokálního konzultanta ASZ a lokálního partnerství zpracován SPSZ pro období 2016-2018.

Vedle zájmu obce Klášterec nad Ohří o spolupráci bylo důvodem pro rozšíření též **pragmatické splnění vstupních kritérií spolupráce formou KPSVL** v případě obce Vejprty, která by sama tato kritéria nesplnila (jednalo se o minimální počet obyvatel žadatele).

Úkolem lokálního partnerství je aktivně podporovat inkluzi sociálně vyloučených obyvatel a koordinovat spolupráci v oblasti řešení problémů sociálně vyloučených lokalit. V rámci partnerství byly ustaveny čtyři specifické pracovní skupiny: 1) Bydlení, 2) Vzdělávání, 3) Prevence a 4) Zaměstnanost. Členy lokálního partnerství byli zástupci obou obcí, MSSS Vejprty, zástupci poskytovatelů sociálních služeb pracujících s cílovou skupinou z nevládního sektoru, základních a mateřských škol, OSPOD Kadaň, ÚP Klášterec nad Ohří, SVJ Mírová 480 (Klášterec nad Ohří), Policie ČR a Městské policie.

Schéma 1: Harmonogram partnerství s ASZ na strategické (a analytické) úrovni

Partnerství využívá pro plánování a koordinaci své činnosti právě SPSZ. SPSZ 2016-2018, který navazuje na předchozí strategické období (pro obec Vejprty, pro Klášterec nad Ohří se jednalo o novou zkušenost), je předmětem této evaluace. Ta se nicméně zaměřuje pouze na jeden segment tohoto Plánu, viz níže kap. 3 - Tematické zúžení evaluace. Na implementaci SPSZ 2016-2018 další aktivní spolupráce mezi ASZ a obcí Klášterec nad Ohří nenavazuje, v případě obce Vejprty spolupráce pokračuje formou přípravy **tematického akčního plánů** (TAP), který se zaměřuje na oblast **zaměstnanosti**, v jednání byla příprava projektové žádosti zaměřené na zaměstnanost.

2.4 Strategický plán sociálního začleňování 2016-2018

Strategický plán sociálního začleňování 2016-2018, který byl připraven participativně v rámci lokálního partnerství, identifikoval tři hlavní problematické oblasti (a) nezaměstnanost a nízká kvalifikace sociálně vyloučených obyvatel; (b) vysoká míra zadluženosti a probíhající exekuce, (c) nárůst počtu drogových klientů a d) bezdomovectví.

Tyto klíčové problémy jsou převedeny do prioritních oblastí, které jsou dále v SPSZ podrobně popsány, analyzovány (včetně aplikace SWOT analýzy pro každou obec samostatně) a operacionalizovány (rovněž samostatně pro každou obec). Jedná se o následující prioritní oblasti, které jsou pro obě obce totožné:

- Zaměstnanost;
- Vzdělávání;
- Bydlení;
- Prevence kriminality (zahrnuje sociální služby a opatření v oblasti bezpečnosti).

V případě města Vejprty SPSZ navázal na předchozí spolupráci a již ustavené lokální partnerství Vejprty, včetně procesu strategického plánování.

Původní verze SPSZ 2016-2018 byla schválena v 11/2015. SPSZ byl revidován v první polovině roku 2016 (revize schválena 05/2016), obsahem revize byla změna návrhové části spočívající v zahrnutí aktivity v oblasti prevence kriminality (bezpečnost). Finanční alokace zůstala stejná, části SPSZ týkající se Klášterce nad Ohří zůstaly bez změny.

3. TEMATICKÉ ZÚŽENÍ EVALUACE

Evaluace zpracovávané v rámci ASZ jsou zaměřené na vyhodnocení pouze **vybraných realizovaných cílů a dopadů opatření SPSZ**. To znamená, že evaluace je **prováděna na úrovni jednotlivých lokalit selektivně pro vybranou tematickou oblast** řešenou ASZ, která je vybrána Agenturou v konzultaci s aktéry v lokalitě. Při výběru této oblasti je přihlášeno ke specifickým evaluované lokality – **rozsahu implementace opatření** v tematické oblasti v dané lokalitě, dalšímu **plánovanému zaměření obce či obcí v oblasti sociálního začleňování** – i k zajištění pestrosti evaluovaných témat napříč lokalitami. Oblast Vzdělávání není předmětem posuzování pro tematické zúžení evaluace, tato oblast bude řešena v rámci samostatné evaluace⁵.

Na základě výše uvedených kritérií byla **v lokalitě Klášterec nad Ohří a Vejprty** vybrána pro evaluaci oblast „**Prevence**“, tzn. primárně následující oblasti: sociální služby, zadluženost, rodina a bezpečnost, nicméně s určitým přesahem do zaměstnanosti a bydlení. Tematické zúžení bylo konzultováno s lokálním konzultantem ASZ a zástupci partnerských obcí.

V případě **Klásterce nad Ohří** je důvodem výběru **rozsah realizovaných aktivit a dosažených výstupů** v rámci naplňování specifických cílů SPSZ a význam oblasti pro další intervence, neboť zde lze předjímat určitý **potenciál pro zajištění udržitelnosti** některých aktivit a výstupy plánované evaluace mohou tedy být prakticky využitelné.

Totéž platí pro lokalitu **Vejprty**. Nicméně zde lze rovněž předpokládat nezanedbatelné výsledky a dopady v oblasti „Bydlení“, nicméně po dohodě s obcí (i vzhledem k tomu, že investiční projekt na podporu sociálního bydlení dotovaný v rámci IROP, kde je záměrem rekonstruovat celkem 10 bytů, není ještě ve fázi implementace) bylo zaměření evaluace orientováno právě na oblast „Prevence“. Z pohledu **priorit pro následující období**, obec Vejprty připravila ve spolupráci s ASZ tematický akční plán, který je zaměřený na oblast zaměstnanosti.

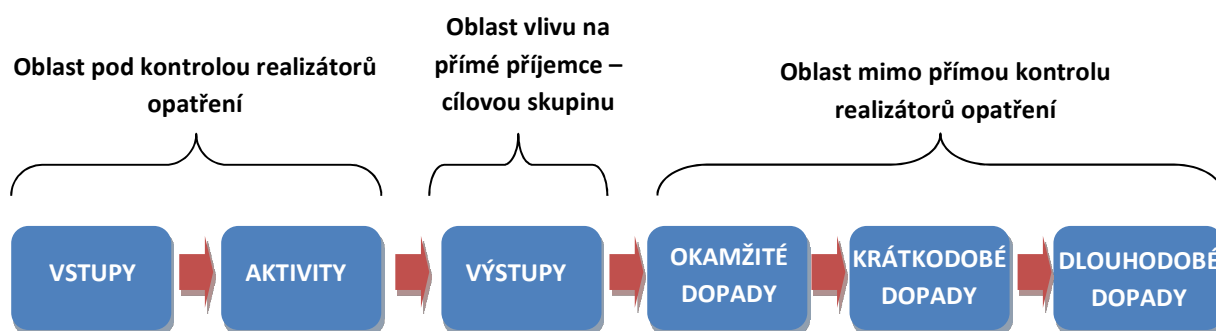
⁵ Vychází z rozdělení financování jednotlivých evaluací v rámci Operačního programu zaměstnanost (OPZ) a Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání (OP VVV).

4. POSTUP ŘEŠENÍ EVALUACE A METODOLOGIE

4.1 Účel evaluace a způsob řešení evaluace

Pro zhodnocení výsledků spolupráce obcí s ASZ byla zvolena **dopadová evaluace** založená na zjišťování dopadů uskutečněných intervencí a lokálního partnerství. Dopady vznikají přímým i nepřímým působením výstupů realizovaných opatření. Účelem této evaluace je posoudit primárně do jaké míry byly naplněny cíle specifikované v SPSZ 2016-2018 a zda opatření přinesla žádoucí dopady. Pro posouzení dopadů na cílovou skupinu a zhodnocení změny situace sociálně vyloučených osob/osob ohrožených sociálním vyloučením je zároveň nezbytné posoudit účinnost implementovaných opatření, a to i s ohledem na jejich relevanci a adresnost vůči potřebám cílové skupiny.

Schéma 2: Obecný model intervenční logiky

Primárním záměrem evaluace je zaměřit se na úroveň okamžitých a krátkodobých dopadů, s určitým přesahem do úrovně dlouhodobých dopadů a výstupů (v závislosti na charakteru a dostupnosti dat).

Evaluace zároveň přihlíží k prosazení změny v oblasti sociálních (integračních) politik v lokalitě (včetně koordinace s ostatními aktéry i s ohledem na podporu synergií relevantních pro podporu osob ohrožených sociálním vyloučením), změnu nabídky služeb (posouzení konzistence kapacit vůči potřebám), a to v návaznosti na zavedená opatření, a rovněž zhodnocení činnosti lokálního partnerství i podpory obdržené od ASZ.

Záměrem evaluace je zejména rozšířit 1) míru poznání v daném tématu (s potenciálem pro zlepšení kvality intervencí a rozhodování), 2) budovat důvěru mezi zúčastněnými aktéry a dát prostor cílovým skupinám pro ovlivnění intervencí, které jim mají pomoci a 3) podpořit odpovědné a transparentní nakládání s veřejnými zdroji a případně fundraising.

4.2 Evaluační otázky a evaluační kritéria

Účelem evaluace je posoudit do jaké míry byly naplněny cíle specifikované v SPSZ 2016-2018 a jaké dopady na cílovou skupinu mají implementovaná opatření. zodpovězení těchto otázek není možné provést bez detailní analýzy jednotlivých opatření, resp. projektů. Jak bylo uvedeno výše, účelem evaluace je posoudit naplnění cílů specifikovaných v SPSZ 2016-2018 a jaké dopady na cílovou skupinu mají implementovaná opatření, s ohledem na účinnost opatření, jejich adresnost a relevanci vůči potřebám cílové skupiny, konzistenci kapacit vůči potřebám, na koordinaci s ostatními aktéry i s ohledem na podporu synergií relevantních pro podporu osob ohrožených sociálním vyloučením.

Evaluace zároveň přihlíží na prosazení změny v oblasti sociálních (integračních) politik v lokalitě, včetně zhodnocení činnosti lokálního partnerství a podpory obdržené od ASZ.

Sada evaluačních otázek pro dopadovou evaluaci kombinuje otázky deskriptivní (*descriptive questions*) a otázky zaměřené na příčiny a následky (*cause-and-effect questions*).

Klíčové otázky, které navigují evaluaci v oblasti **hodnocení dopadů**, jsou strukturovány dle evaluačních kritérií následujícím způsobem:

KRITÉRIUM: Účinnost

- Byla implementovaná opatření účinná? Do jaké míry přispěla opatření k dosažení cílů?
- Bylo by možné dosáhnout lepších výsledků, pokud by na úrovni opatření bylo něco nastaveno či realizováno jiným způsobem?
- Jaké byly interní a externí faktory, které významně ovlivnily dosažení či nedosažení cílů opatření?

KRITÉRIUM: Dopady

- Vytvořila opatření či přispěla k dosažení dopadů v krátkodobém, střednědobém a dlouhodobém horizontu?
- Které partikulární aspekty opatření přispěly k prosazení změn (pozitivních i negativních) v životě osob ohrožených sociálním vyloučením?
- Komu dopady opatření pomohly, jakým způsobem a za jakých okolností?
- Objevily se nějaké rozdíly v dopadech opatření na různé věkové, etnické či genderové skupiny osob?
- Do jaké míry lze opatřením připsat dosažené změny?
- Objevily se nějaké nezamýšlené dopady (pozitivní a negativní) opatření, např. dopady na vztahy mezi příjemci a osobami, které nebenefitovali z implementace opatření?
- Jaký byl vliv ostatní faktorů (nad rámec jednotlivých opatření), které ovlivnily dosažení cílů?
- Jaké další investice jsou vyžadovány pro to, aby byla zajištěna udržitelnost výsledků dosažených v rámci opatření?

KRITÉRIUM: Adresnost a relevance

- Do jaké míry opatření adresují skutečné potřeby cílové populace osob?
- Do jaké míry byla opatření vhodně nastavena pro to, aby adresovala potřeby osob nejvíce ohrožených sociálním vyloučením?

KRITÉRIUM: Konzistence

- Do jaké míry je rozsah opatření z pohledu kapacit konzistentní s potřebami osob ohrožených sociálním vyloučením v dané lokalitě?

KRITÉRIUM: Koordinace

- Do jaké míry se změnila koordinace mezi aktéry implementujícími jednotlivá opatření v daném sektoru i spolupráce s ostatními relevantními aktéry?

KRITÉRIUM: Synergie

- Do jaké míry opatření přispěla k tomu, že osoby či domácnosti ohrožené sociálním vyloučením se zapojily do jiných aktivit/opatření zaměřených na jejich podporu?

KRITÉRIUM: Udržitelnost

- Jaké jsou hlavní faktory (interní i externí), které pozitivně či negativně ovlivní udržitelnost opatření?

Klíčové otázky, které navigují evaluaci v oblasti hodnocení **lokálního partnerství a podpory obdržené od ASZ (KRITÉRIUM)**, jsou následující:

- Jaké bylo očekávání klíčových aktérů od Lokálního partnerství?
- Jak klíčoví aktéři hodnotí proces přípravy SPSZ?
- Jak klíčoví aktéři hodnotí podporu poskytovanou ASZ?
- Jaké hlavní úsilí nyní vyvíjí obec v oblasti přístup k sociální problematice a sociálnímu vyloučení?
- Jak klíčoví aktéři hodnotí celkovou užitečnost SPSZ?

Analytická část (kap. 5 - Hlavní zjištění) je členěna dle jednotlivých evaluačních kritérií, kde v jednotlivých podkapitolách evaluace usiluje o zodpovězení otázek uvedených výše.

4.3 Intervenční logika SPSZ 2016-2018

Vzhledem k tematickému zúžení se evaluace zaměřila pouze na cíle a opatření/projekty implementované v oblasti nazvané „Prevence“.

Návrhová část je členěna samostatně pro obec Klášterec nad Ohří a samostatně pro obec Vejprty. Obecné cíle pro oblast „Prevence“ v obci **Klášterec nad Ohří**, která zahrnuje sociální služby pro cílové skupiny, jsou uvedeny v následující tabulce. V hierarchické perspektivě obecné cíle nejsou dále operacionalizovány do specifických cílů, pouze do jednotlivých opatření, která jsou implementována prostřednictvím jednotlivých projektů.

Tab. 1: Přehled opatření SPSZ 2016-2018 pro oblast „Prevence“ - Klášterec nad Ohří

Obecné cíle	Opatření přispívající k naplňování cíle	Individuální projekt
4.1.1 Od roku 2016 je 40 rodin ročně podpořeno v získávání rodičovských kompetencí (PRIORITA 4.1: Posílit rodičovské kompetence v sociálně vyloučených lokalitách)	▪ Navázání kontaktu s klienty ▪ Poskytování klíčových aktivit služby ▪ Realizace doplňkových aktivit	Opatření implementováno prostřednictvím projektu RADKA z.s. - „Společně to zvládneme“ (Reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0006129, podpořeno z OPZ). Implementace ukončena (03/2017-02/2020).
4.2.1 Pokračuje spolupráce OSPOD, jiných odborů MěÚ, NNO, škol a dalších	▪ Pravidelná spolupráce a komunikace subjektů v rámci koordinační platformy	Opatření implementováno (bez externích zdrojů).

subjektů (PRIORITA 4.2: Zajistit zdravý osobnostní vývoj dětí a mládeže v sociálně vyloučených rodinách)		
4.3.1 Od roku 2016 je zajištěno dlouhodobé poradenství pro 35 rodičů uživatelů OPL ročně a 10 abstinujícím klientů ročně v odborné poradně (PRIORITA 4.3: Předcházet závislostem, účinně řešit jejich následky a podporovat zdravý životní styl)	▪ Vzdělávání a supervize pracovníků poradny ▪ Poskytování odborného sociálního poradenství ▪ Předléčebné poradenství ▪ Resocializace a prevence relapsu osob vracejících se z rezidenční léčby	Opatření implementováno prostřednictvím projektu SVĚTLO Kadaň, z.s. - „Služby pro osoby závislé, ohrožené závislostí a jejich rodinné příslušníky v Klášterci nad Ohří“ (Reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0003749, podpořeno z OPZ). Implementace ukončena (01/2017-12/2019).
4.3.2 120 uživatelů ročně získá od roku 2016 pomoc při eliminaci následků rizikového chování (poskytování terénních drogových programů, poradenství) (PRIORITA 4.3: Předcházet závislostem, účinně řešit jejich následky a podporovat zdravý životní styl)	▪ Navázání kontaktu s potenciálními klienty ▪ Přímá práce s klienty, poskytování terénních služeb zaměřených na drogovou problematiku	
4.4.1 Od roku 2016 je poskytováno OSP – dluhová poradna ročně 50 klientům (PRIORITA 4.4: Pomoc s oddlužením a přecházení dalšímu zadlužování obyvatel SVL)	▪ Poskytování poradenství v oblasti zadlužení, zpracování insolvenčních návrhů ▪ Poskytování poradenství v sociálně právní oblasti ▪ Pomoc při sjednání splátkových kalendářů, kontaktování exekutorů a soudů	Opatření implementováno prostřednictvím projektu NADĚJE - „OSP a NZDM NADĚJE pro Klášterec 2017“ (Reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0006127, podpořeno z OPZ). Implementace ukončena (07/2017-06/2020).
4.5.1 Od roku 2016 je 65 dětí ze socio-kulturně znevýhodňujícího prostředí ročně klientelou NZDM (PRIORITA 4.5: Zajistit dětem a mládeži kvalitní	▪ Úprava prostor pro NZDM ▪ Navázání kontaktu s potencionální klientelou, propagace služby ▪ Poskytování základního sociálního poradenství klientů ▪ Nabídka volnočasových aktivit ▪ Pomoc žákům s přípravou do školy	

(nepatologické) trávení volného času)		
--	--	--

Obecné cíle pro oblast „Prevence“ v obci **Vejprty**, která zahrnuje jak sociální služby, tak opatření v oblasti bezpečnosti, jsou uvedeny v následující tabulce. V hierarchické perspektivě obecné cíle nejsou taktéž dále operacionalizovány do specifických cílů, pouze do jednotlivých opatření, která jsou implementována prostřednictvím jednotlivých projektů.

Tab. 2: Přehled opatření SPSZ 2016-2018 pro oblast „Prevence“ - Vejprty

Obecné cíle	Opatření přispívající k naplňování cíle	Individuální projekt
4.1.1 Od roku 2016 zajistit sociálně vyloučeným obyvatelům potřebné sociální služby v dostatečné kapacitě (PRIORITA 4.1: Rozvoj centra sociálních služeb)	- Poskytování sociálně aktivizační služby - Poskytování služby nízkoprahového zařízení pro děti a mládež - Poskytování odborného sociálního poradenství - Realizace terénních programů - Realizace programů protidrogové prevence	Opatření implementováno prostřednictvím projektu MSSS Vejprty - „PERSPEKTIVA - rozvoj Centra sociálních služeb Vejprty“ (Reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0003565, podpořeno z OPZ). Implementace ukončena (10/2016-09/2019).
4.2.1 Od roku 2016 do roku 2019 město zaměstnává 2 asistenty prevence kriminality (PRIORITA 4.2: Zvýšení bezpečnosti a ochrany majetku)	Zajištění personálních a materiálních podmínek pro činnost asistentů prevence kriminality	Opatření implementováno prostřednictvím projektu MÚ Vejprty - „Program prevence kriminality ve městě Vejprty“ (Reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0003753, podpořeno z OPZ). Implementace probíhá (01/2017-12/2019).
4.3.1 Do roku 2018 bude vybudována infrastruktura komunitního centra v nově zrekonstruované budově v ul. Moskevská (PRIORITA 4.3: Vybudování komunitního centra)	- Projektová příprava - Realizace výběrového řízení - Rekonstrukce objektu	Opatření za účelem naplnění cíle nebylo implementováno.

Jak je patrné z Tab. 1, v případě obce Klášterec nad Ohří dochází k plnění všech opatření v rámci oblasti „Prevence“ - opatření jsou implementována prostřednictvím individuálních projektů realizovaných organizacemi NADĚJE, RADKA, z.s. a SVĚTLO Kadaň, z.s., v případě obce Vejprty probíhá implementace opatření 4.2.1, resp. proběhla v případě opatření 4.1.1 (viz Tab. 2) - opatření byla implementována prostřednictvím individuálních projektů realizovaných MÚ Vejprty a MSSS Vejprty. Na uvedené projekty se evaluace zaměřuje. Evaluace se nezaměřuje na další aktivity obcí či jiných aktérů v lokalitách, kteří se věnují oblasti prevence nad rámec SPSZ 2016-2018 (např. v Klášterci nad Ohří jde o aktivity navázané na Akční plány prevence kriminality v Klášterci nad Ohří, které obec připravuje a implementuje na roční bázi).

Vzhledem k tomu, že období implementace těchto projektů nekoresponduje plně s **časovým rámcem** SPSZ 2016-2018, evaluace v zásadě pokrývá období od začátku implementace opatření do konce platnosti SPSZ 2016-2018 (tj. od 10/2016 do 12/2018), nicméně s určitými přesahy do období pozdějšího (implementace opatření probíhá či probíhala i v roce 2019) i dřívějšího (období přípravy SPSZ 2016-2018).

4.4 Cílová skupina

Původní analýza cílové skupiny (CS) uvedená v SPSZ 2016-2018 uvádí pro obec Klášterec nad Ohří asi 1050 ohrožených sociálním vyloučením a pro obec Vejprty asi 350 osob (data vycházejí ze starších analýz). V projektové žádosti MSSS Vejprty je potom pro obec Vejprty uvedena kalkulace 300 až 500 osob. Vzhledem k tomu, že se jedná o data popisující prakticky většinu osob ohrožených sociálním vyloučením v daných obcích (platných k době přípravy SPSZ), v rámci intervenční logiky SPSZ lze hovořit o úrovni „koneční příjemci“.

Kvantifikace „přímých příjemců“ podpory je potom podrobně rozpracována na úrovni jednotlivých opatření, resp. v projektových žádostech. Respektive též prostřednictvím cílových hodnot ukazatelů též v návrhové části SPSZ 2016-2018, viz Tab. 3. - v případě obce Klášterec nad Ohří nikoliv formou celkových cílových hodnot, ale v rozložení dle roční cílové hodnoty, v případě obce Vejprty u obecného cíle 4.1.1 formou celkových cílových hodnot za dobu trvání projektu.

Tab. 3: Kvantifikace předpokládaného počtu přímých příjemců

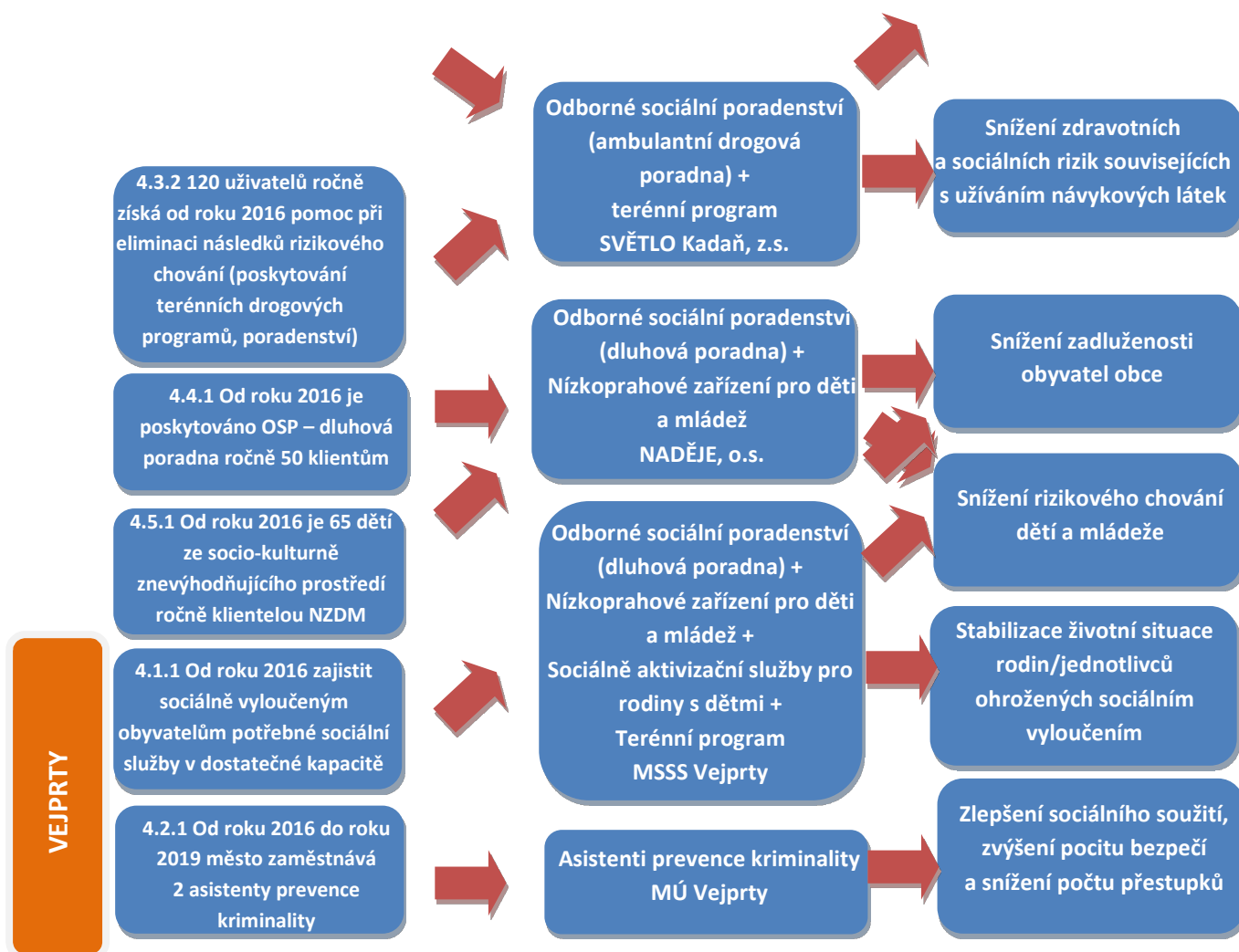
Obecný cíl	Kvantifikace CS na úrovni Specifického cíle
KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ	
4.1.1	40 podpořených rodin ročně
4.2.1	---
4.3.1	35 podpořených rodin a 10 jednotlivců ročně
4.3.2	120 podpořených osob ročně
4.4.1	50 podpořených klientů ročně
4.5.1	65 podpořených dětí ročně
VEJPRTY	
4.1.1	400 podpořených osob za dobu trvání projektu
4.2.1	50 podpořených osob za dobu trvání projektu
4.3.1	---

4.5 Schéma teorie změny

Níže je zobrazeno schéma teorie změny, která znázorňuje zjednodušenou intervenční logiku pro oblast „Prevence“, a to v úrovni **Obecné cíle** (vycházející z potřeb cílových skupin a problémů v lokalitě) – Opatření (vstupy-aktivity-výstupy) – Dopady (okamžité-krátkodobé-dlouhodobé).

Schéma 3: Zjednodušená teorie změny

Na základě teorie změny jsou definovány evaluační otázky (kap. 4.2), evaluační ukazatele a i okruhy dat pro zpracování evaluace (4.6).

4.6 Evaluační ukazatele, metody sběru a analýzy dat

Vzhledem k tomu, že SPSZ 2016-2018 v cílové lokalitě není rozpracován v takové úrovni a struktuře, která by operacionalizovala očekávané dopady, evaluace na základě informací obsažených ve SPSZ navrhla sadu evaluačních ukazatelů, na které se při posouzení dopadů a zodpovězení evaluačních otázek zaměřuje.

K vyhodnocení dopadů evaluace využívá participativní metody (kvalitativní a kvantitativní), a to primárně na dvou úrovních: příjemci, pracovníci v přímém kontaktu s příjemci a manažeři realizátorů opatření. Pokud to bylo možné, byly do dotazování rovněž zapojeny další osoby jakožto klíčoví informátoři. Cílová skupina (přímí příjemci) nebyla dotazována. Existence dopadů byla zkoumána pomocí evaluačních ukazatelů. Evaluační ukazatele jsou měřitelné indikátory, jejichž pomocí je zjišťováno, jaká změna (dopad) byla způsobena prostřednictvím realizovaných opatření. Evaluační ukazatele mohou být kvantitativní i kvalitativní povahy a jsou vytvářeny na základě expertních znalostí ASZ o jednotlivých tematických oblastech. Pro formulování evaluačních ukazatelů byla využita logika

teorie změny⁶. Východiskem teorie změny je strategický plán sociálního začleňování evaluované obce/obcí, který je analyzován logikou zachycenou výše. Každé opatření nemusí, a obvykle nemá, svůj unikátní dopad. Často má více opatření jeden společný dopad.

Tab. 4: Přehled dopadů a klíčových evaluačních ukazatelů

	Dopady	Evaluační ukazatele
KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ		
4.1.1	Stabilizace životní situace rodin ohrožených sociálním vyloučením	- změna v zaměstnanosti osob - změna dluhové situace osob - změna počtu osob ve standardním bydlení - změna ve spolupráci škol a rodičů - změna školní docházky u dětí - změna prospěchu dětí ve škole - snížení výskytu krizových rodinných situací (vyžadující intervenci OSPOD u klientů) - změna kapacity sociálních služeb za dané období
4.3.1 a 4.3.2	- Snížení zdravotních a sociálních rizik souvisejících s užíváním návykových látek - Snížení počtu uživatelů návykových látek	- změna v situaci v životní (sociální a zdravotní) situaci osob se závislostí - změna v počtech zprostředkování léčby - zapojení rodičů do řešení situací uživatelů drog
4.4.1	Snížení zadluženosti obyvatel obce	- změna počtu osob v insolventi - změna kapacity sociálních služeb za dané období
4.5.1	Snížení rizikového chování dětí a mládeže	- změna v úrovni znalostí a dovedností potřebných k osobnímu rozvoji a snížení rizikového trávení volného času - změna v zaměstnanosti osob - změna kapacity sociálních služeb za dané období
VEJPRTY		
4.1.1	- Stabilizace životní situace rodin/jednotlivců ohrožených sociálním vyloučením - Snížení rizikového chování dětí a mládeže - Snížení rizikového chování dětí a mládeže	- změna v zaměstnanosti osob - změna dluhové situace osob - změna počtu osob ve standardním bydlení - změna ve spolupráci škol a rodičů - změna školní docházky u dětí - změna prospěchu dětí ve škole - snížení výskytu krizových rodinných situací (vyžadující intervenci OSPOD u klientů) - změna kapacity sociálních služeb za dané období - změna v úrovni znalostí a dovedností potřebných k osobnímu rozvoji a snížení rizikového trávení volného času - změna počtu osob v insolventi
4.2.1	Zlepšení sociálního soužití, zvýšení pocitu bezpečí a snížení počtu přestupků	- snížení počtu přestupků - zvýšení pocitu bezpečí obyvatel

⁶ Viz Rukověť evaluátora. ASZ 2018.

		▪ zvýšení zapojení osob do preventivního působení ▪ změna kapacity služeb za dané období
--	--	---

Vzhledem k tomu, že evaluační ukazatele jsou definovány jako „změna“, bylo nutné dále metodicky přistoupit k operacionalizaci těchto ukazatelů - viz Tab. 5.

Tab. 5: Operacionalizace ukazatelů

Evaluační ukazatel	Měření ukazatele
▪ změna v zaměstnanosti osob	▪ Počet osob, které si díky projektu našly vhodné zaměstnání ▪ Počet osob, které si udržely zaměstnání (po 6 měsících od nalezení zaměstnání)
▪ změna dluhové situace osob	▪ Počet osob, kterým se podařilo díky projektu připravit splátkový kalendář ▪ Počet osob, kterým se podařilo díky projektu podat návrh na oddlužení ▪ Počet návrhů na oddlužení, které byly schváleny soudem ▪ Počet osob, které byly díky projektu oddluženy
▪ počet osob ve standardním bydlení	▪ Počet osob, které díky projektu našly vhodnější bydlení ▪ Počet osob, které si udržely vhodnější bydlení (po 6 měsících od přestěhování)
▪ změna kapacity sociálních služeb za dané období	▪ Dle ukazatelů uvedených v jednotlivých projektových žádostech (navázaných na klíčové aktivity)
▪ změna ve spolupráci škol a rodičů	▪ Počet rodičů, kteří díky projektu začali aktivně spolupracovat se školami
▪ změna školní docházky u dětí	▪ Počet rodičů, kteří se díky projektu aktivně začali zajímat o školní docházku svých dětí ▪ Počet dětí, u kterých se díky projektu snížila absence ve školských zařízeních
▪ změna prospěchu dětí ve škole	▪ Počet rodičů, u kterých se díky projektu zlepšil prospěch ve škole
▪ snížení výskytu krizových rodinných situací (vyžadující intervenci OSPOD u klientů)	▪ Počet dětí odebraných z péče rodičů u klientů v rámci projektu ▪ Počet vyřazených dětí z evidence OSPOD u klientů v rámci projektu
▪ změna počtu osob v insolvenci	▪ Počet osob, kterým se podařilo díky projektu připravit splátkový kalendář ▪ Počet osob, kterým se podařilo díky projektu podat návrh na oddlužení ▪ Počet návrhů na oddlužení, které byly schváleny soudem ▪ Počet osob, které byly díky projektu oddluženy
▪ snížení počtu přestupků ▪ zvýšení pocitu bezpečí obyvatel ▪ zvýšení zapojení osob do preventivního působení	▪ Počet přestupků (časová řada) ▪ Počet osob, které uvádějí zvýšení pocitu bezpečí ▪ Počet osob, které se aktivně zapojili do preventivního působení APK
▪ změna v úrovni znalostí a dovedností potřebných k osobnímu rozvoji a snížení rizikového trávení volného času	▪ počet osob, které si díky účasti na aktivitách NZDM získalo nové znalosti a dovednosti potřebné k osobnímu rozvoji a snížilo rizikové trávení svého volného času

▪ změna v situaci v životní (sociální a zdravotní) situaci osob se závislostí ▪ změna v počtech zprostředkování léčby ▪ zapojení rodičů do řešení situací uživatelů drog	▪ Počet osob, které podaly žádost o léčbu ▪ Počet osob, které prošly úspěšně léčbou ▪ Počet osob dlouhodobě abstinujících ▪ Počet vyměněného injekčního materiálu ▪ Počet nalezeného injekčního materiálu ▪ Počet zdravotních úkonů
--	--

Zodpovězení výzkumných otázek bylo provedeno na základě **sekundárních** dat a **primárních** dat získaných prostřednictvím participativních metod.

Sekundární data

Evaluace se opírá o relevantní dostupné dokumenty (situační analýzy, SPSZ, interní dokumenty poskytnuté lokálním konzultantem ASZ, ad.) - viz též Seznam dokumentů. Tyto dokumenty byly podrobeny kvalitativní obsahové analýze.

Dále se evaluace zaměřila i na dokumenty samotných realizátorů opatření (pouze projektové žádosti a svodné záznamy relevantní pro vyhodnocení opatření - přehledy zakázek). Užitá byla kvantitativní i kvalitativní obsahová analýza.

Zároveň byla využita metoda případové studie pro zachycení dopadů prostřednictvím analýzy změn v životě konečných příjemců (nikoliv ale formou sběru primárních dat, jen s využitím sekundárních od realizátorů opatření dat bez možnosti triangulace).

Primární data

Individuální polostrukturované rozhovory (hloubkové) představují hlavní kvalitativní výzkumnou metodu, která slouží jako podklad pro zpracování této evaluace. Rozhovory byly primárně provedeny na úrovni klíčových informátorů a realizátorů opatření (manažeři a pracovníci v přímém kontaktu s cílovou skupinou), cílová skupina či koneční příjemci nebyli dotazováni.

Cílem hloubkových rozhovorů s klíčovými informátory a realizátory bylo primárně získat informace o dopadech jednotlivých opatření na osoby sociálně vyloučené/ohrožené sociálním vyloučením, tedy zhodnocení realizovaných opatření (zda se opatření nějakým způsobem promítla do života cílové skupiny), a to i vzhledem k potřebám cílové skupiny a zda byly deklarované potřeby naplněny a v jaké míře. Cílem bylo zároveň zhodnotit lokální partnerství a podporu poskytovanou ze strany ASZ. Informace byly sesbírány za účelem zodpovězení evaluačních otázek, viz kap. 4.2. Pro analýzu dat získaných v rámci hloubkových rozhovorů byla využita aplikace obsahové analýzy.

Ostatní data

Sekundární i primární data byla rovněž komparována s daty ze situačních analýz (*baseline* a *midline surveys*) i s daty z dostupných veřejných databází (data ÚP, mapa exekucí/bankrotů, mapa kriminalita, aj.) zachycují trendy ve zkoumaných lokalitách.

4.7 Limity evaluace

Evaluace dopadů opatření a spolupráce ASZ a obcí se sociálně vyloučenými lokalitami naráží na několik zásadních limitů. Některé z nich jsou obecnými metodologickými problémy evaluace sociálních jevů, jiné se týkají specifík práce ASZ.

Specifickými omezeními vyplývajícími z povahy ASZ jako organizace a její činnosti je zejména rozpor mezi tím, že **primární cílovou skupinou ASZ je obec a místní institucionální aktéři**, avšak zvolená evaluační metoda šetří dopady intervencí na sociálně vyloučené osoby, kteří jsou pro ASZ sekundární, tedy nikoliv bezprostřední, cílovou skupinou. Vzhledem k ASZ se tedy jedná o interní evaluaci, vzhledem k ostatním aktérům (realizátorům opatření a lokálních politik) o evaluaci externí. Z tohoto východiska rovněž vyplývá, že činnost ASZ může mít pouze **zprostředkovaný vliv na vznik dopadů** v sociálně vyloučených lokalitách. Zásadní roli v jejich uskutečnění má aktivita místních aktérů, kterou může ASZ podpořit, nemůže ji však zastoupit.

Problémem pro aplikaci dopadové evaluace je rovněž skutečnost, že strategické plány sociálního začleňování mnohdy nejsou vytvořeny ve vhodné logické struktuře, která by implikovala očekávané dopady. S tím souvisí také **absence průběžného monitoringu výstupů, resp. dopadů a sběru potřebných dat** a informací pro hodnocení změn stavu sociálního vyloučení či postupu průběhu sociální integrace.

Zároveň musíme vzít úvahu také komplexní povahu sociálního problému, jímž je sociální vyloučení. Do jeho vývoje, stejně jako obecně do vývoje společnosti, silně **intervenuje velké množství vnějších faktorů**, které ASZ, ale ani obce a jejich obyvatelé nemohou nijak ovlivnit. K vnějším intervenujícím faktorům můžeme přiřadit i **systémové nastavení** jednotlivých politik státu, které determinuje možnosti řešení různých aspektů sociálního vyloučení. Další důležitou skutečností, kterou musíme mít na mysli při hodnocení spolupráce obcí s ASZ, je to, že integrační procesy jsou dlouhodobé povahy a jejich výsledky se projevují až po delší době, od intervencí tedy nelze očekávat okamžitý dopad a změny v sociálně vyloučených lokalitách.

Jiný limit prováděné evaluace představuje **nedostatek dostupných relevantních dat** takřka ve všech oblastech intervencí, a to především dat vztažených k malým územním jednotkám a k identifikovaným sociálně vyloučeným lokalitám. Limitem je ale rovněž **přístup k datům** jednotlivých aktérů (realizátorů opatření a dalších aktérů lokálních politik), které mívají různou strukturu, obsah i validitu. Podstatným limitem je **absence šetření na úrovni osob sociálně vyloučených či ohrožených sociálním vyloučením** (klientů služeb či konečných příjemců podpory), které neumožňuje lépe situaci analyzovat, získat plnohodnotnou zpětnou vazbu od klientů ani triangulovat získaná data a plnohodnotně potvrdit závěry a dopady. Zároveň toto není v souladu s běžnou praxí, kdy dopady opatření jsou běžně posuzovány se zapojením konečných příjemců. Přístup k informacím je rovněž ztížen fluktuací osob či tím, že někteří jednotlivci začali pracovat na pozicích až v průběhu implementace SPSZ 2016-2018 a nemají tak informace k období před svým nástupem.

Určitým operativním limitem je rovněž **zpoždění implementace opatření** (v návaznosti na posloupnost vyhlášení výzev), které nekoresponduje s časovým ohraničením SPSZ 2016-2018.

S ohledem na uvedená obecná i specifická metodologická omezení je při evaluaci kladen důraz na **kvalitativní zkoumání**, které umožní podat hlubší kontextuální hodnocení dopadů intervencí a vytvořit co nejvěrnější obraz stavu lokality.

5. HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

5.1 ÚČINNOST OPATŘENÍ

Pokud se v případě účinnosti opatření zaměříme na jednotlivá opatření optikou dosahování cílů a naplňování ukazatelů, které jsou využívány pro posouzení účinnosti a plnění cílů opatření ze strany poskytovatele dotace, a tento postup je tedy aplikován jednotlivými realizátory v jednotlivých projektových žádostech, můžeme konstatovat, že **naplňování hodnot ukazatelů se úspěšně daří**, případně realizátoři operativně a v rámci možností reagují na změny situace. Svoji roli hrají rovněž **operativní i externí faktory** a vývoj situace osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.

NZDM a dluhová poradna NADĚJE v Klášterci nad Ohří

Hlavním cílem projektu je snížit sociální vyloučení (zadlužených osob a mladých) v Klášterci nad Ohří prostřednictvím poskytování sociálních služeb OSP a NZDM. Dle SPSZ 2016-2018 jsou cíle definovány následovně: „Od roku 2016 je poskytováno OSP – dluhová poradna ročně 50 klientům“ a „Od roku 2016 je 65 dětí ze socio-kulturně znevýhodňujícího prostředí ročně klientelou NZDM“.

Organizace se v rámci **NZDM** zaměřuje především na oblasti: trávení volné času (odpolední aktivity poskytované ve všední dny přímo v panelovém domě v sociálně vyloučené lokalitě) a podpora při hledání zaměstnání, ale i bydlení a výchovné problémy. V rámci OSP se zaměřuje na **dluhové poradenství** zahrnující komplexní podporu včetně pomoci s přípravou návrhů na insolvenční.

Optikou ukazatelů definovaných v projektové žádosti i v SPSZ 2016-2018 (pro SPSZ není plněno v roce 2016, kdy projekt nebyl implementován) lze konstatovat, že **plánované cíle se daří naplňovat**, resp. cílové hodnoty jsou dokonce překročeny. Naplňování hodnot ukazatelů viz následující tabulka.

Tab. 6: Naplňování ukazatelů opatření a SPSZ 2016-2018, NADĚJE

	Cíl dle IP do konce projektu	Dosaženo k 31/9/2019	Předpoklad do konce projektu	Cíl dle SPSZ	Dosaženo k 31/12/2018	Předpoklad do konce projektu
Celkový počet účastníků	345 osob	379 osob	460 osob	Od roku 2016 je poskytováno OSP – dluhová poradna ročně 50 klientům	2018: 142 CELKEM 2017: 91 CELKEM	2020: 460 CELKEM 2019: 345 CELKEM
	150 OSP 195 NZDM	173 OSP 206 NZDM	230 OSP 230 NZDM	Od roku 2016 je 65 dětí ze socio-kulturně znevýhodňujícího prostředí ročně		

				klientelou NZDM		
Kapacita podpořen ých služeb	4,0 NZDM 1,0 OSP	5,0 NZDM 1,0 OSP	5,0 NZDM 1,0 OSP	4,0 NZDM 1,0 OSP	4,0 NZDM 1,0 OSP	5,0 NZDM 1,0 OSP

V případě poskytování dluhového poradenství organizace naráží **v lokalitě Mírová** na možnosti dlužníků, kdy většina obyvatel nemá zaměstnání a tak jejich **možnosti dosáhnout na oddlužení jsou omezené**. Zároveň bylo pro služby NADĚJE výzvou budování důvěry na straně klientů, zvláště na začátku poskytování služeb.

Organizace rovněž v rámci fakultativních činností poskytuje materiální a potravinovou pomoc, v jednu dobu byla podpora poskytována přímo v lokalitě, kde se objevilo riziko nadužívání v souvislosti s její dostupností, na což organizace adekvátně zareagovala přesunem podpory mimo lokalitu.

SAS organizace RADKA, z.s. v Klášterci nad Ohří

Obecným cílem v rámci opatření zaměřeného **na posílení rodičovských kompetencí v sociálně vyloučených lokalitách** je, že „*Od roku 2016 je 40 rodin ročně podpořeno v získávání rodičovských kompetencí*“. SAS je tedy zaměřena ze své podstaty na poskytování pomoci rodinám s dětmi, u kterých je jejich vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobé krizové sociální situace, kterou rodiče nedokážou sami bez pomoci překonat, a u kterých existují další rizika ohrožení jejich vývoje.

Služba je poskytována jak ambulantně (společné prostory poskytovatelů služeb), tak terénně - v lokalitě Mírová 480 a 481 - cca rovnoměrně mezi terénem a ambulantní formou, ale i v okolních oblastech, kde jsou nájemní byty a kde žijí osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené.

Organizace se zaměřuje především na oblasti (nikoliv výlučně): pomoc s bydlením, příprava dětí do školy, docházka a výchovné problémy. Zaměstnanost je řešena formou přesměrování na pracovní poradenství (včetně poradenství v oblasti finanční gramotnosti), které organizace poskytuje v rámci projektů zaměřených právě na pracovní poradenství (financováno z OPZ). U rodin je řešena domácnost - jak ji udržovat, jak o ni pečovat; stejně tak jak pečovat o děti či jak s nimi řešit problémy. Pokud je třeba, pak je zprostředkována péče jiného odborníka (např. psycholog). Nedílnou součástí terénní práce jsou i doprovody na různá jednání - nejčastěji se jedná o doprovody na jednání na ÚP ČR kvůli dávkám státní sociální podpory a hmotné nouze.

Optikou ukazatelů definovaných v projektové žádosti i v SPSZ 2016-2018 (pro SPSZ není plněno v roce 2016, kdy projekt nebyl implementován) lze konstatovat, že **plánovaný cíl se daří naplňovat** (s nižší hodnotou plnění v roce 2017, s překročením v roce 2018). Naplňování hodnot ukazatelů viz následující tabulka.

Tab. 7: Naplňování ukazatelů opatření a SPSZ 2016-2018, RADKA, z.s.

	Cíl dle IP	Dosaženo k 30/9/2019	Předpoklad do konce projektu	Cíl dle SPSZ	Dosaženo k 31/12/2018
Celkový počet účastníků	120 rodin (rodiče + děti)	157 rodin (rodiče + děti)	195 rodin (rodiče + děti)	Od roku 2016 je 40	Od roku 2017 bylo 99 rodin

	starší 15 let = 240 osob); z čehož věříme, že 46 % z nich (72 rodin = 112 osob) bude poskytnuta podpora ve výši podpory bagatelní, nebo podpora vyšší ⁷	starší 15 let = 186 osob); z čehož je 46 rodin = osob, kterým je poskytnuta podpora ve výši podpory bagatelní, nebo podpora vyšší	starší 15 let = 240 osob); z čehož věříme, že 35% z nich (50 rodin = 84 osob) bude poskytnuta podpora ve výši podpory bagatelní, nebo podpora vyšší	rodin podpořeno v získávání rodičovských kompetencí (40 podpořených rodin ročně)	podpořeno v získávání rodičovských kompetencí (podpořených rodin ročně - 2017 - 26 2018 - 73
Využívání podpořených služeb	V projektu chce organizace spolupracovat celkem se 120 rodinami (240 osob) a věří, že u 60 % z nich (tj. 72 rodin = 144 osob) bude poskytnuta bagatelní podpora ⁸	V projektu chce organizace spolupracovat celkem se 111 rodinami (126 osob)	V projektu chce organizace spolupracovat celkem se 120 rodinami (160 osob)		
Kapacita podpořených služeb	12,0 (2,0 pracovníci v ambulanci 12,0 v terénu)	12/2	12/2	--	--

S ohledem na personální krizi a obvyklou nižší časovou dotaci pro uživatele nebylo v rámci projektu možné dosáhnout původně plánovaných hodnot ukazatelů (na úrovni projektu). Tudíž organizace požádala o změnu cílových hodnot ukazatelů a bylo jí vyhověno (ponížení hodnoty v případě podpory nad rámec tzv. podpory bagatelní).

⁷ Tzn. jedná se o podporu nad rámec bagatelní podpory dle specifik OPZ

⁸ Tzn. jedná se o bagatelní podporu dle specifik OPZ

Ambulantní poradna a program *harm reduction* organizace SVĚTLO Kadaň, z.s. v Klášterci nad Ohří

Projekt organizace SVĚTLO Kadaň, z.s. se v Klášterci nad Ohří zaměřuje na zajišťování služby **terénní program (TP)** spočívající ve snižování zdravotních a společenských rizik souvisejících s užíváním drog (*harm reduction*) a **služeb ambulantní poradny** (odborné sociální poradenství - OSP) pro rodinné příslušníky osob ohrožených látkovou i nelátkovou závislostí (nedrogové závislosti), pro osoby trpící nelátkovou závislostí a ohrožené recidivou látkové i nelátkové závislosti (např. osoby vracející se po léčbě). Obecným cílem je tedy přispět k integraci uživatelů nebo ex-uživatelů návykových látek i osob s nelátkovou závislostí do společnosti, specifickým cílem je snížit rizika související s užíváním, zlepšit životní situaci a zprostředkovat léčbu a zlepšit informovanost o možnostech léčby a snižování rizik u uživatelů a rodinných příslušníků osob ohrožených recidivou.

Dle SPSZ 2016-2018 jsou obecné cíle definovány jako „Od roku 2016 je zajištěno dlouhodobé poradenství pro 35 rodičů uživatelů OPL ročně a 10 abstinujícím klientů ročně v odborné poradně“ a „120 uživatelů ročně získá od roku 2016 pomoc při eliminaci následků rizikového chování (poskytování terénních drogových programů, poradenství)“.

Organizace se zaměřuje především na oblasti (nikoliv výlučně): poradenství uživatelům i abstinujícím či rodičům uživatelů s možnostmi léčby (včetně poradenství i ve skupině rodičů či uživatelů) a edukace o rizicích souvisejících s rizikovým chováním, výměna a distribuci sterilního materiálu (injekční materiál, další náčiní pro méně rizikovou aplikaci, i jiné specifické pomůcky pro snižování rizik souvisejících s užíváním konopí či těkavých látek), podávání informací snižujících rizika (přenos infekcí či nárůst zdravotních a sociálních komplikací) či základní zdravotní ošetření. Poskytuje rovněž odborné psychologické služby či zajišťuje testování přítomnosti drog v případě žádosti OSPOD, a to včetně souvisejícího poradenství.

Aktivity typu *harm reduction* jsou poskytovány pouze formou terénního programu, v poradně, která je rovněž základem pro terénní program, výměna materiálu neprobíhá.

Optikou ukazatelů definovaných v projektové žádosti i v SPSZ 2016-2018 (pro SPSZ není plněno v roce 2016, kdy projekt nebyl implementován) lze konstatovat, že **plánovaných cílů se daří naplňovat**. Naplňování hodnot ukazatelů viz následující tabulka.

Tab. 8: Naplňování ukazatelů opatření a SPSZ 2016-2018, SVĚTLO Kadaň, z.s.

	Cíl dle IP do konce projektu	Dosaženo k 31/12/2018	Předpoklad do konce projektu	Cíl dle SPSZ	Dosaženo k 31/12/2018	Předpoklad do konce projektu
Využívání podpořených služeb	285 osob (celkem) 210 TP 75 ambulantní poradna	229 osob celkem 79 + 65=144 TP 37+48=85 ambulantní poradna	294 osob celkem 208 TP 90 ambulantní poradna	Od roku 2016 je zajištěno dlouhodobé poradenství pro 35 rodičů uživatelů	2018: 19 klientů z řad osob blízkých a 24 klientů jednotlivců, CELKEM: 48 klientů 2017: 13 klientů z řad osob blízkých a 24	2019: 2 klienti z řad osob blízkých TP a 70 klientů jednotlivců

				OPL ročně a 10 abstinujících klientů ročně v odborné poradně 120 uživatelů ročně získá od roku 2016 pomoc při eliminaci následků rizikového chování	klientů jednotlivců, CELKEM: 37 klientů 2018: 8 klientů dosáhlo ambulantní péči abstinence 2017: 7 klientů dosáhlo díky ambulantní péči abstinence 2018: 65 jedinečných klientů 2017: 79 jedinečných klientů	2019: 9 klientů z řad osob blízkých a 16 klientů jednotlivců OSP 2019: 25 jedinečných klientů v OSP a 72 jedinečných klientů v TP
Kapacita podpořených služeb	1,0 pracovník v sociálních službách (TP), 2,0 sociální pracovník (1,0 TP + 1,0 OSP)	1,0 pracovník v sociálních službách (TP) 1,0 pracovník v sociálních službách (TP) 0,5 sociální pracovník (OSP) 0,5 pracovník v sociálních službách (OSP)	1,0 pracovník v sociálních službách (TP) 1,0 pracovník v sociálních službách (TP) 0,5 sociální pracovník (OSP) 0,5 pracovník v sociálních službách (OSP)			

Hodnoty ukazatelů se v zásadě daří naplňovat. V případě odborné poradny došlo dokonce k mírnému překročení. V případě terénního programu *harm reduction* se optikou projektové žádosti ukazuje, že se cílových hodnot daří naplňovat, v případě cílové hodnoty SPSZ 2016-2018 jen v omezené míře (což podle všeho souvisí s příliš ambiciózní hodnotou cílové hodnoty v SPSZ, která byla v rámci projektové žádosti korigována směrem dolů). V roce 2017 dosáhlo díky ambulantní péči abstinence 7 klientů, v roce 2018 potom 8 klientů. Organizace působila částečně v lokalitě ještě před zahájením

implementace opatření formou terénního programu, kdy znalost terénu mohla pomoci s hladkostí realizace opatření, zvláště na začátku implementace (ačkoliv i zde narážela na výzvy ohledně budování důvěry klientů, což je pro tak náročnou cílovou skupinu typické; zároveň v roce 2017 probíhalo vybavení kanceláře a budování zázemí pro TP a nábor a školení nových zaměstnanců).

Asistenti prevence kriminality ve Vejprtech

Hlavním obecným cílem opatření MÚ Vejprty „Asistent prevence kriminality - město Vejprty“ je snížení počtu přestupků a trestných činů na území města Vejprty, a to zapojením asistentů prevence kriminality (APK). Dle SPSZ 2016-2018 je cíl definován „Od roku 2016 do roku 2019 město zaměstnává 2 asistenty prevence kriminality“.

Asistentky, které posílily činnost Městské policie (a přímo jsou městským policistou řízené), se zaměřují na řadu činností souvisejících s **preventivním působením a bezpečností**. Vedle často zmiňované přítomnosti APK před školou v ranních hodinách, které je hodně viditelné, provádějí preventivní hlídkování po městě, zvláště v rizikových lokalitách (kde je zvýšené riziko konzumace alkoholu a drog) či v nevyužívaných prostorách patřících městu, kde hrozí poškozování majetku a páchání další trestné činnosti (místa, kde se schází mládež, která se chová rizikově). Zároveň APK doprovázejí v případě potřeby pracovníci sociálních služeb (SAS, TP) i doprovázely aktivity organizované NZDM, ale i vykonávají řadu jiných činností souvisejících se zajišťováním bezpečnosti ve městě (v těsné spolupráci s městským strážníkem). Provázání a úzká spolupráce s Městskou policií jsou klíčové z pohledu efektivity při řešení jednotlivých případů, výhodou zároveň je působnost Police ČR v obci.

Optikou ukazatelů definovaných v projektové žádosti i v SPSZ 2016-2018 lze konstatovat, že **plánovaného cíle se daří naplňovat** (třebaže cíl je v tomto případě definován prostřednictvím vstupu). Navzdory rizikům souvisejícím s nábořem zaměstnanců na pozici APK i jedné změně z důvodu odchodu předchozího APK za prací do SRN, se daří mít pozice obsazené. Naplňování hodnot ukazatelů viz následující tabulka.

Tab. 9: Naplňování ukazatelů opatření a SPSZ 2016-2018, APK

	Cíl dle individuálního projektu	Dosaženo k 30/9/2019	Předpoklad do konce projektu	Cíl dle SPSZ k 31/12/2018	Dosaženo k 31/12/2018
Celkový počet účastníků	2,0 APK	2,0 APK	2,0 APK	Činnost 2 APK	Činnost 2 APK
Kapacita podpořených služeb	2,0	2,0	2,0	--	
Počet napsaných a zveřejněných analytických a strategických dokumentů (vč. evaluačních)	1,0	0,0	1,0	---	

Zpracování hodnotící závěrečné zprávy v rámci projektu je plánováno na poslední měsíce implementace projektu. V průběhu implementace (květen 2019, tedy téměř v konečné fázi projektu) byla MÚ zpracována průběžná interní hodnotící zpráva⁹.

Projekt PERSPEKTIVA - zajištění SAS, TP, NZDM a OSP v obci Vejprty

Projekt MÚ Vejprty zahrnuje několik jednotlivých sociálních služeb - **SAS pro rodiny s dětmi, TP, NZDM** (ve věku 15-26 let) a OSP (**dluhové poradenství**), které organizace zajišťovala či zajišťuje. Hlavním cílem projektu bylo zmírnit dopady sociálního vyloučení u části obyvatel Vejprty, a to formou vhodně poskytovaných sociálních služeb prevence a odborného sociálních poradenství. Základem pro poskytování služeb je rekonstruovaná budova (IOP, 2014) "Centrum sociálních služeb Vejprty", které se nachází v centru města. Obecným cílem dle SPSZ 2016-2018 je „*Od roku 2016 zajistit sociálně vyloučeným obyvatelům potřebné sociální služby v dostatečné kapacitě*“.

Aktivity v rámci SAS a TP, které jsou poměrně provázané, se zaměřují předně na několik klíčových oblastí (nikoliv výlučně): zaměstnanost (v ČR i v SRN, což umožňuje jazyková výbava sociální pracovníce), příprava do školy, docházka do školy, bydlení, podpora v jednání s úřady či pracovními agenturami (včetně SRN).

Aktivity v rámci NZDM se zaměřovaly na snižování rizikového chování dětí a mládeže v obci (15-26 let). Organizace nabízela celou řadu aktivit, od různých kreativních kroužků (včetně keramické dílny či nabídky hudebního vyžití), sportovního vyžití (včetně posilovny), přes různé výlety i možnosti využití osobních počítačů. OSP zaměřené na dluhovou problematiku nabízelo podporu s oddlužením, včetně přípravy návrhů na oddlužení a odborného právního poradenství. Jako fakultativní činnosti navázané na SAS a NZDM byly zajišťovány **programy cílené podpory pro mladé lidi** ze sociálně znevýhodněného prostředí (exkurze po školách, zaměstnavatelích a tematické semináře) a **preventivní programy pro osoby ohrožené závislostmi** nebo pro osoby závislé na návykových látkách (vztahy v rodině a drogy).

Optikou ukazatelů definovaných v projektové žádosti lze potvrdit, že plnění **cílových hodnot ukazatelů se podařilo naplnit**, resp. překročit, v případě plnění cílových hodnot dle SPSZ 2016-2018 se podařilo naplnit hodnotu z více než 60 %. Naplňování hodnot ukazatelů viz následující tabulka.

Tab. 10: Naplňování ukazatelů opatření a SPSZ 2016-2018, MÚ Vejprty

	Cíle dle individuálních o projektu	Dosaženo ke konci projektu	Cíl dle SPSZ k 31/12/2018	Dosaženo k SPSZ k 31/12/2018	Dosaženo ke konci projektu
Celkový počet účastníků	130 osob (nad míru bagatelní podpory)	139 osob (nad míru bagatelní podpory) 251 osob (celkem) 103 SAS	400 podpořených osob za dobu trvání projektu	243 podpořených osob za dobu trvání projektu	251 podpořených osob za dobu trvání projektu

⁹ Program prevence kriminality ve městě Vejprty. Evaluační šetření - květen 2019. MÚ Vejprty (2019).

		41 NZDM 56 OSP 51 Terénní programy 45 Programy cílené podpory pro mladé lidi ze sociálně znevýhodněného prostředí 27 Preventivní programy pro osoby ohrožené závislostmi nebo pro osoby závislé na návykových látkách			(z toho 243 klientů je unicitních)
Využívání podpořených služeb	112 osob (pod míru bagatelní podpory; rozdíl celku – 139 v bagatelní podpoře)	93 rodin v rámci bagatelní podpory (SAS); 51 klientů (Dluhové poradenství)			
Kapacita podpořených služeb	2,0 SAS 1,0 NZDM 1,0 OSP 2,0 Terénní programy				

Hodnoty ukazatelů se v zásadě podařilo naplnit, optikou projektové žádosti došlo dokonce k mírnému překročení cílových hodnot. Optikou cílové hodnoty SPSZ 2016-2018 se podařilo cílové hodnoty naplnit jen v omezené míře (což podle všeho souvisí s příliš ambiciózní hodnotou cílové hodnoty, která byla v rámci projektové žádosti korigována směrem dolů).

5.2 DOPADY OPATŘENÍ

Krátkodobé dopady

Pakliže se zaměříme na dopady jednotlivých opatření, můžeme potvrdit, že opatření v krátkodobé perspektivě přinášejí v Klášterci nad Ohří i Vejprtech očekávané dopady.

V případě spolupráce s rodinami se u klientů daří **předcházet odebrání dětí z péče rodičů**, v určité míře se daří rovněž zlepšovat motivaci rodičů k tomu, aby se začali zajímat o vzdělávání a **školní docházku** svých dětí, příp. se daří zlepšovat výsledky ve vzdělávání.

Na trhu práce se v rámci možností daří **snížovat nezaměstnanost** osob ohrožených sociálním vyloučením, což souvisí s ekonomicky příznivou dobou i možnostmi v Klášterci nad Ohří a okolí i možnostmi v SRN (zvláště Vejprty), ačkoliv zde je naráženo na problémy související s limity dlouhodobě nezaměstnaných, nízkokvalifikované pracovní síly a strukturálně chudých lidí.

V případě **bydlení** sledujeme úspěchy ve Vejprtech, zvláště díky velkému bytovému fondu obce a vstřícné politice i provázanosti, v Klášterci nad Ohří je situace náročnější - z důvodu nedostatku vhodného bydlení a velké fluktuaci migrujících nájemníků, i tak se poskytování podpory s nalezením bydlení do určité míry vede.

Daří se rovněž poskytovat podporu osobám zadluženým, ačkoliv i zde (předně ve Vejprtech) narážíme na možnosti zadlužených osob dosáhnout na **oddlužení**, kde krátkodobé dopady jsou jednoznačně viditelné v oblasti řešení **finanční situace** související s dluhy. V případě **volnočasových aktivit** se daří preventivní působení, ačkoliv ve Vejprtech kvůli změně struktury ohrožené populace a nízkého zájmu byla služba zrušena a nyní se organizace zaměřuje více na děti mladší 15 let v rámci práce s rodinami. V případě **drogových závislostí** v Klášterci nad Ohří se vede ve snižování rizik souvisejících s užíváním drog i motivovat lidi k zahájení léčby či udržování abstinence.

Paní M. B., klientka organizace NADĚJE, o.s.

Paní M. B., ve věku 49 let, kontaktovala poradnu v červenci 2018. Potřebovala řešit problém se zadlužením v situaci, kdy již nebyla schopna hradit své závazky. Klientka pracuje na plný úvazek, ale vlivem špatných rozhodnutí v minulosti, nebyla schopna hradit své závazky. Je rozvedená, žije sama v bytě, děti již má velké, ale nemohou jí pomoci, sami dluží. S klientkou proveden rozbor situace, mapovány dluhy, věřitelé. Po zhodnocení stavu, bylo klientce doporučeno situaci urychleně řešit, protože, i když jí již byl srážen exekučně plat, a dobrovolně exekutorovi platila i peníze navíc, bylo jí vyhrožováno, že jí bude prodán byt. Byla sepsána žádost o zastavení výkonu exekuce – prodej vlastnických práv k družstevnímu bytu, a také byl vypracován insolvenční návrh. Při rozboru situace jsme zjistili, že klientka má 5 závazků u různých věřitelů, dluh dosáhl částky cca 210.000,- Kč. Vzhledem k tomu, že po propočtu byl klientčin příjem více než dostatečný, byla při sepsání návrhu navrhována fixní částka, která zaručuje klientce v případě vyplácení jednorázových částek, např. prémie to, že jí tento příjem zůstane. Návrh byl soudem přijat, a klientce bylo dne 30. 8. 2018 povoleno řešení úpadku formou oddlužení. *Poznámka: text poskytnut organizací*

Pan P. Š., klient organizace NADĚJE, o.s.

Klient P. Š., ve věku 64 let, přišel v září 2018 do poradny proto, protože potřeboval pomoci se sepsáním vyjádření k soudu na Slovensko. Klient žije oficiálně jako cizinec u nás, ale stále není rozveden se ženou na Slovensku. Jeho žena žádala výživné. S klientem sepsáno vyjádření a doporučeny další kroky k řešení jeho situace. Klient se také později dostavil k dalšímu řešení své situace a byl mu sepsán návrh na rozvod manželství k příslušnému soudu, dle místa jeho bydliště (listopad 2018). *Poznámka: text poskytnut organizací*

Paní Dana, klientka organizace RADKA, z.s.

Paní Dana se na nás obrátila s žádostí o pomoc ve chvíli, kdy hledala nové bydlení pro sebe, manžela a svou dceru. Tu měla v té době v dočasné péči její babička, maminka manžela paní Dany. Paní Dana k nám přišla velmi smutná a trápila se, nevěděla, co má dělat. Jediné, co věděla je, že svou dceru miluje a byla rozhodnutá, že jí získá zpět a dá jí vše, co bude moci, aby jí nic nechybělo a byla šťastná holčička. V době začátku naší spolupráce v červenci bydlela společně s manželem v malém bytě u své matky. Svou dceru téměř nevidala, jelikož paní Dana měla dvě brigády. Její manžel bohužel nepracoval a ani neměl velkou snahu si práci najít. Všechno vypadalo beznadějně, napadlo jí i to, že by se s manželem nechala rozvést. K tomu všemu nepřispěl ani fakt, že babička, u které malá byla, rodičům již nevěřila v jejich snaze získat dívku zpět. S paní Danou jsme se několikrát sešli a o všem jsme si povídali a zároveň hledali řešení problémů, které měla a chtěla je řešit. Nejprve jsme společně zapracovali na hledání práce na hlavní pracovní poměr, aby už neměla brigády a ušetřila by tak peníze na své vlastní bydlení. Také jsme pracovali s jejím manželem, aby si také našel nějakou stálou práci s tím, že si pak najdou byt alespoň o velikosti 2+1, kde bude mít dcera svůj vlastní pokojíček. A podařilo se - paní Dana si našla práci v jedné místní firmě, kde pracuje na ranní směny jako operátorka výroby. Nějakou dobu docházela i odtě na brigádu jako servírka, tam ale skončila, aby mohla více času

Pan M. H., klient organizace NADĚJE, o.s.

Klient M. H., 15 let, trpí Touretteovým syndromem a ADHD a tím je ve škole znevýhodněn. Ve škole i v panelovém domě, kde bydlí, se mu ostatní děti smějí a nemá kamarády. Díky NZDM, kam nyní dochází, získal mnoho kamarádů a stal se v kolektivu oblíbeným. Jeho nedostatky se staly jeho přednostmi, ostatní klienti se ho před spolužáky ve škole zastávají a klient M. H. se přihlásil na obor strojní mechanik, na školu byl přijat, ale v posledním ročníku ZŠ nezvládl obor „informatika“, ze kterého ho čekají opravné zkoušky. Klient M. H. se však na tyto zkoušky připravuje a na nový obor se těší. *Poznámka: text poskytnut organizací*

Klient organizace SVĚTLO Kadaň, z.s.

Klient XY spolupracuje se službou TP dlouhodobě, je dlouholetým uživatelem pervitinu i.v., se službou TP je v pravidelném kontaktu, využívá poskytovaných služeb. S klientem po celou dobu poskytování služeb je zároveň řešena jeho sociální situace. Klient žije společně s přítelkyní v pronajatém bytě, ale finanční prostředky žádné nemá, hrozila jim ztráta bydlení. Klienta jsme dlouhodobě motivovali k zájmu o zlepšení jeho sociální situace. Zásluhou motivačního tréninku u klienta po čase nastala změna, klient se evidoval na ÚP, sám byl schopný požádat o dávky SSP a řádně dochází na stanovené termíny schůzek úřadem, i když je prozatím stále nezaměstnaný, je zaměstnavateli často odmítán pro záznamy v jeho trestním rejstříku. Klient pravidelně od pracovníků TP přijímá aktuální nabídky práce, pracovníci klientovi zprostředkovávají i telefonický kontakt s potenciálními zaměstnavateli. U klienta je také významné, že snížil četnost užívání pervitinu, což mělo pozitivní dopad na jeho zdravotní stav a i nadále využívá poskytovaný *harm reduction* materiál. S klientem spolupracujeme nadále na udržení jeho sociální jistoty (bydlení, pravidelné návštěvy ÚP). *Poznámka: text poskytnut organizací*

Klient organizace SVĚTLO Kadaň, z.s.

Klientka XY je 68letá žena s problémem nárazového nadužívání alkoholu ve stresových situacích. Klientka dochází do Poradny Světlo od května 2018. Chce úplně přestat užívat alkohol. Z počátku chtěla do pobytové léčby, ale velice se pobytu bála. Začala využívat pravidelného individuálního poradenství v Poradně a od měsíce července 2018 i psychologických služeb. Do obou služeb dochází nyní pravidelně. Za dobu, kdy klientka docházela na poradenství do Poradny, se podařilo nastavit obranné mechanismy proti užití alkoholu, které aktivně využívá. V současnosti sděluje, že je moc spokojená, že lépe spí a je na sebe pyšná, že abstínuje. Děkuje za pomoc a podporu. S klientkou budeme nadále spolupracovat a motivačními rozhovory podporovat v udržení abstinence. Pro psychickou stabilizaci chce klientka nadále využívat i psychologických služeb. O pobytové léčbě se rozmyslí v období podzim – zima, podle toho, jak bude zvládat abstinenci. *Poznámka: text poskytnut organizací*

Klient organizace SVĚTLO Kadaň, z.s.

Klientka XY nadužívá alkohol od svých 9 let. Má diagnostikovanou epilepsii, její zdravotní stav v důsledku neužívání léků je velmi špatný, trpí epileptickými záchvaty a má další zdravotní problémy. Klientka služeb TP začala využívat ohledně výměny HR materiálu pro svého přítele, který je uživatelem pervitinu i.v. S klientkou jsme v uplynulém období navázaly hlubší kontakt, získali jsme její důvěru což bylo pro nás významné v řešení její sociální situace, kdy jsme spolupracovali na vyřízení dávek hmotné nouze a registrace na ÚP, vždy to proběhlo formou asistence, o kterou klientka požádala. Veškeré dávky, na které měla klientka nárok, ji byly přiznány. S klientkou nadále spolupracujeme ohledně jejího zdravotního stavu a motivace ke snížení četnosti a množství užívaného alkoholu. *Poznámka: text poskytnut organizací*

Střednědobé a dlouhodobé dopady

Z pohledu střednědobých či dlouhodobých dopadů není možné dopady jednoznačně postihnout. Důvodem je nejen to, že některé projekty jsou stále ještě ve fázi implementace, ale rovněž absence nastavení jednotného systému pro sledování takovýchto dopadů. V zásadě též není možné například potvrdit, že lidé, kteří si naleznou práci či bydlení, si je dlouhodobě udrží (a tak se dostanou z tíživé situace), např. ani v horizontu 6 či 12 měsíců po skončení poskytování podpory. Důvodem je to, že organizace zpravidla sledují život klienta (tedy po dobu, kdy je jejím klientem), nikoliv po skončení poskytování podpory, a tedy data nejsou dostupná, případně k datům nemají přístup (např. prezence či dokonce zlepšení prospěchu dětí ve škole), či data mají, ale ne strukturovaná a systematicky vyhodnocovaná. Zároveň by bylo možné takovéto vyhodnocení včetně komparace provést pouze

v případě, že je měření ukazatelů nastaveno metodicky jednotně, což není, neboť organizace interně pracují s odlišnými metodikami. Například není vždy možné dle nejednotné aplikace metodiky měření ukazatelů dopady opatření očistit od jiných faktorů, kdy si například klient nalezne práci či bydlení nikoliv díky projektu. V konečném důsledku je nicméně úspěchem (a to značným), že se nalézt práci či bydlení klientovi podařilo, a to bez ohledu na to, do jaké míry tomu projekt přímo pomohl - i pokud je to pouze v rovině poskytnutí podpory v podobě aktivizace, posilování motivace na straně klienta či poskytnutí dlouhodobé psychologické pomoci se situací vyrovnat a řešit ji (které jsou pro zvládnutí situace často zásadní).

Navzdory tomu, že není možné střednědobé či dlouhodobé dopady systematicky vyhodnotit, neznamena to v žádném případě, že by projekty a jejich aktivity takové dopady neměly. Pracovníci organizací odvádějí náročnou práci s vysokým nasazením a mnohdy čelí problémům s frustrací vyplývající z náročnosti práce i nízkému uznání ze strany okolí. I přesto se jim díky usilovné práci, entuziasmu a vlastnímu nasazení daří dosahovat viditelných výsledků v jejich práci.

Motivace jednotlivců

Právě posilování motivace pro sociální inkluzi (či řekněme aktivizace), příp. v případě odlišné etnicity v dlouhodobé perspektivě též multikulturní dialog, je právě velkou silou tohoto typu sociálních služeb, které jsou v obou městech poskytovány. Posilování motivace je o to více podstatné v případě práce s jedinci či komunitou, kteří mají od majoritní společnosti odlišný hodnotový systém. Zde ve Vejprtech jednoznačně multiplikuje dosahování dopadů působení pracovnice, která má zázemí v romské komunitě, a je tak komunitě blízko z důvodu její znalosti, což má rovněž vliv na budování důvěry, která je pro práci i dosahování úspěchu důležitá. Obdobná situace je v Klášterci nad Ohří, kde od 06/2018 působí v rámci NZDM rovněž pracovnice z romské komunity (z Kadaně).

Zároveň nicméně existuje část populace, kterou je velmi náročné motivovat - dlouhodobě vyloučení, předlužení, dlouhodobě nezaměstnaní, případně osoby bez bydlení, odmítací podpory, atd. Pro dosahování střednědobých a dlouhodobých dopadů je zcela podstatná práce s rodinami a dětmi a mládeží, ačkoliv je mnohdy zklamáním situace, kdy se daří s dětmi či mládeží pracovat, ale pozitivní vývoj ovlivňují rodiče, kteří dítě či mladého dospělého nepodporují - např. ve vzdělávání či zaměstnání (obava ze ztráty podpory, kulturní motivace, aj.). Právě absence motivace zvláště u mladých je zásadním problémem, kdy v rodinách již generačně nejsou udržovány pracovní návyky a již je vytvořena silná závislost na externí podpoře.

Dopady projektů realizovaných v Klášterci nad Ohří

V případě **dluhové poradny** organizace NADĚJE se daří dosahovat poměrně úspěšné dopady v podání návrhů na insolveni a jejich úspěšném schválení soudem - od začátku projektu do současnosti celkem dokonce 28 případů. Informace o tom, že by některý klient podmínky oddlužení porušil v průběhu procesu, není. Dále je pozitivně a úspěšně hodnoceno získávání znalostí klientů OSP, které jim pomůžou řešit jejich nevýhodnou sociálně právní a ekonomickou situaci, i v případě **NZDM** získání nových znalostí a dovedností, potřebných k osobnímu rozvoji a snížení rizikového trávení volného času. Na dosahování střednědobých či dlouhodobých dopadů má rovněž vliv struktura zadlužené populace v lokalitě a její možnosti dosáhnout na oddlužení. Z pohledu plnění zakázek, organizace reportuje v roce 2017 - cca 78% úspěšnost kompletně splněných zakázek, v roce 2018 téměř 88 %.

Pro zvýšení dopadů v rámci zadlužení organizace rovněž poskytuje fakultativně aktivity **finanční gramotnosti pro mládež** - v provazbě na NZDM s očekáváním vyšších dopadů, kdy práce s mladší generací je častěji považována za efektivnější z pohledu prevence. Pro zvyšování dopadů služby se organizace rovněž zaměřuje na poskytování podpory klientům OSP, ale i dále po podání návrhu na oddlužení, aby byla na straně dlužníka minimalizována rizika související s porušením podmínek oddlužení.

U **terénního programu a odborného sociálního poradenství formou ambulantní poradny** zajišťovaných organizací SVĚTLO Kadaň, z.s. lze mezi úspěšné dopady činnosti řadit abstinenci klientů služby (v roce 2017 7 klientů, v roce 2018 potom 8 klientů) a zprostředkování pobytové léčby (4 klienti v roce 2017, 12 klientů v roce 2018). Informace o úspěšnosti léčby a dlouhodobé abstinenci nejsou zatím dostupná. Z pohledu plnění zakázek organizace v roce 2017 reportuje úplné splnění v 63 % případů, v roce 2018 70 %. Vzhledem k náročnosti cílové skupiny a budování motivace u klientů se závislostmi lze v zásadě dosažené výsledky považovat za malý zázrak.

Pozitivní dopady a úspěchy lze rovněž spatřovat v aktivitách *harm reduction*, kdy probíhá výměna použitého injekčního a dalšího souvisejícího náčiní za sterilní, poskytování informací (o možnostech léčby či jiných typech odborné pomoci), kontaktní (situační) poradenství a edukace o rizicích souvisejících s užíváním. A to i proto, že distribuce v rámci *harm reduction* aktivit zahrnuje i poradenství a edukaci, návody a vysvětlení, jak drogu bezpečně aplikovat, jak používat a dezinfikovat náčiní a předávání obdobných čistě technických informací, což v konečném důsledku snižuje rizika vzniku a šíření infekcí s vážnými zdravotními komplikacemi, jejichž léčení je následně pro společnost velmi nákladné.

Účinnost či dokonce dopady v případě *harm reduction* aktivit nelze jednoznačně hodnotit pouze optikou množství vyměněného materiálu, kde by více znamenalo lépe (i přesto, že je běžné, že někteří poskytovatelé finančních prostředků či *policy-makers* tato pravidla aplikují) - pakliže jsou cíle programu definovány v podobě snižování počtu osob ohrožených závislostmi.

Zároveň není jednoznačné využívání ukazatele v podobě poměru vydaných/odebraných injekčních jehel, ačkoliv velmi dobře poskytuje základní přehled o situaci, kdy výdej vždy zpravidla mírně přesahuje nad sběrem. Přičemž u této aktivity ale nejde o neřízené rozdávání materiálu, ale výdej dle individuální potřeby a dle znalosti klienta či klientů (ve velmi omezeném množství nad rámec jednotky) či výdej bez převzetí materiálu (v případě, že někdo z klientů přijde bez materiálu), neboť jde předně o ochranu jednotlivce a širší společnosti.

Z pohledu výměny zajištění sběru nalezeného pohozeného injekčního materiálu na volném prostranství a následné odborné likvidace: v r. 2017: 22 ks, v r. 2018: 24 ks. Počet kusů vyměněného injekčního materiálu: 7 506 ks (2017), 14 645 ks (2018); zdravotní výkony: 406 (2017), 640 (2018). Z pohledu plnění zakázek organizace v roce 2017 reportuje úplné splnění v 86 % případů, v roce 2018 89 %.

Mezi potenciální negativní dopady v obecné rovině patří situace, kdy se např. edukační materiály určené pro uživatele drog dostanou mezi jiné cílové skupiny, předně mládež. Jako určitý negativní dopad (což je obecně spíše případ K-center) je rovněž často označováno zviditelnění problematiky - která je do určité míry skrytá - na straně veřejnosti, což často vzbuzuje řadu emocí. Negativním

dopadem by mohla být rovněž označována migrace potřebných osob za službou z jiných obcí, ačkoliv zde spíše hrají roli možnosti nabídky a dostupnosti drog, než služeb.

V případě projektu organizace RADKA, z.s. poskytující **SAS** se daří klientům (rodičům) najít nové / vhodné bydlení (menší či větší byt, byt s levnějším nájemným nebo i zprostředkování azylového bydlení); zlepšovat situaci v rodinách (svěření dítěte do péče či zvýšení výživného), daří se zlepšit školní přípravu dětí (prostřednictvím podpory vzájemných vztahů mezi rodičem a dítětem - např. rodič se dokáže se svým dítětem doma připravovat do školy) či daří se pomoci nastavit rodinný rozpočet (včetně zajištění prevence o tom, jak neupadnout do platební neschopnosti). Zaměstnanost rodičů organizace řeší v rámci jiných projektů (od zahájení projektu cca 75% úspěšnost plnění zakázek).

Dopady podpory poskytované MSSS Vejprty

Pozitivně jsou aktéry hodnoceny dopady aktivit v rámci SAS a TP, kde se daří úspěchy dosahovat rovněž díky provázanosti služeb se školou či OSPOD, ale i individuálnímu nasazení jednotlivců v rámci menší komunity, kterou obec Vejprty jsou. Provázání se školou (i s OSPOD) značně zvyšuje možnosti zachycení problémů včas a přináší tak potenciál pro lepší dopady aktivit. Jedná se předně o zlepšení spolupráce rodin se školou, zvýšení zájmu o docházku a její zlepšení.

V případě, že se klientovi podaří najít a udržet si zaměstnání, zájem o využívání služeb klesá (z důvodu omezených časových možností), což rovněž nutí a motivuje klienty řadu věcí si následně vyřizovat samostatně (eventuálně s krátkou konzultací pracovníků po telefonu) a má to tak pozitivní efekt na zvyšování motivace a samostatnosti. V případě nalezení zaměstnání někoho z rodiny ohrožené vyloučením rovněž děti mají lepší možnosti dosáhnout i na jiný typ aktivit, než je nízkoprahová činnost, a které je v obci dostatek. V praktické rovině pracovníce dokonce ocenily pozitivně vliv „GDPR“¹⁰, kdy klienti jsou nuceni si více věcí s úřady vyřizovat samostatně (kvůli ochraně dat).

V případě NZDM o aktivity v cílové věkové kategorii postupně zájem klesal, případně některé děti/mladí dospělí dosáhli na nenízkoprahové aktivity či generace prostě vyrostla (a v některých případech se stali klienty jiných navazujících služeb, např. při podpoře hledání zaměstnání). Zároveň se ukázala spíše potřebnost a větší dopady u volnočasových aktivit pro mladší děti, kde je jejich nabídka nyní nabízena v rámci SAS. Nicméně i v případě NZDM byly evidovány úspěchy, kdy se například jednotlivcům podařilo najít si zaměstnání či prostřednictvím sportovních aktivit podařilo zajistit inkluzi (kdy sport je přirozenou cestou pro integraci do společnosti o komunity).

V případě dluhové poradny (OSP) bylo obzvláště pozitivně hodnoceno kvalitní právní poradenství, které navzdory vyšším nákladům pomohlo vyřešit řadu dlouholetých a komplikovaných kauz zadlužení jednotlivců. Podařilo se připravit celkem 12 splátkových kalendářů, podat 12 návrhů na oddlužení, 4 návrhy byly schváleny soudem a dokonce ve 2 případech došlo k oddlužení.

V případě doplňkových programů v rámci fakultativních činností byly dopady hodnoceny méně pozitivně. Exkurze po školách, zaměstnavatelích a tematické semináře byly spíše hodnoceny jako pasivní formy podpory s tím, že větší efekt lze předjímat například při asistované podpoře jednotlivci

¹⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

v rámci zkušební doby a podpoře integrace do pracovního procesu na standardním trhu práce či aktivnější podpora při dalším vzdělávání (po ZŠ) a jeho dokončení.

Asistenti prevence kriminality ve Vejprtech

Ačkoliv se evaluace otázek spojených s bezpečností a prevencí vyhodnocuje složitě, projekt počítá se závěrečnou hodnotící zprávou, která má některé aspekty situace stran bezpečnosti analyzovat. Průběžná zpráva shrnuje jako hlavní problémy lokality: užívání alkoholu a drog na veřejnosti, vandalismus či nepořádek na ulicích a obecně čistota v ulicích. Rovněž byly v určité míře identifikovány konkrétní lokality z pohledu nižší bezpečnosti. Jako problémové naopak nebyly například zmiňovány sousedské vztahy a rušení klidu. Použitou metodikou zároveň nebylo možné zhodnotit přínos na zvýšení pocitu bezpečí, kvůli působení dalších subjektů v této oblasti (Městská policie, Policie ČR, aj.). Obecně respondenti hodnotili Vejprty spíše jako bezpečnou lokalitu. Zároveň bylo indikováno nižší povědomí o činnosti, případně existenci APK. Důležité je nicméně podotknout, že data byla sebrána formou on-line dotazování na facebookovém profilu obce a tak nelze považovat výstupy za plně reprezentativní. V souvislosti s vývojem situace ve městě byla rovněž aktualizována vyhláška proti užívání alkoholu na veřejnosti (s limity v náročnosti kontroly i jejího obcházení).

V projektové žádosti je rovněž uvedeno, že je předpokládáno, že aktivity z programu prevence kriminality zasáhnou v průběhu realizace min. 50 osob, které budou aktivně zapojeny do preventivního působení APK - rozhovory, osvěta, konzultace v krizových situacích - sledováno ve výkazech denní práce APK. APK evidují záznamy počtu podpořených osob i reportují o činnosti, nicméně svodné záznamy k dispozici evaluaci nebyly, čili není možné provést další posouzení.

Zpráva rovněž nepracuje s vyhodnocením vývoje v přestupcích a trestné činnosti, čili není možné analyzovat. Ačkoliv dle indexu kriminality se vývoj v obci mezi lety 2016 a 2018 zlepšil, zde nicméně nejsou evidovány přestupky.¹¹

Podrobné posouzení je možné provést během závěrečného šetření, nicméně je nutné aplikovat vhodnou metodu sběru dat (kvalitativní dotazování, v rozumné míře aplikace dotazníkového šetření), vyhodnocení existujících dat (záznamy APK, evidence přestupků) a užití vhodných analytických metod.

Zároveň ačkoliv znalost APK mezi respondenty nebyla natolik velká, což je podle všeho způsobené nejen zvolenou metodou sběru dat, ale též tím, že se APK pohybují v místech, která nejsou vždy tolik veřejnosti viditelná (vyjma působení před školou) či tím, že velká část obyvatel v jejich pracovní době je v zaměstnání (často v SRN) - vzhledem k velikosti lokality/komunity zde je potenciál pro jejich rozumné působení i dobrou viditelnost přímých dopadů.

Kontextuální faktory

Dále je podstatné, že pro udržení výsledků opatření ve střednědobé a dlouhodobé perspektivě je podstatný vliv kontextuálních faktorů, tedy např. dostupnosti bydlení či zaměstnání, a synergie s ostatními opatřeními. Zaměstnání se například zkrátka nepodaří udržet v případě, že cílová skupina dosáhne pouze na sezónní či nárazovou práci či na dotované pracovní místo. Bydlení zase v případě vysokého nájemného a nedostupného bydlení se sociálními aspekty. Na národní úrovni je to zase mix

¹¹ Z 193,2 v roce 2016 na 159 v roce 2018 (čím nižší hodnota, tím lepší situace). Dostupné na: <https://www.mapakriminality.cz/>

minimální mzdy a dávkového systému (do čehož potom zase často vstupuje nelegální zaměstnání, které situaci komplikuje).

Komunitně-orientované aktivity

Pro dosažení lepších výsledků lze rovněž předjímat potenciál v případě komunitně-orientovaných aktivit, které většinou mají větší možnosti přispět k posílení komunity. A tedy ke zvýšení motivace cílových skupin převzít více zodpovědnosti, snižovat závislost na podpoře systému, z pozice příjemce podpory posílit schopnosti stát se aktivnějším občanem, lépe motivovat ostatní pozitivními vzory a celkově nabídnout smysl jednotlivce ovlivňovat život v komunitě. Komunitní aktivizace nabízí také dlouhodobě vyšší potenciál přispět k aktivnímu ovlivňování politiky na lokální úrovni, kdy je možné využít vstupy od komunity pro designování opatření, programů a plánů. Nakonec je potom žádoucí zástupcům komunity umožnit adekvátní a smysluplnou participaci i při vytváření politiky a k této aktivně je motivovat (čili nejenom umožnit pasivně formou otevřené možnosti se zúčastnit, jak toto definuje SPSZ 2016-2018).

Vedlejší dopady - stigmatizace a negativní vnímání služeb

Tím, že se v případě obce Vejprty, ale do určité míry i v Klášterci nad Ohří, jedná o „menší“ obce s nižší úrovní anonymity, hrozí zde při poskytování podpory určité nebezpečí stigmatizace v případě některých osob, které jsou sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené. Toto může být relevantní např. pro uživatele návykových látek, ale též např. pro zadlužené osoby (např. typicky seniory, kteří ovdoví a dostávají se postupně do finanční tísně, kdy primárně „ze zvyku“ splácejí nájem či režie, nicméně dostávají se potom do finanční tísně s jinými výdaji - např. nákupem potravin). Nebezpečí stigmatizace tak může vést k ostýchání využití podpory a nakonec k prohlubování krize na úrovni jednotlivce. Lidé mohou za službami v určité míře a dle možností (vzhledem k finanční a časové náročnosti) dojíždět mimo lokalitu. Zároveň v rámci poskytování podpory může docházet (a v určitém rozsahu i dochází) k tomu, že poskytování je vnímáno některými jedinci jako služba výlučně pro jiné etnické skupiny než je majoritní společnost, což rovněž většinou vede k tomu, že se lidé, kteří by pomoc potřebovali, ostýchají k jejímu využití.

Vzhledem k rozsahu nabídky sociálních služeb v obou obcích i poměrně ekonomicky příznivému vývoji nedávných let se zdá, že nehrozí v dlouhodobé perspektivě zásadní nárůst negativního vnímání poskytování podpory cílovým skupinám (opírající se o přehlížení ostatních, méně zranitelných, přesto potřebných osob/rodin).

5.3 ADRESNOST A RELEVANCE

Relevance strategie adresování potřeb

Převážná většina aktivit implementovaných v rámci jednotlivých opatření jak v Klášterci nad Ohří, tak Vejprtech je registrovanými sociálními službami¹² a je tedy **konzistentní se standardy relevantními pro jednotlivé sociální služby** (včetně kritérií pro posouzení potřebnosti na individuální bázi a nastavení práce s klienty formou individuálních plánů). Podpora cílové skupině je poskytována kvalifikovanými pracovníky (sociálními pracovníky a pracovníky v sociálních službách, případně v konzultaci s dalšími

¹² Dle zákona č. 108/2006 Sb.

odborníky - právní služby, psychologické služby, apod.) a organizace podporují jejich další rozvoj a vzdělávání.

Jedinou aktivitou, která je ze své podstaty poskytována mimo režim zákona o sociálních službách, je zajištění asistentů prevence kriminality v obci Vejprty, eventuálně ještě koordinace, která je v zásadě vykonávána v rámci běžné pracovní doby.

Sociální služby primárně adresují potřeby **na individuální bázi** a ze své podstaty **řeší pouze některé aspekty či důsledky chudoby**. Poskytování podpory jde po linii aplikace individuálních plánů, což je postaveno na předpokladu, že je zajištěno krytí potřeb, které jsou ve spolupráci s pracovníkem služby identifikovány samotným klientem jako relevantní. Přestože lidé ohrožení sociálním vyloučením mají různé představy o tom, jaké jsou jejich potřeby (zmiňované je často přirozeně bydlení), poskytovatelé jsou schopni zajistit podporu pouze v určité míře - což je dáno rovněž složitostí konkrétního kontextu spojeného např. s nedostatkem bydlení pro osoby ohrožené sociálním vyloučením v Klášterci nad Ohří i nastavením politik na národní úrovni.

Vzhledem k tomu, že klienti služeb v rámci evaluace nebyli dotazováni, nelze v rámci této evaluace ve větším detailu potvrdit, že opatření reagují na skutečné potřeby osob ohrožených sociálním vyloučením či v jaké míře jsou klienti s poskytováním služeb spokojeni.

Potřební nejsou přehlíženi

Z pohledu adresování potřeb nejvíce potřebných domácností či jednotlivců, základním předpokladem pro poskytování sociálních služeb či obdobné formy podpory je dobrovolnost a motivace osob ohrožených sociálním vyloučením řešit svoji situaci. Tento základní princip je jedním z klíčových vodítek, které vedou poskytování služeb. Aktivizace osob ohrožených sociálním vyloučením značně souvisí s jejich motivací situaci řešit a také tím, jak s motivací realizátoři opatření (poskytovatelé služeb) pracují, již dosaženými výsledky práce (včetně šíření výsledků a dobrého jména organizace mezi klienty) a celkově budováním důvěry na úrovni pracovník-klient. Dle vyjádření zástupců realizátorů opatření **nejsou potřební lidé odmítáni z důvodu přetížení služeb** a v cílových lokalitách nejsou domácnosti či jednotlivci, kteří by byli přehlíženi a neobdrželi by podporu dle možností poskytovatele v případě, že ji potřebují a chtějí využít.

Vzhledem k tomu, že evaluace neprováděla šetření mezi cílovou skupinou, není možné posoudit, zda cílová skupina je dostatečně informována o možnostech získání podpory v rámci jednotlivých opatření/služeb. Nicméně vzhledem k charakteru lokalit (Kláštepec nad Ohří, kde značná část sociálně vyloučené populace/cílové skupiny je prostorově koncentrována; Vejprty, kde sice není prostorová koncentrace, ale obec není příliš velká, anonymita malá a sociální kontrola větší) i služeb (které zahrnují i terénní program, resp. NZDM přímo v lokalitě Mírová), lze spíše usuzovat, že **informovanost** bude spíše **poměrně dobrá**. Toto rovněž potvrzují informace od jednotlivých realizátorů o metodách identifikace klientů, které probíhá především formou aktivní identifikace nových klientů v rámci terénní práce (tzv. depistáž), formou přesměrování (jak MÚ, tak v případě SAS či TP, i ambulantní poradny v Klášterci nad Ohří též z úrovně OSPOD) či metodou „sněhové koule“ na základě doporučení od klienta služby, případně využitím různých forem inzerce či distribuce letáků a tedy lze potvrdit, že **techniky identifikace jsou využity v adekvátní míře**.

V rámci poskytování služeb NZDM (jak v Klášterci nad Ohří - od 01/2019, tak ve Vejprtech) se rovněž ukázalo, že existuje **poptávka po volnočasových aktivitách pro děti ve věku nižším než 15 let** (tzn. 6-15 let), na což oba realizátoři opatření (NADĚJE i MSSS Vejprty) zareagovali zajištěním takové nabídky. V Klášterci nad Ohří jsou rovněž služby NZDM využívány převážně dětmi z lokality Mírová (NZDM situované v bytech domu), přičemž děti z rodin, které žijí mimo lokalitu, zpravidla nevyužívají, což pravděpodobně vede k tomu, že část poptávky není uspokojena.

Gender, věk a etnicita

Podle informací ze SPSZ 2016-2018 je sociální vyloučení v **Klášterci nad Ohří** spojeno ve velké míře s etnicitou, ačkoliv nikoliv výlučně. Podle dostupných informací poskytnutých realizátory (poskytovateli služeb/aktivit) **složení populace odpovídá i struktura klientů**, kdy poskytování služeb/podpory není vázáno na specifické etnické či věkové skupiny (s určitou převahou klientů s romskou etnicitou a věkové kategorie cca 30-50 let, vyjma specifických aktivit typu NZDM - věk převážně 15 až 20 let, a mírného posunu do nižší věkové kategorie v případě SAS). Vzhledem k charakteru služeb a specifikům cílové skupiny z pohledu pohlaví v rámci SAS převažují přirozeně ženy (nikoliv výlučně), navíc je podpora spíše vázána na domácnosti (rodiny úplné i neúplné, ale nejenom na rodiče, ale též v menšině o další pečující o děti).

Ve **Vejprtech** je podle informací ze SPSZ 2016-2018 sociální vyloučení spojeno ve významné míře s etnicitou, ačkoliv nikoliv výlučně (včetně etnicky smíšených domácností) - nicméně data vycházejí ze zdrojů staršího data. Ačkoliv je v SPSZ 2016-2018 tedy pro Vejprty zmiňováno, že zhruba 90 % osob ohrožených sociálním vyloučením tvořili Romové (dle dat z roku 2006), samotná projektová žádost z roku 2015 operuje s odhadem 350 Romů a 280 osob z majoritní společnosti. Výrazná specifika z pohledu věku nejsou. Ve Vejprtech je rovněž zásadní, že spíše než etnické rozdělení hraje roli rozdělení mezi „starousedlíky“ a nově příchozími lidmi ohroženými sociálním vyloučením (ačkoliv procento nově příchozích v chudobě není natolik velké, pravděpodobně i z důvodu velikosti a charakteru lokality, jiných možností a odlišného způsobu života než ve větším městě).

Podle dostupných informací poskytnutých realizátory ve Vejprtech (poskytovateli služeb/aktivit) **složení populace odpovídá i struktura klientů**, kdy poskytování služeb/podpory není vázáno na specifické etnické či věkové skupiny (s určitou převahou klientů s romskou etnicitou a věkové kategorie cca 30-50 let, vyjma specifických aktivit typu NZDM - zvláště věk 15-18 let, a mírného posunu do nižší věkové kategorie v případě SAS). Vzhledem k charakteru služeb a specifikům cílové skupiny z pohledu pohlaví v rámci SAS převažují přirozeně ženy (nikoliv výlučně), navíc i zde je podpora spíše vázána na domácnosti.

Geografické zaměření

Z pohledu geografického zaměření SPSZ 2016-2018 a charakteru sociálně vyloučených lokalit lze konstatovat, že nejsou dle aktérů **z podpory dle geografických kritérií vyloučeny lokality s osobami s potřebnostmi podpory**. A to jak na území obcí, tak též v blízkém okolí - například v případě nepřilíh vzdálených malých obcí. V jejich případě mohou být do určité míry v případě potřeby některé služby poskytovány v rámci terénních programů hrazených z národních zdrojů, v případě některých dalších větších obcí (jako je Kadaň, Chomutov či Jirkov) je problematika sociální inkluze rovněž řešena v rámci spolupráce s ASZ.

5.4 KONZISTENCE S POTŘEBAMI

Kapacita služeb/podpory a potřebnost v obci Klášterec nad Ohří

Z pohledu konzistence služeb s potřebami, při analýze zakázek poskytovaných sociálních služeb je jednoznačné, že převládala orientace na bydlení, zaměstnání a řešení finanční situace a zadluženosti, docházky dětí a jejich přípravu do školy, obecně na zajištění volnočasových aktivit, což je bezesporu konzistentní s rozsahem potřeb osob ohrožených sociálním vyloučením v dané lokalitě. Mezi **hlavními problémy lokality** byly dle SPSZ 2016-2018 identifikovány následující oblasti: nezaměstnanost, bydlení, zadluženost, vzdělávání a nárůst drogových uživatelů. Podle aktérů je v současné době zásadním problémem v lokalitě zadlužení (a s tím související ohrožení ztrátou bydlení a související migrace), situace v zaměstnanosti se zlepšila (ačkoliv existuje část populace s nízkými možnostmi či motivací najít si zaměstnání). Vzdělávání a volnočasové aktivity pro děti a mládež a aktivizace rodin jsou vnímány jako příležitost pro budování motivace a lepších výchozích podmínek osob ohrožených sociálním vyloučením již od nízkého věku. Vzhledem k nedostupnosti dat stran uživatelů drog a skutečnosti, že se jedná do určité míry o skrytý problém, je pro aktéry náročnější posoudit rozsah problému užívání drog (na straně klientů služeb s převahou uživatelů konopí či pervitinu s injekční aplikací).

Organizace NADĚJE v lokalitě působila již před implementací projektu, s orientací na aktivity pro osoby bez domova či ohrožené ztrátou bydlení, rovněž formou působení v terénu, kdy obec podporovala organizaci víceméně od začátku poskytování služeb. Organizace RADKA, z.s. a SVĚTLO Kadaň, z.s., které sídlí v nedaleké Kadani, ačkoliv v lokalitě neměly stálou fyzickou prezenci, zajišťovaly již před implementací projektů obsluhu rovněž některých klientů z Klášterce nad Ohří (v případě SVĚTLO Kadaň, z.s. v roce 2016 formou terénní práce s dojížděním na jeden den v týdnu či dojížděním klientů do Kadaně). Ačkoliv bylo v případě služeb zajišťovaných organizací SVĚTLO Kadaň, z.s. náročnější vstoupit v Klášterci nad Ohří do terénu mezi uživatele, toto bylo částečně zjednodušeno tím, že organizace již dříve obsluhovala část klientů z Klášterce nad Ohří.

Implementace opatření nicméně pomohla **rozšířit kapacitu služeb/podpory** - o dluhovou poradnu /OSP/ a NZDM (NADĚJE) a o **zajištění aktivní prezenze** dalších aktérů s nabídkou SAS (RADKA, z.s.) a terénního programu a ambulantní drogové poradny poskytovaných na denní bázi v případě organizace SVĚTLO Kadaň, z.s. Působení přímo v obci je přirozeně výhodnější z důvodu blízkosti ke klientům a znalosti terénu, snížení transakčních nákladů (čas a finanční zdroje) i zjednodušení koordinace mezi aktéry.

Z pohledu kapacit služeb, v rámci NZDM organizace NADĚJE působí 5 pracovníků (4 hrazení z OPZ, 1 z národních zdrojů), v případě dluhové poradny (OSP) se jedná o 1 pracovníka. V případě NZDM byla tedy kapacita navýšena. V případě organizace RADKA, z.s. jsou to 2 pracovníci, v případě SVĚTLO Kadaň, z.s. 2 pracovníci v TP a 0,5+0,5 v poradně.

Z pohledu zúčastněných aktérů jsou kapacity služeb adekvátní vůči rozsahu potřeb a organizace také nečelí problémům s tím, že by nebyly schopné uspokojit poptávku po službách (ačkoliv v případě některých služeb probíhá kontinuálně mírný nárůst klientů). V případě dluhové poradny došlo

k mírnému nárůstu o službu či spíše žádostí o informovanost v souvislosti s novelizací související legislativy v 6/2019.¹³

Ačkoliv obec zajišťuje domov pro seniory, pečovatelskou službu a odlehčovací služby, jsou z pohledu chybějících kapacit - nejenom v souvislosti se stárnutím populace - akcentovány **služby pro seniory**, kteří mají vyšší nároky na péči zejména ze zdravotních důvodů (např. osoby opouštějící LDN) a které jsou nesoběstačné.

Zároveň organizace NADĚJE spustila v Klášterci nad Ohří **chráněné bydlení** pro osoby s mentálním postižením, chronickým duševním onemocněním či kombinovaným postižením, které se ocitli v nepříznivé sociální situaci. Služba je určena klientům s lehkým a středně těžkým postižením, kteří jsou schopni základní soběstačnosti. Organizace RADKA, z.s. v Klášterci nad Ohří rovněž zvažuje zajištění aktivit v podobě „**předškolního klubu**“. Organizace se při současné práci v rámci SAS stále setkává s rodiči, kteří ne vždy zvládají péči o dítě v tomto věku (např. neumí dítě obléknout adekvátně k počasí; nechávají dítě jen v přítomnosti staršího sourozence, nepovídají si s ním a nevysvětlují jednotlivé významy slov, atd.), což pak může vést k ohrožení zdravého vývoje dítěte. Záměrem "předškolního klubu" je zajistit výchovné činnosti pro rodiče s dětmi od 3 do 5 (6) let s cílem rozvíjet či posílit rodičovské kompetence u rodičů - naučit je formou hry základním praktickým dovednostem pro vstup do MŠ/ZŠ. V rámci této činnosti je nutná pravidelnost (naučení se dennímu rytmu a dodržování pravidel i časů) a z toho důvodu je plánována aktivita minimálně v rozsahu 2-4x v týdnu. Přesně zaměření a obsah služby je koordinován s obcí.

Kapacita služeb/podpory a potřebnost v obci Vejprty

Z pohledu konzistence služeb s potřebami, při analýze zakázek poskytovaných sociálních služeb je jednoznačné, že převládala orientace na bydlení, zaměstnání a řešení finanční situace a zadluženosti, docházky dětí a jejich přípravu do školy, obecně na zajištění volnočasových aktivit, příp. hygienu či jiné návyky, což je bezesporu konzistentní s rozsahem potřeb osob ohrožených sociálním vyloučením v dané lokalitě. V případě APK se činnost zaměřuje na prevenci kriminality a zlepšování bezpečnosti v obci.

Přestože mezi klíčové problémy v lokalitě (dle SPSZ 2016-2018 i zúčastněných aktérů) patří zadluženost i rizikové trávení volného času dětí a mládeže (vedle vzdělávání i částečně dostupnosti bydlení), z pohledu aktérů MSSS Vejprty **sít služeb optimalizovalo dle rozsahu problému a možností a parametrů podpory**, kterou je možné poskytovat v dané situaci.

Důvodem pro ukončení aktivit v rámci **NZDM** v obci Vejprty bylo několik. Kritickým momentem zdá se bylo snížení zájmu o službu a také uznání a respektu k poskytování služby ze strany klientů. Svoji roli sehrálo to, že část uživatelů postupně dosahovala dospělosti a paralelně klesal jejich zájem o využívání aktivit nabízených NZDM, zatímco nová generace potenciálních uživatelů není natolik masivní. K tomu se v posledních letech rozšířilo využívání omamných látek mezi mládeží, které mělo vliv na trávení volného času, využívání služby a hlavních aktivit nabízených ze strany NZDM. Kdy se zájem uživatelů v mnohých případech zaměřoval primárně na surfování na internetu. K tomu se přidalo několik incidentů, jako například poškozování vybavení či drobné krádeže, či snížení docházky či minimální

¹³ Novela insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb., jejíž převážná část nabývá účinnosti dne 1. 6. 2019, má za cíl především zpřístupnit možnost oddlužení širšímu spektru dlužníků, včetně těch, kteří by dřívějším podmínkám oddlužení nemohli vyhovět.

zájem o pravidelnou docházku v případě některých specifických volnočasových aktivit. Zároveň migrace osob ohrožených sociálním vyloučením není vysoká, jak je to v případě jiných obcí, rovněž z důvodu omezených bytových možností v obci a vyšší poptávce po bydlení z důvodu dojíždění za prací do Saska.

Obecně se tedy na potřebnosti služby NZDM projevila změna struktury uživatelů (v kombinaci s nárůstem drogových závislostí) a s tím související nižší zájem o službu, ale i snížený respekt této cílové skupiny k minimálním pravidlům vyžadujícím využívání služeb.

Volnočasové aktivity pro děti do určité míry zastává nabídka aktivit organizovaných školskými zařízeními (družina či kroužky, které nejsou *a priori* nízkoprahové, nicméně s určitou mírou inkluzivity) či např. aktivity poskytované v rámci SAS ze strany MSSS Vejprty. Zároveň MSSS Vejprty stále disponuje zázemím pro volnočasové aktivity a nabízí je celé řadě klientů dalších služeb, které poskytuje.

Navzdory skutečnosti, že **zadluženost** je v obci Vejprty stále zásadním problémem, což vyplývá z výpovědí aktérů i dostupných informací o situaci zadlužení populace¹⁴, poskytování odborného sociálního poradenství zaměřeného na dluhovou problematiku bylo ukončeno.

Dle výpovědi aktérů je důvodem to, že se v případě zadluženosti často jedná o případy, které jsou již v řešení, případně o službu není výrazný zájem z důvodu omezených možností dlužníků dosáhnout na oddlužení a jejich nízká motivace. Zde se pravděpodobně projevuje souvislost s nutností zajištění příjmu osoby z legálního zaměstnání. Předluženost, tedy neschopnost splácet své pohledávky, která ústí v nařízení exekuce na dlužníka, je *de facto* pro uchazeče o zaměstnání jednou z největších bariér pro integraci na pracovní trh. Systém exekucí a sociálních dávek v mnohých případech způsobuje, že přijetí legálního zaměstnání oproti setrvání na sociálních dávkách je pro dlužníka ekonomicky nevýhodnou strategií. Nezřídka nastávají případy, kdy se uchazeč o zaměstnání přijetím zaměstnání dostává do obtížnější finanční situace, než kdyby jej nepřijal.

Pro zaměstnance MSSS Vejprty, které je jedním z klíčových zaměstnavatelů v obci a které rovněž zaměstnává osoby ohrožené sociálním vyloučením, resp. i někteří zaměstnanci jsou v zadlužení, je k dispozici určitá forma odborné podpory ze strany zaměstnavatele.

Kromě toho v obci Klášterec nad Ohří i Vejprty evidujeme pokles v počtu příspěvků na živobytí, příspěvku i doplatku na bydlení¹⁵, což ačkoliv nemůže jednoznačně indikovat, že se situace ve struktuře populace osob ohrožených sociálním vyloučením výrazně zlepšila, neboť toto spíše souvisí s obecným trendem viz níže, tento propad nicméně není natolik výrazný (předně ve Vejprtech), jako je tomu v celé řadě jiných obcí se sociálně vyloučenými lokalitami, toto spíše může naznačovat (v rámci historicky ojedinělé situace na trhu práce a vyšší zaměstnanosti), že potřeba se omezuje na osoby či rodiny dlouhodobě znevýhodněné a v konečném důsledku jsou tedy v současné době kapacity třeba nižší.

¹⁴ Ve Vejprtech došlo mezi lety 2016 a 2017 (data pro rok 2018 jsou v přípravě) k nárůstu podílu osob (starších 15 let) z 21,95 % na 23,75 %, tj. z 537 na 581.

¹⁵ Mezi lety 2016 a 2018 došlo k určitému poklesu v počtu případů vydané podpory. Ve Vejprtech v případě příspěvků na bydlení došlo k poklesu o 20,4 % (ze 1394 na 1109), v případě příspěvku na živobytí k poklesu o 28,8 % (ze 969 na 690) a v případě doplatku na bydlení o 35,3 % (z 586 na 379). V Klášterci nad Ohří potom v případě příspěvků na bydlení došlo k poklesu o 22,5 % (z 6112 na 4736), v případě příspěvku na živobytí k poklesu o 44,4 % (ze 4488 na 2497) a v případě doplatku na bydlení o 45,5 % (z 2319 na 1263).

Vývoj poklesu dávek podle všeho rovněž souvisí s celorepublikovým trendem posledních let, kdy pozorujeme, že se vinou nulové valorizace životního minima a zároveň rostoucí výše minimální mzdy rozšiřuje segment obyvatel, kteří mají velmi nízké příjmy, a s ohledem na rostoucí životní náklady žijí na hranici chudoby, přesto však při sečtení příjmu své domácnosti nemají nárok na dávku pomoci v hmotné nouzi (HN), jejíž součástí je příspěvek na živobytí. Nicméně svoji roli na úrovni celé ČR (zvláště pak v lokalitách Klášterec nad Ohří i Vejprty) může hrát skutečnost pozitivního vývoje v ekonomické oblasti a na trhu práce s legálním zaměstnáváním (ale možná i částečně nelegálním zaměstnáním). Spíše lze tedy předpokládat, že v lokalitě nedošlo ke zcela zásadním změnám ve struktuře populace z pohledu ohrožení sociálním vyloučením.

Z pohledu kapacit služeb tak zůstává ve Vejprtech zachována SAS a TP (SAS spolu s OSP byly původně před implementací SPSZ 2016-2018 v lokalitě zajišťovány organizacemi NADĚJE a Oblastní charitou Most, než služby byly převzaty obcí, resp. MSSS Vejprty). V případě APK je kapacita 2 asistentky.

Zároveň zůstává zachována činnost APK (která byla před implementací SPSZ 2016-2018 již realizována s finanční podporou MV ČR), dle informací v adekvátní kapacitě dle velikosti lokality a rozsahu problémům, na které je třeba reagovat (ačkoliv pracovní doba APK je pouze v denních hodinách).

Z pohledu rozsahu nabídky služeb pro osoby ohrožené sociálním vyloučením, vzhledem k rozsahu nabídky služeb ve Vejprtech (ať už pobytových, tak preventivních) realizátoři ani klíčový aktéři neidentifikovali zásadní nedostatek v nabídce sociálních služeb či obdobných aktivit. Zmiňována byla problematika závislostí (spíše v preventivní rovině), která, zdá se, v lokalitě narostla či alespoň je více viditelná. Nicméně nepříliš pozitivně je vnímána vysoká anonymita služeb a náročnost kapacit na zajišťování takových služeb (jak odborných, tak personálních). Zároveň ten, kdo odbornou pomoc potřebuje, má možnost ji vyhledat v Klášterci nad Ohří či Kadani.

Komunitní centrum ve Vejprtech

Ačkoliv bylo s komunitním centrem počítáno v rámci SPSZ 2016-2018 v rámci opatření 4.3.1 (Vejprty), aktéři měli zájem spíše o zhodnocení majetku obce za účelem využití pro pečovatelskou sociální službu (Dům pro osoby se zdravotním postižením), což nebylo způsobilé v rámci KPSVL a tak opatření nebylo realizováno. S rozvojem takového centra spíše není v současné době počítáno, což vyvažuje fakt existence nabídky různých komunitních aktivit (pro širší populaci obce).

Komunitní plánování - Klášterec nad Ohří a Vejprty

Závěrem je dlužno podotknout, že podrobné posouzení kapacit služeb v návaznosti na potřeby vyžaduje robustnější analytické metody s výraznější formou participace, které využívá například principy komunitního plánování se svými nástroji s participací obce, poskytovatelů a uživatelů a které Klášterec nad Ohří i Vejprty využívají¹⁶. Aplikace participativních metod může být o to více podstatná v případě, že v lokalitě nepůsobí aktéři/poskytovatelé z řad nevládního sektoru.

¹⁶ Viz např. *Komunitní plán sociálních, souvisejících a prorodinných služeb na roky 2017 – 2020 pro města Kadaň a Klášterec nad Ohří a Vejprty; Komunitní plán sociálních a souvisejících služeb 2012-2016 v regionu Kadaň - Klášterec nad Ohří.*

5.5 KOORDINACE

Koordinace v Klášterci nad Ohří

Z pohledu koordinace aktérů je pozitivní zavedení **pravidelného setkávání** organizací poskytujících sociální služby (tedy včetně realizátorů opatření v rámci SPSZ) a dalších aktérů relevantních pro problematiku sociální agendy (např. ÚP). Jedná se o setkávání formou kulatých stolů (bez organizační struktury a ustálených postupů jednání), které se koná přibližně na půlroční bázi. Tento mechanismus byl ze strany odpovědného odboru MÚ Klášterec nad Ohří (Odbor sociálních věcí, školství a sportu) zaveden v 11/2017. Setkávání zahrnuje pracovníky poskytující sociálních služby na úrovni kontaktu s klientem. Tato platforma slouží předně k výměně informací o situaci v lokalitě a zlepšení koordinace - primárně se sdílení informací zaměřuje na aktuální problémy v lokalitě, aktivity poskytovatelů, do určité míry na informace pro vyloučení duplicit a optimalizaci a provázanost služeb, ad. Pozitivní je rovněž, že sdílení informací probíhá v zásadě všemi směry a na platformě dle aktérů panuje určitá otevřenost.

Zavedení tohoto mechanismu je v zásadě všemi **zúčastněnými stranami hodnoceno jako pozitivní**, a to jak z pohledu sdílení informací, nastavení koordinace, posílení transparentnosti i budování důvěry mezi aktéry, včetně vyloučení duplicit na úrovni služeb. Oceňováno je rovněž aktivní zapojení dalších subjektů, jako je např. ÚP. Fungování takovéto platformy má na posilování spolupráce jednoznačně pozitivní vliv i z toho důvodu, že každý z realizátorů projektů (poskytovatelů) měl jiné startovací podmínky v době zahájení implementace SPSZ 2016-2018. NADĚJE v lokalitě již v obci s podporou obce působila, pro organizaci RADKA, z.s. a SVĚTLO Kadaň, z.s. se jednalo do určité míry a nový vstup spočívající v trvalé prezenci v místě (ačkoliv vzhledem k jejich působení v nedaleké Kadani rovněž terén organizace znaly a zajišťovaly obsluhu klientů z Klášterce nad Ohří už před realizací projektů).

Pro budování důvěry mezi aktéry, ale také zcela prakticky z pohledu efektivního dosahování společných cílů prostřednictvím spolupráce, je zásadní komunikace a její kvalita. O to více je podstatnější **nastavení komunikace** v případě témat či sociálních problémů (jejichž existence není ovlivňována jenom kontextem a strukturálními faktory, ale jejichž uznání je rovněž ze své podstaty určitým konstruktem aktérů a existence takových problémů musí být uznána společností či místní komunitou), které nemusí být legitimizovány všemi aktéry, úrovněmi veřejné správy či celou politickou reprezentací (např. z důvodu odlišného vidění priorit v oblasti lokálního rozvoje v lokalitě či různých programů a závazků vůči elektorátu). Právě problematika sociálního vyloučení často bývá jedním z nich.

O to více toto může být relevantní pro jiné více **skryté problémy**, právě jako jsou závislosti a zneužívání drog, které SPSZ 2016-2018 rovněž adresuje. Z toho důvodu je nastavení pravidelné a sensitivní komunikace mezi aktéry podstatné (právě stejně tak jako sensitivní komunikace vůči klientům a uchovávání anonymity osob, které je spojené s poskytováním takového typu služeb) právě z pohledu dosahování optimálního úsilí zmírňování lokálních problémů v rámci širší sítě zainteresovaných aktérů. V případě drogové problematiky je pro budování spolupráce zároveň zásadní to, že kořeny problému prevalence ani tak neleží v nabídce služeb podpory programů typu *harm reduction* (která by stimulovala poptávku), jako spíše na straně nabídky, výroby a distribuce. Zároveň ale leží velký potenciál v preventivních aktivitách.

Pro spolupráci v této oblasti je rovněž podstatné nastavení kooperace, vyjasnění mandátů organizací a nastavení jasných pravidel mezi poskytovatelem a Policí ČR (resp. Městskou policií), kdy smyslem

služby *harm reduction* či poradenství není krýt nelegální činnost, ale zajišťovat podporu jednotlivcům a řešit jejich nepříznivou situaci na individuální bázi, ale i efektivně snižovat společenská rizika. Což zdá se je v lokalitě vyjasněno mezi těmito aktéry poměrně dobře.

Zároveň přirozeně probíhá **kooperace mezi realizátory** opatření v rámci SPSZ na **individuální bázi** dle potřeb a možností, a to předně ve věci přesměrování klientů a také s účelem o vyloučení duplicit v rámci poskytování podpory, kde je však nezbytné balancovat s regulací dle Obecného nařízení o ochraně osobních údajů.¹⁷ Koordinace je usnadněna z pohledu infrastruktury, kdy realizátoři opatření mají s podporou obce k dispozici kanceláře v prostorách jednoho objektu.

Koordinace ve Vejprtech

V obci Vejprty je klíčové, že realizátorem služeb jakožto **MSSS Vejprty** je jedna organizace, která je řízená zkušeným manažerem s poměrně jasnou vizí. Nastavena je tak koordinace interně v rámci organizace, a to jak na manažerské úrovni, tak na úrovni pracovníků či pracovníc, které jsou v přímém kontaktu s klienty.

Na měsíční bázi dochází k setkávání zástupců **MSSS Vejprty a školských zařízení (ZŠ, MŠ)**, kdy jsou řešeny jednotlivé případy - rodiny s problémy, což je podstatné pro účinné fungování SAS a zajišťování podpory ve vzdělávání (docházka, příprava, motivace dětí a rodičů či řešení přidružených problémů - např. dodržování hygienických návyků).

Zároveň probíhá spolupráce mezi **MSSS Vejprty a obcí**, např. intenzivněji v oblasti bydlení - a to na individuální bázi dle potřeby, kdy zajištění či udržení bydlení (stávajícího či lepšího) je využíváno jako určitý motivační faktor pro řešení situace na úrovni klienta či rodiny. V případě, že je potřeba, pracovníci SAS zapojí pracovníci TP pro působení přímo v terénu. Výhodou je rovněž i to, že MSSS Vejprty (jako jeden z největších zaměstnavatelů v lokalitě - okolo 200 zaměstnanců) jako taková zaměstnává osoby, které jsou ohrožené sociálním vyloučením (např. z důvodu zadlužení) a vzhledem k úzké spolupráci s obcí v oblasti bydlení má dobré možnosti pro práci s cílovou skupinou a budování její motivace situaci řešit.

Spolupráce Klášterce nad Ohří a obce Vejprty

Co se týče spolupráce mezi obcemi Klášterec nad Ohří a Vejprty, zde je podstatné, že Klášterec nad Ohří spolu s Vejprty, resp. též s nedalekou Kadaní, v oblasti sociální obecně spolupracují - viz např. komunitní plánování pro léta 2017-2020. Provázání obcí v rámci SPSZ 2016-2018 - ačkoliv do určité míry bylo ovlivněno, zdá se, spíše pragmatismem - dává smysl z pohledu sdílení informací a strategického plánování (vzhledem ke vztahu Vejprt vůči Klášterci nad Ohří jakožto ORP) i **sdílení dobré praxe mezi obcemi**, ale rovněž také z pohledu **řešení jednotlivých případů**. Například v souvislosti s umísťováním osob se zdravotním postižením do zařízení provozovaných MSSS Vejprty či naopak provázání s chráněným bydlením v Klášterci nad Ohří.

¹⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

Spolupráce je rovněž usnadněna a zefektivněna tím, že zástupce MSSS Vejprty rovněž dříve působil jakožto externí konzultant v případě implementace projektu zaměřeného na vzdělávání (OP VVV) na straně Klášterce nad Ohří a poměrně často do obce dojížděl na související jednání.

5.6 SYNERGIE NA ÚROVNI OPATŘENÍ

Umístění služeb Klášterci nad Ohří v jedné budově podporuje možnosti přesměrování i synergický efekt

Není pochyb o tom, že na úrovni jednotlivých opatření jsou potřeby jednotlivců/rodin řešeny v širší rovině, což umožňuje aplikace individuálních plánů, rozsah možností podpory i odbornost a schopnosti pracovníků (jak v rámci SAS, NZDM, tak odborného drogového poradenství, TP i dluhové poradny).

Celkově je podpora pochopitelně spíše zaměřena na individuální sociální práci v linii jednotlivých projektů (či služeb). Nicméně ačkoliv i v Klášterci nad Ohří mohou být organizace v rámci vázanosti na cílové hodnoty ukazatelů plnění opatření a možné finanční dopady spíše motivovány „držet“ si klienty v rámci vlastní služby, v lokalitě se - vzhledem ke struktuře služeb - **typy poskytované podpory spíše doplňují, než že by se překrývaly**. V případě potřeby, kdy to dává smysl a realizátor projektu/poskytovatel služby není schopen či nemá možnost klientovi pomoci, dochází k **přesměrování na jinou organizaci**, což je jednoznačně zjednodušeno tím, že služby pro cílovou skupinu SPSZ jsou v Klášterci nad Ohří situovány v jedné budově (s podporou obce), nepříliš geograficky vzdálené od lokality Mírová (NZDM je navíc situována přímo v domě v Mírové).

Zároveň je dlužno podotknout, že vzhledem k širší nabídce služeb se nabízí širší možnosti k **přesměrování mezi službami poskytovanými jednotlivými poskytovateli**, ať už v případě NADĚJE (kde je přirozeně výhodou širší služeb, které organizace v lokalitě poskytuje: NZDM, dluhová poradna, terénní program, ale zvláště též z pohledu podpory v oblasti bydlení/přístřeší: azylový dům pro jednotlivce i rodiny, nízkoprahové denní centrum a noclehárna pro muže a ženy i chráněné bydlení), organizace RADKA, z.s. (provázanost se zaměstnaností a pracovním poradenstvím, eventuálně i s jinými aktivitami nabízenými organizací, která se obecně zaměřuje na poskytování podpory matkám a rodinám) či organizace SVĚTLO Kadaň, z.s. (terénní program a OSP - ambulantní poradna). Důležitou roli v koordinaci poskytování podpory, včetně řešení a přesměrování individuálních případů, hraje MÚ.

Bydlení a bytový fond obce v Klášterci nad Ohří

Synergii by bylo přirozeně vhodnější posuzovat ve vazbě na všechna opatření implementovaná v rámci SPSZ 2016-2018, případně i jiné aktivity, projekty či politiky, které jsou v lokalitě implementovány místními aktéry mimo rámec KPSVL (v případě Klášterce nad Ohří rovněž např. aktivity prevence realizované obcí a Městskou policií), což nicméně v plném rozsahu nedovoluje zaměření této evaluace. Synergie by pak zejména bylo vhodné posuzovat s ohledem na opatření či politiky v oblasti podpory bydlení. Pro podrobnější posouzení synergií by bylo ale vyžadováno robustnější šetření.

Z pohledu podpory synergií je obec do určité míry **limitována možnostmi bytového fondu**, který vlastní. Bytové prostory v sociálně vyloučené lokalitě Mírová jsou v soukromém vlastnictví, což rovněž limituje obec v regulaci migrace na území obce. Kromě části bytových jednotek, které byly zhodnocené z veřejných prostředků v rámci opatření financovaného z prostředků MMR a kde je „zastropované“ nájemné a obec může ovlivňovat, komu je byt pronajat - kritériem je předně bezdlužnost vůči obci, s možností splátkového kalendáře dluhu. Přičemž migrace v lokalitě je spíše výrazná (často např. z lokalit

Litvínov a Most), původní situační analýza lokality uvádí, že zde cca 40 % obyvatel žije dlouhodobě (u ostatních nájemníků dochází často k ukončení nájemního vztahu z důvodu platební schopnosti či narušování sousedských vztahů), dle informací od aktérů je to v současné době spíše ještě menší podíl těch, kteří zde žijí dlouhodobě. Rovněž probíhá migrace z lokality Mírová na jiná místa v obci do bytů v soukromém vlastnictví, i v těchto je ale velká fluktuace. V minulosti dokonce do určité míry hrozil vznik nové „lokality“. Nicméně možnosti bydlení na soukromém trhu jsou značně limitované - ať z důvodu špatné pověsti či platební schopnosti jednotlivců a rodin, ale též obecně kvůli vyšší poptávce po bydlení, kdy je po bytech zájem z důvodu migrace obyvatel za prací do lokality (velmi nízká nezaměstnanost a poptávka po pracovní síle, zvláště v nedaleké průmyslové zóně).

Obec vlastní určitý bytový fond (asi 115 bytových jednotek), byty jsou obsazovány dle pořadníku a posuzování probíhá individuálně (s kritériem platební schopnosti či existence splátkového kalendáře a motivace k umořování dluhu vůči obci). V konečném důsledku tedy dochází k rozdělování bytů primárně pro jiné cílové skupiny (např. pro seniory, kteří „tradičně“ splatí primárně nájem), což je přirozeně legitimní.

Jedním z negativních důsledků pro osoby, které se však dostaly do dluhové pasti (a nedosáhnou na zajištění příjmu z pracovního trhu či oddlužení) a postupně více a více chudnou je však skutečnost, že dochází k jejich opakované migraci - ať už na území obce, tak jiných obcí, a dostávají se do situace ohrožených ztrátou bydlení (a v případě rodin odebráním dětí). Přesto je určitou výhodou, že v obci působí azylový dům pro jednotlivce a rodiny, nízkoprahové denní centrum a noclehárna pro muže a ženy provozované organizací NADĚJE, které mohou na případnou zhoršenou situaci reagovat. Nicméně v těchto případech se nejedná o dlouhodobé řešení situace. Zároveň rozšířený problém bezdomovectví v obci není evidován.

Absence vhodného **sociálního bydlení** „zastropovaného“ obcí zároveň v konečném důsledku velmi pravděpodobně přináší vyšší náklady chudých na bydlení na komerčním trhu.

Ačkoliv zjištěné informace v rámci této evaluace naznačují, že existuje v oblasti bydlení potenciál pro zlepšení vzájemného nastavení opatření i lokální politiky za účelem dosahování větších synergických efektů (provázanost na ose bydlení-sociální služby, včetně dluhové poradny-zaměstnanosti), čehož si rovněž zástupci obce jsou vědomi, nepodařilo se využít příležitosti k rozvoji sociálního bydlení na území obce. Obec měla zájem využít prostředků v rámci výzvy zaměřené na podporu sociálního bydlení (zaměřené na osoby ohrožené sociálním vyloučením, např. seniory a matky samoživitelky, atd.), nepodařilo se bohužel dle podmínek výzvy poptat vhodné objekty určené pro odkoupení a rekonstrukci (obec jako taková nemá k dispozici vhodné volné pozemky). V zásadě se vinou situace na trhu s nemovitostmi, kdy je poptávka po bydlení (z velké části z důvodu pracovní nabídky) poměrně vysoká, nepodařilo nalézt objekty za ceny určené dle metodiky výzvy.

Obec zároveň s platností od prosince 2018 vyhlásila tzv. **bezdotplatkovou zónu**, nikoliv vztaženou pouze na lokalitu Mírová, ale na většinu území města, kromě historické a lázeňské části (z toho důvodu, aby lidé postupně nemigrovali z lokality Mírová do jiných částí obce). Což znamená, že noví nájemníci tak na dotčených adresách nebudou moci čerpat doplatek na bydlení. Zavedení opatření v Klášterci nad Ohří, který byl jedním z posledních měst Chomutovska, bylo tak do určité míry zavedeno v rámci lavinového efektu se snahou omezit migraci z jiných měst, která takové opatření již zavedla. Vzhledem ke skutečnosti, že výše doplatku je obecně poměrně nízká, se však obecně nezdá, že by šlo o vysoce účinné opatření.

Zaměstnanost a pracovní trh v Klášterci nad Ohří

Synergie v oblasti zaměstnanosti by bylo rovněž vhodné posuzovat s ohledem na opatření či politiky v oblasti podpory zaměstnanosti. Pro podrobnější posouzení synergií by bylo vyžadováno robustnější šetření a není předmětem této evaluace (ani evaluace opatření v oblasti zaměstnanosti implementované organizací RADKA, z.s. - „Společně to zvládneme“, které bylo v rámci SPSZ 2016-2018 podpořeno z OPZ).

V oblasti zaměstnanosti je **situace na trhu práce v zásadě jedna z nejlepších v kraji**, což podle všeho souvisí s pracovními možnostmi a existencí pracovní průmyslové zóny, kdy přibližně před dvěma lety poklesl počet zájemců o práci v evidenci ÚP. ÚP eviduje poměrně malé počty nezaměstnaných, kdy se v zásadě jedná o dlouhodobě nezaměstnané s minimální možností práci si nalézt (kvalifikace, návyky a motivace, zadluženost, aj.) a zároveň větší množství neobsazených míst. V obci existuje v určité formě dostupné zaměstnávání, veřejná služba není natolik využívána, o veřejně prospěšné práce je zájem vyšší - s parametry typickými pro tato opatření (včetně krátkodobosti a riziky zacyklení pracovníků v systému).

Zefektivnění synergických efektů v zaměstnanosti na lokální úrovni je tak do určité míry ovlivněno návazností na relevantní národní politiky a situaci ekonomiky, zejména v oblasti výše příspěvků v rámci sociální politiky, minimální mzdy, dluhové legislativy, apod., což rovněž ovlivňuje možnosti poskytovatelů podpory při **budování motivace na individuální úrovni** a otvírání příležitostí pro zaměstnávání „nezaměstnatelných“ (například formou intenzivnějšího mentoringu přímo na pracovním místě pro posilování pracovních návyků, či jiných „inovací“).

Příznivé nastavení bytové politiky obce ve Vejprtech

Přestože je podpora v rámci jednotlivých aktivit ve Vejprtech zaměřena převážně na individuální sociální práci, aktivity jsou provázané a MSSS Vejprty využívá potenciál, který komplexnost služeb a možností v obci nabízí.

Zásadní je **provázanost mezi MSSS Vejprty, MÚ Vejprty** (významně z pozice agendy bydlení a sociální) a školou, které mají prokazatelný synergický efekt na dosahování výsledků a dlouhodobějších dopadů. Možnosti obce, která vlastní poměrně značný **bytový fond** (který je rovněž průběžně zhodnocován a byty jsou rekonstruovány), v oblasti bydlení jsou v rozumné míře využívány k saturaci potřeb sociálně znevýhodněných rodin i jednotlivců. Tomu rovněž napomohlo opatření realizované v rámci projektu IMPULS¹⁸ zaměřené na vytvoření a rozvoj systému dostupného bydlení. Nastavení cenové politiky za nájem v obecních bytech je spíše příznivé. Dle výpovědí aktérů je rovněž nejčastějším důvodem ztráty bydlení ani ne platební neschopnost domácnosti (kde obec preferuje nastavení splátkového kalendáře a postupné splácení dluhu vůči obci), ale spíše souvislost s otázkami spojenými s bezpečností, sousedskými vztahy či poškozováním cizích věcí. Příznivá politika obce v oblasti bydlení rovněž umožňuje využívat bytový fond k motivaci domácností vlastní situaci řešit (právě prostřednictvím zajištění dlouhodobě udržitelného bydlení). V otázce dostupnosti bydlení se nicméně rovněž projevuje tlak poptávky po bydlení lidí, zvláště též lidí, kteří dojíždějí za prací do Saska, což se nicméně obec snaží řešit rozšiřováním bytového fondu. Z pohledu bydlení je rovněž důležitá existence obecní ubytovny, kde ačkoliv kvalita bydlení není vysoká (spíše je považováno za poslední možnost

¹⁸ IMPULS - program prevence ztráty bydlení a podpora získání a udržení si bydlení, financované z OPZ. Reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0006138.

bydlení), dostupnost této služby je podstatná z pohledu zachycení rodiny či osoby před životem na ulici (eventuálně před odebráním dětí v případě rodiny).

Provázanost SAS a TP ve Vejprtech se školou a NZDM

Podstatné z pohledu synergií aktivit zaměřených na poskytování podpory a aktivizace rodin či osob je rovněž provázání SAS či TP se školou, kdy v případě, že jsou ve vzdělávacím procesu indikovány problémové situace, je řešeno individuálně mezi školou a MSSS Vejprty a jeho pracovníky. Zároveň vzhledem ke skutečnosti, že v lokalitě působí jedna základní škola s mateřskou školou, přirozeně zde nedochází k segregaci dětí ohrožených sociálním vyloučením. V případě poskytování NZDM působily APK právě v blízkosti zařízení se záměrem posílení prevence, případně též se například zúčastnily některých aktivit realizovaných NZDM. Do určité míry synergicky s aktivitami NZDM i APK funguje i zavedení vyhlášky proti užívání alkoholu na vybraných veřejných prostranstvích (třebaže dodržování a její vymáhání má své limity).

Otázka zaměstnanosti ve Vejprtech

Určitý synergický efekt lze sledovat i v oblasti zaměstnanosti, ačkoliv situace v oblasti nezaměstnanosti je do značné míry ovlivněna **situací na místním pracovním trhu** (omezený počet zaměstnavatelů a pracovních míst v lokalitě a také pracovní možnosti v Sasku a pracovní migrace), např. v zaměstnávání osob z cílové skupiny v rámci MSSS Vejprty. Zároveň se do určité míry projevuje trend **dlouhodobě nezaměstnaných** (ať už z důvodu nízké kvalifikace, motivace či nevýhodnosti - např. v případě zadlužení), kteří se dostávají do situace minimálního uplatnění na pracovním trhu, v kombinaci s poptávkou po pracovní síle, což např. MSSS Vejprty řeší pozváním pracovníků ze zahraničí (konkrétně Ukrajiny). Zároveň je zde příležitost pro aplikaci metod více individuální práce a práci se zaměstnavateli (např. mentoring přímo na pracovním místě zaměřený na budování pracovních návyků či jiných „inovací“).

Koordinace na úrovni jednotlivých poskytovatelů finančních prostředků

Pro lepší dosažení synergií je rovněž podstatné zajištění koordinace na úrovni poskytovatelů dotací - řídicích orgánů jednotlivých operačních programů. Kdy v zásadě například díky posunům v prioritách a také tedy harmonogramům výzev nedochází k provázanosti jednotlivých výzev a nemůže potom docházet k provázanosti opatření v míře, jaká byla předjímana v rámci SPSZ 2016-2018. Což je zvláště podstatné v problematice dostupného bydlení a celkové bytové nouze, zvláště pak typické pro osoby, které jsou ohrožené sociálním vyloučením.

5.7 UDRŽITELNOST OPATŘENÍ

Zajištění finanční udržitelnosti opatření v Klášterci nad Ohří

V Klášterci nad Ohří organizace uvažují o **zachování poskytování služeb ve stejné kapacitě**, v jaké probíhá poskytování služeb v rámci jednotlivých projektů. Ukončení implementace projektů je plánováno na konec roku 2019 (RADKA z.s.), resp. 1. a 2. kvartál 2020 (SVĚTLO Kadaň, z.s., NADĚJE). V rámci **národních dotací** prostřednictvím **sítě sociálních služeb** na úrovni kraje či z jiných zdrojů (v případě organizace SVĚTLO Kadaň, z.s. též z dotačních titulů na projekty protidrogové politiky Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky). Organizace jsou rovněž **podporovány obcí** formou poskytování prostor, ale dle možností i finančně, což z pohledu udržitelnosti určitě není zanedbatelné a organizace toto velmi oceňují.

Zajištění finanční udržitelnosti opatření ve Vejprtech

Implementace projektu MSSS Vejprty (PERSPEKTIVA) byla ukončena k 09/2019. **MSSS ukončilo činnost služby NZDM a OSP** s ukončením projektu a dle vyjádření zástupců organizace nepočítá s jejich zajišťováním z důvodu nízké potřeby a zájmu na straně cílové skupiny.

MSSS Vejprty počítá se **zachováním služby SAS a TP z národních zdrojů** v rámci dotací na sociální služby z úrovně kraje. SAS a TP zůstává v základní síti, NZDM a OSP nebylo zařazeno z podnětu MSSS Vejprty. Implementace projektu MÚ Vejprty v oblasti **prevence kriminality** končí v 12/2019. MÚ má zájem o zajištění aktivit i v dalším období. Byla podána žádost o **financování z prostředků MAS** Sdružení Západní Krušnohoří, kde je předjímano zajištění financování těchto aktivit v následujícím období.

5.8 SPOLUPRÁCE AKTÉRŮ S ASZ

Následující kapitola rozvádí některé klíčové aspekty relevantní pro spolupráci mezi ASZ a partnerskými obcemi a zároveň zhodnocení lokálního partnerství.

Fungování lokálního partnerství

Z pohledu nastavení koordinačního mechanismu v rámci lokálního partnerství a setkávání partnerů, setkávání se profilovalo do jednání Pracovní skupiny projekty a implementace, na jejichž jednáních byla předně řešena agenda související s výzvami, monitoringem implementace a sdílení novinek z lokality. S frekvencí setkávání kvartální v době implementace SPSZ 2016-2018, v roce 2019 proběhla setkání dvě. Setkání probíhalo za účasti relevantních aktérů, včetně zástupců z vedení obcí. Paralelně probíhalo setkávání mezi ASZ a partnery na individuální bázi dle potřeb - jako například v nedávné době v případě TAP v obci Vejprty. Intenzivní formy spolupráce (nad rámec *ad hoc* konzultací) mezi Kláštercem nad Ohří a ASZ vzhledem ke konci platnosti SPSZ 2016-2018 a dokončování implementace projektů nejsou

v tuto chvíli předpokládány. V případě obce Vejprty proběhla příprava TAP, v jednání byla příprava opatření zaměřeného na zaměstnanost.

Robustnější mechanismus (vyšší počet pracovních skupin dle SPSZ 2016-2018) koordinace byl funkční spíše v procesu přípravy SPSZ 2016-2018, i když někteří aktéři už pro toto období zmiňovali robustnost větší než je potřeba (s překrýváním a opakováním agendy během jednotlivých schůzek v rámci plánování SPSZ).

V Klášterci nad Ohří do toho rovněž vstupovala skutečnost, že rok 2015 byl pro obec rokem strategického plánování - probíhala příprava několika plánovacích dokumentů, včetně „Strategického plánu rozvoje města Klášterec nad Ohří 2016-2023“¹⁹, a řada procesů i témat v různých koordinačních, pracovních a konzultačních skupinách se tedy překrývala.

V konečném důsledku se zdá, že robustnost mechanismu i vytváření paralelních struktur spíše vedly k nižšímu vlastnictví dokumentu a přístupu k SPSZ 2016-2018 spíše z pragmatického pohledu jako k možnosti dosáhnout na finanční prostředky pro realizaci opatření zaměřených na problematiku sociálního vyloučení (v rámci širší strategie obce) - rovněž v partnerství s obcí Vejprty, která měla zájem o zajištění prostředků na realizaci vlastních opatření.

Co se týče koordinace aktérů na místní úrovni, ta v určité funkční rovině funguje jak v Klášterci nad Ohří, tak ve Vejprtech (viz kap. Koordinace) - i s určitými průniky mezi obcemi, resp. i dalšími klíčovými obcemi (Kadaň), a daří se využívat potenciálu, který spočívá ve spolupráci a koordinaci, což lze hodnotit jako jednoznačně pozitivní vývoj v tomto regionu.

Lokální konzultanti a podpora poskytovaná ASZ

Od roku 2015 - tedy období přípravy SPSZ 2016-2018 - se v lokalitě vystřídali v zásadě celkem 4 lokální konzultanti (každý po různě dlouhé období a s různou náplní spolupráce). Nicméně současná lokální konzultantka na pozici působila již v období 09/2016-05/2017 (období přípravy projektových žádostí) a opět od 05/2018 do současnosti. Časté změny střídání lokálních konzultantů jsou aktéry přirozeně hodnoceny nepříliš pozitivně (z důvodu znalosti kontextu i v některých případech z pohledu odbornosti či přístupu - například příliš direktivní jednání) a nemají kladný vliv na budování partnerství a důvěry mezi aktéry. Podpora poskytovaná současnou lokální konzultantkou je hodnocena ze strany zástupců obcí spíše velmi pozitivně (spolehlivost jednání, odbornost, kooperativnost, dobrá komunikace a přidaná hodnota).

Podpora poskytovaná ze strany ASZ se v tomto období orientovala předně na podporu s přípravou samotného strategického plánu a projektové poradenství, které v době implementace SPSZ 2016-2018 dle aktérů spočívalo předně v zajištění konzultace s přípravou projektových žádostí, v monitoringu výzev a sdílení informací o dostupných dotačních titulech, a přípravou TAP.

Z pohledu zajištění konzultačního procesu při přípravě projektových žádostí jednotliví realizátoři hodnotí poskytnutí konzultací různě (někteří více, někteří méně pozitivně), toto se do určité míry odvíjí od kapacit a zkušeností jednotlivých realizátorů s projektovým či dotačním managementem.

¹⁹ Např. též *AKČNÍ PLÁN 2016 – 2018 ke Strategickému plánu rozvoje města Klášterce nad Ohří či koncepční dokumenty pro rozvoj školství*.

Očekávaná podpora od ASZ ze strany aktérů

Naopak z pohledu očekávání jednotlivých aktérů, realizátoři by preferovali například aktivnější podporu s vyjednáváním s poskytovatelem dotace (konkrétně například v případě flexibility/většího otevření nastavení jednotlých opatření potažmo výzev, podporu v prosazování aplikace inovací z terénu, apod.).

Zároveň někteří aktéři nehodnotili vždy pozitivně podporu poskytovanou experty ASZ, zvláště z pohledu znalosti místních specifik či v oblasti inovací na praktické úrovni, ale též v oblasti znalosti, resp. výkladu podmínek některých dotačních výzev, které se lišily od výkladu poskytovatele dotace.

Poslední bod přirozeně vychází z té podstaty, že ASZ není poskytovatelem dotací a neřídí dotační management, což takovéto situace může způsobovat, případně v některých oblastech zapojení konzultačního procesu s ASZ jakožto prostředníka může mít vliv na efektivitu a časovou náročnost přípravy projektových žádostí.

Zároveň je vedle odbornosti a lobbingu vůči poskytovatelům dotace, příp. ostatním aktérům veřejné správy na národní úrovni, pro aktéry z pohledu budování partnerství podstatné spolehlivé jednání, přiměřená úroveň sdílení informací, responsivita a srozumitelná přidaná hodnota spolupráce či dokonce aktivit (např. nejasná přidaná hodnota přípravy MPI již ve fázi implementace opatření zaměřeného na vzdělávání).

V Klášterci nad Ohří byl aktéry zmiňován moment z doby přípravy SPSZ 2016-2018, kdy probíhaly analytické práce pro zjišťování situace v lokalitě a ASZ připravila analytický dokument „Sonda do sociálního vyloučení v Klášterci nad Ohří (2015)“, který nebyl konzultován se zástupci partnerské obce (jak z pohledu metodologie, tak z pohledu konečného obsahu) a obec s jeho zněním nesouhlasila. Následně obec vznesla stížnost formou dopisu na ASZ, odpověď od ASZ nicméně neobdržela.

Odlišný názor na věc (např. zahrnutí specifických modalit opatření) a požadavky ASZ byly rovněž dle vyjádření aktérů ve Vejprtech důvodem pro odstoupení od přípravy projektové žádosti v rámci TAP.

Vlastnictví lokálního partnerství na úrovni obce/obcí

Dle SPSZ 2016-2018 bylo předpokladem, že roli komplexního řízení, podpory implementace i vyhodnocování SPSZ převezme lokální manažer SPSZ, což je pracovník partnerské obce. Což se dle dostupných informací nestalo v takové míře, jaká byla dle dokumentu plánována.

Důvodem je do určité míry to, že v rámci partnerství probíhá spolupráce se dvěma obcemi, jejichž spojení v rámci SPSZ 2016-2018 bylo spíše pragmatické. Podstatnější je nicméně to, že pro aktéry není u SPSZ jasná přidaná hodnota v udržení mechanismu v předjímaných parametrech. Vyhodnocování či jiné aktivity předjímané dle SPSZ jsou spíše vnímány jako práce navíc (s časovou a odbornou náročností) a zároveň s ne vždy zcela srozumitelnou přidanou hodnotou. Koordinace na místní úrovni (pro každou obec zvlášť) funguje adekvátně, a to je z pohledu aktérů podstatné.

Celkově náročnost přístupu, v kombinaci s rozdílným očekáváním na začátku procesu a kapacitami aktérů (odbornými i časovými) vede k nižšímu vlastnictví koordinačních mechanismů a principů strategického plánování včetně vyhodnocování (včetně aplikace principů řízení orientovaného na výsledky).

Vliv ostatních faktorů

Dalším nezanedbatelným faktorem, který má pozitivní vliv na koordinaci a proaktivitu na straně partnerských obcí je rovněž určitá stabilita v obsazení klíčových pozic, a to v případě obou obcí. Určitý vliv je rovněž patrný v případě stability na úrovni vedení obou obcí, což má dopad na zájem a motivaci obcí řešit s nasazením problémy obyvatel obcí, kteří se potýkají se sociálním vyloučením či jsou chudobou ohroženi.

6. ZÁVĚRY

Následující kapitola shrnuje hlavní zjištění, která byla formulována v předchozí analytické části. Kapitola je strukturována dle jednotlivých obcí, každá obec dle evaluačních kritérií. V závěrečné části jsou shrnuty hlavní zjištění týkající se spolupráce aktérů s SZ (pro obě obce dohromady).

6.1 KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ

ÚČINNOST OPATŘENÍ

Z pohledu účinnosti opatření můžeme konstatovat, že **dosahování cílů** (prostřednictvím naplňování hodnot ukazatelů) na úrovni jednotlivých projektů se úspěšně daří, případně realizátoři operativně a v rámci možností reagují na změny situace. Svoji roli na hladkost implementace hrají rovněž **operativní rizika** (např. personální obsazení pozic, interní plánování) či **externí faktory a vývoj situace osob ohrožených chudobou** a sociálním vyloučením v lokalitě (možnosti dlužníků dosáhnout na oddlužení), ale také budování vztahu s klienty a vzájemné důvěry.

V případě organizace NADĚJE, která poskytuje dluhovou poradnu a NZDM, došlo k překročení cílových hodnot (jak na úrovni projektu, tak SPSZ 2016-2018 pro roky 2017 a 2018). V případě organizace SVĚTLO Kadaň, z.s., v případě odborné poradny došlo dokonce k mírnému překročení, v případě terénního programu *harm reduction* se optikou projektové žádosti zdá, že se cílových hodnot daří naplňovat, v případě cílové hodnoty SPSZ 2016-2018 jen v omezené míře (což podle všeho souvisí s příliš ambiciózní hodnotou cílové hodnoty, která byla v rámci projektové žádosti korigována směrem dolů). Organizace RADKA, z.s., která poskytuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, čelila výzvě v naplnění původně plánovaných hodnot, které se nedařilo naplnit v plném rozsahu, což organizace řešila změnou projektu. Z pohledu SPSZ 2016-2018 došlo k překročení cílových hodnot v roce 2018, zatímco v roce 2017 k určitému nenaplnění - vliv hrály právě operativní faktory.

DOPADY OPATŘENÍ

Opatření přinášejí v krátkodobé perspektivě očekávané dopady. Daří se **předcházet odebrání dětí z péče rodičů**, zlepšovat motivaci rodičů k tomu, aby se začali zajímat o vzdělávání a **školní docházku** svých dětí, příp. se daří snižovat **absenci dětí ve školském zařízení**. Přestože možnosti najít si bydlení či práci jsou v lokalitě spíše omezené, i zde se klientům v některých případech podaří najít si vhodné **bydlení a zaměstnání**. Krátkodobé dopady jsou jednoznačně viditelné v oblasti řešení **finanční situace** související s dluhy, v případě **volnočasových aktivit** se daří i preventivní působení. Daří se též zlepšovat situaci v zaměstnanosti (ekonomicky příznivá doba, možnosti v Klášterci nad Ohří), ačkoliv zde narážíme na limity dlouhodobě nezaměstnaných, nízkokvalifikované pracovní síly a strukturálně chudých lidí. V případě **bydlení** je v Klášterci nad Ohří situace náročnější - z důvodu nedostatku vhodného bydlení a velké fluktuaci migrujících nájemníků, i tak se ale poskytování podpory s nalezením bydlení vede. V případě **drogových závislostí** se vede ve snižování rizik souvisejících s užíváním drog i motivovat lidi k zahájení léčby či udržování abstinence.

Zároveň ale současný **mechanismus na měření a vyhodnocování dopadů** není nastaven tak, aby umožňoval jednoznačně vyhodnocování střednědobých i dlouhodobých dopadů (ačkoliv existují výjimky). Což je škoda, protože takové dopady jsou indikovány a lze je předjímat. Z pohledu měření výkonnosti a posuzování dopadů je tak SPSZ 2016-2018 spíše mixem poměrně dobrého naplňování

výstupů a výzvami v oblasti evidence dosahování střednědobých i dlouhodobých dopadů. Navzdory tomu, že není možné střednědobé či dlouhodobé dopady systematicky vyhodnotit, neznamená to v žádném případě, že by projekty a jejich aktivity takové dopady neměly. Pracovníci organizací odvádějí náročnou práci s vysokým nasazením a mnohdy čelí problémům s frustrací vyplývající z náročnosti práce i nízkému uznání ze strany okolí. I přesto se jim díky usilovné práci, entuziasmu a vlastnímu nasazení daří dosahovat viditelných výsledků v jejich práci.

V krátkodobé perspektivě je zásadní **posilování motivace a aktivizace** osob sociálně vyloučených či ohrožených vyloučením, které je jednou ze základních a průřezových činností realizátorů opatření, a to je vstupenkou pro prosazení střednědobé či dlouhodobé změny.

Pro udržení výsledků opatření ve střednědobé a dlouhodobé perspektivě je podstatný **vliv kontextuálních faktorů**, tedy např. dostupnosti bydlení či zaměstnání, a synergie s ostatními opatřeními či nastavení politik na národní úrovni (dávkový systém, minimální mzda, oddlužení, a jiné). Pro dosažení lepších výsledků lze rovněž předjímat potenciál v případě **komunitně-orientovaných aktivit**, které většinou mají větší možnosti přispět k posílení komunity a tedy ke zvýšení motivace cílových skupin převzít více zodpovědnosti. Zároveň je vzhledem k velikosti lokalit žádoucí dbát na eliminaci rizik souvisejících se **stigmatizací** klientů, kdy se například potřební jedinci zdráhají službu užít i když by ji potřebovali.

ADRESNOST A RELEVANCE

Z pohledu relevance strategie adresování potřeb osob ohrožených sociálním vyloučením na úrovni opatření lze potvrdit, že podpora, která je poskytována v režimu zákona o sociálních službách (kromě opatření koordinace služeb) kvalifikovaným pracovníky, **adresuje potřeby dle standardů sociálních služeb**.

Techniky identifikace potřebných jsou využity v adekvátní míře. Vzhledem k charakteru lokalit a provázanosti služeb **informovanost o možnostech podpory** bude spíše **poměrně dobrá**. Nicméně vzhledem ke své podstatě opatření primárně adresují potřeby na **individuální bázi** a ze své podstaty (a možnostem daných služeb) **řeší pouze některé aspekty či důsledky chudoby**. Zároveň je podstatný vliv **lokálních kontextuálních faktorů**, zvláště dostupnost vhodného bydlení a zaměstnání (resp. vhodných nástrojů a aplikace inovací pro práci s dlouhodobě nezaměstnanými), ale též **nastavení národních politik** (dávkový systém, minimální mzda, dluhová problematika), které rámuje možnosti aktérů adresovat relevantní problémy osob ohrožených sociálním vyloučením, zvláště pak na ose nízký příjem-růst zadlužení-ztráta bydlení, příp. vzdělávání a zvyšování kvalifikace.

Podstatné je, že při poskytování podpory **potřební lidé nejsou přehlíženi**. Realizátoři opatření jsou v zásadě v lokalitě schopni vykrýt podporu lidem, kteří mají motivaci se situací pracovat. Z pohledu **genderu, věku a etnicity** byla lokalita v předchozích situačních analýzách charakterizována prostřednictvím sociálního vyloučení, které není spojeno primárně s etnicitou (ačkoliv výraznější většina osob je romského etnika) či určitou věkovou kategorií, čemuž odpovídá i struktura klientů služeb, a tak lze nastavení v této rovině indikovat jako adresné a relevantní.

Zároveň je třeba říci, že vzhledem k tomu, že neprobíhalo šetření na úrovni konečných příjemců, není možné závěry stran relevance a adresnosti jednoznačně potvrdit.

V rámci poskytování služeb NZDM se rovněž ukázalo, že existuje **poptávka po volnočasových aktivitách pro děti ve věku nižším než 15 let** (tzn. 6-15 let), na což realizátor opatření (NADĚJE) zareagoval zajištěním takové nabídky. V Klášterci nad Ohří jsou rovněž služby NZDM využívány převážně dětmi z lokality Mírová (NZDM situované v bytech domu), přičemž děti z rodin, které žijí mimo lokalitu, zpravidla službu nevyužívají, což pravděpodobně vede k tomu, že část poptávky není uspokojena.

Z pohledu geografického zaměření SPSZ 2016-2018 a charakteru sociálně vyloučených lokalit lze konstatovat, že nejsou dle aktérů **z podpory dle geografických kritérií vyloučeny lokality s osobami s potřebnostmi podpory**, a to jak na území obcí, tak též v blízkém okolí.

KONZISTENCE S POTŘEBAMI

Mezi **hlavními problémy lokality** byly dle SPSZ 2016-2018 identifikovány nezaměstnanost, bydlení, zadluženost, vzdělávání a nárůst drogových uživatelů. Podle aktérů je v současné době zásadním problémem v lokalitě zadlužení (a s tím související ohrožení ztrátou bydlení a související migrace), situace v zaměstnanosti se zlepšila (ačkoliv existuje část populace s nízkými možnostmi či motivací najít si zaměstnání). Vzdělávání a volnočasové aktivity pro děti a mládež a aktivizace rodin jsou vnímány jako příležitost pro budování motivace a lepších výchozích podmínek osob ohrožených sociálním vyloučením již od nízkého věku. Vzhledem k nedostupnosti dat stran uživatelů drog a skutečnosti, že se jedná do určité míry o skrytý problém, je pro aktéry náročnější posoudit rozsah problému užívání drog (na straně klientů služeb s převahou uživatelů konopí či pervitinu s injekční aplikací).

Organizace NADĚJE v lokalitě působila již před implementací projektu, s orientací na aktivity pro osoby bez domova či ohrožené ztrátou bydlení, rovněž formou působení v terénu, kdy obec podporovala organizaci víceméně od začátku poskytování služeb. Organizace RADKA, z.s. a SVĚTLO Kadaň, z.s., které sídlí v nedaleké Kadaně, ačkoliv v lokalitě neměly stálou fyzickou prezenci, zajišťovaly již před implementací projektů obsluhu rovněž některým klientům z Klášterce nad Ohří (formou terénní práce či doježděním klientů do Kadaně).

Implementace opatření pomohla **rozšířit kapacitu služeb/podpory** - o dlouhovou poradnu /OSP/ a NZDM (NADĚJE) a **zajištění aktivní prezence** dalších aktérů s nabídkou SAS (RADKA, z.s.) a terénního programu a ambulantní drogové poradny v případě (SVĚTLO Kadaň, z.s.). Působení přímo v obci je přirozeně výhodnější z důvodu blízkosti ke klientům a znalosti terénu, snížení transakčních nákladů i zlepšení koordinace mezi aktéry.

Z pohledu zúčastněných aktérů jsou kapacity služeb víceméně adekvátní vůči rozsahu potřeb a organizace také nečelí problémům s tím, že by nebyly schopné uspokojit poptávku po službách. Zároveň se objevuje potřeba služeb pro seniory, kteří mají vyšší nároky na péči zejména ze zdravotních důvodů. Zároveň byla síť služeb rozšířena o chráněné bydlení (NADĚJE) a ve fázi plánování je „**předškolní klub**“ (RADKA, z.s.).

KOORDINACE

Z pohledu koordinace aktérů je pozitivní zavedení **pravidelného setkávání** organizací poskytujících sociální služby (tedy včetně realizátorů opatření v rámci SPSZ) a dalších aktérů relevantních pro problematiku sociálních služeb (např. ÚP). Jedná se o setkávání formou kulatých stolů, které se koná přibližně na půlroční bázi. Tento mechanismus byl ze strany odpovědného odboru MÚ Klášterec na

Ohří (Odbor sociálních věcí, školství a sportu) zaveden v 11/2017. Setkávání zahrnuje rovněž pracovníky poskytující sociálních služby na úrovni kontaktu s klientem. Zavedení tohoto mechanismu je všemi zúčastněným stranami hodnoceno jako pozitivní, a to jak z pohledu sdílení informací, nastavení koordinace, posílení transparentnosti i budování důvěry mezi aktéry, včetně vyloučení duplicit na úrovni služeb.

Pro budování důvěry mezi aktéry, ale také zcela prakticky z pohledu efektivního dosahování společných cílů prostřednictvím spolupráce, je zásadní komunikace a její kvalita. O to více je podstatnější **nastavení komunikace** v případě témat či sociálních problémů, které se týkají části populace společnosti, které jsou častěji přehlíženy - právě například sociálně vyloučení či jinak marginalizovaní, nebo problémů, které jsou do určité míry skryté (a tak jejich rozsah není jednoznačně znám) - jako je například problematika drogových závislostí.

Zároveň **koordinace** probíhá mezi realizátory opatření **na operativní bázi**, což je velmi podstatné z titulu přesměrování klientů a vyloučení duplicit. Taková koordinace je usnadněna tím, že realizátoři opatření mají s podporou obce k dispozici kanceláře v prostorách jednoho objektu.

Z pohledu **spolupráce Klášterce nad Ohří a obce Vejprty** je výhodou **sdílení dobré praxe mezi obcemi**, ale rovněž také z pohledu **řešení jednotlivých případů**. Vzhledem ke své blízkosti obce v oblasti strategické a koordinační spolupracují (viz též komunitní plánování).

SYNERGIE NA ÚROVNI OPATŘENÍ

Vzhledem struktuře služeb v Klášterci nad Ohří se **typy poskytované podpory spíše doplňují, než že by se překrývaly**. V případě potřeby, kdy to dává smysl a realizátor projektu/poskytovatel služby není schopen či nemá možnost klientovi pomoci, dochází k **přesměrování na jinou organizaci**, což je jednoznačně zjednodušeno tím, že služby pro cílovou skupinu SPSZ jsou v Klášterci nad Ohří situovány v jedné budově (s podporou obce), nepříliš geograficky vzdálené od lokality Mírová (NZDM je navíc situována přímo v domě v Mírové).

Vzhledem k širší nabídce služeb se nabízí také širší možnosti k **přesměrování mezi službami poskytovanými jednotlivými poskytovateli**, ať už v případě NADĚJE (kde je přirozeně výhodou šíře služeb, které organizace v lokalitě poskytuje: NZDM, dluhová poradna, terénní program, ale zvláště též z pohledu podpory v oblasti bydlení/přístřeší: azylový dům pro jednotlivce i rodiny, nízkoprahové denní centrum a noclehárna pro muže a ženy; i chráněné bydlení), RADKA, z.s. (provázanost se zaměstnaností a pracovním poradenstvím, eventuálně i s jinými aktivitami zaměřenými na poskytování podpory matkám a rodinám) či SVĚTLO Kadaň, z.s. (terénní program a ambulantní drogová poradna). Důležitou roli v koordinaci poskytování podpory, včetně řešení a přesměrování individuálních případů, hraje MÚ.

Z pohledu podpory synergií je obec do určité míry **limitována možnostmi bytového fondu**, který vlastní. Migrace v lokalitě Mírová je spíše výrazná, kdy často dochází k ukončení nájemního vztahu z důvodu platební neschopnosti či narušování sousedských vztahů. Přičemž možnosti bydlení na soukromém trhu jsou značně limitované - ať z důvodu špatné pověsti či platební neschopnosti jednotlivců a rodin, ale též obecně kvůli vyšší poptávce po bydlení. Klíčovým kritériem pro přidělování bytů je platební schopnost, což je legitimní. Jedním z negativních důsledků pro osoby, které se však dostaly do dluhové pasti a postupně více a více chudnou je však skutečnost, že dochází k jejich opakované migraci - ať už na území obce, tak jiných obcí, a dostávají se do situace ohrožených ztrátou

bydlení (a v případě rodin odebráním dětí). Přičemž bydlení na klasickém trhu je pro ně často nákladnější. Výhodou obce ale je, že v obci působí azylový dům pro jednotlivce a rodiny, nízkoprahové denní centrum a noclehárna pro muže a ženy provozované organizací NADĚJE, které mohou na případnou zhoršenou situaci reagovat.

V oblasti bydlení existuje potenciál pro zlepšení vzájemného nastavení opatření i lokální politiky za účelem dosahování větších synergických efektů (provázanost na ose bydlení-sociální služby, včetně dluhové poradny-zaměstnanosti), čehož si rovněž zástupci obce jsou vědomi, je škoda, že se nepodařilo využít příležitosti k rozvoji sociálního bydlení na území obce - nepodařilo se bohužel dle podmínek výzvy poptat vhodné objekty určené pro odkoupení a rekonstrukci.

V oblasti zaměstnanosti je situace na trhu práce v zásadě jedna z nejlepších v kraji. ÚP eviduje poměrně malé počty nezaměstnaných, kdy se v zásadě jedná o dlouhodobě nezaměstnané s minimální možností práci si nalézt. V obci existuje v určité formě dostupné zaměstnávání, veřejná služba není natolik využívána, o veřejně prospěšné práce je zájem vyšší - s parametry typickými pro tato opatření (včetně krátkodobosti a riziky zacyklení pracovníků v systému). Zefektivnění synergických efektů v zaměstnanosti na lokální úrovni je tak do určité míry ovlivněno návazností na relevantní národní politiky a situaci ekonomiky, zejména v oblasti výše příspěvků v rámci sociální politiky, minimální mzdy, dluhové legislativy, apod., což rovněž ovlivňuje možnosti poskytovatelů podpory při budování motivace na individuální úrovni a otvírání příležitostí pro zaměstnávání „nezaměstnatelných“ (například formou intenzivnějšího mentoringu přímo na pracovním místě pro posilování pracovních návyků, apod.).

UDRŽITELNOST OPATŘENÍ

V Klášterci nad Ohří je pro zajištění udržitelnosti aktivit opatření zásadní návaznost na zajištění **finančních prostředků z národních zdrojů**. Ukončení implementace projektů je plánováno na konec roku 2019 (RADKA z.s.), resp. 1. a 2. kvartál 2020 (SVĚTLO Kadaň, z.s., NADĚJE). Organizace deklarují zájem v lokalitě působit (**ve stejné kapacitě** jako mají v současné době) a žádají o zajištění dotací v rámci sítě sociálních služeb na úrovni kraje či z jiných zdrojů (v případě organizace SVĚTLO Kadaň, z.s. též z dotačních titulů na projekty protidrogové politiky Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky). **Stálá podpora obce** (v podobě prostor i rovněž finanční) je z pohledu udržitelnosti pro realizátory důležitá.

6.2 VEJPRTY

ÚČINNOST OPATŘENÍ

Z pohledu účinnosti opatření můžeme konstatovat, že **dosahování cílů** (prostřednictvím naplňování cílových hodnot ukazatelů) na úrovni jednotlivých projektů se **úspěšně daří**. V případě služeb poskytovaných MSSS Vejprty se optikou cílové hodnoty SPSZ 2016-2018 podařilo naplnit cíle jen částečně (z důvodu stanovení příliš ambiciózního cíle). Svoji roli na hladkost implementace hrají rovněž externí faktory a vývoj situace osob ohrožených chudobou.

DOPADY OPATŘENÍ

Opatření přinášejí v krátkodobé perspektivě očekávané dopady. Daří se **předcházet odebrání dětí z péče rodičů**, zlepšovat motivaci rodičů k tomu, aby se začali zajímat o vzdělávání a **školní docházku**

svých dětí, příp. se daří snižovat **absenci dětí ve školském zařízení**. Přestože možnosti najít si bydlení či práci mají v lokalitě své limity, i zde se klientům podaří najít si vhodné **bydlení a zaměstnání**, zvláště z důvodu provázanosti služeb, možností bytového fondu i situaci na pracovním trhu. Krátkodobé dopady jsou jednoznačně viditelné v oblasti řešení **finanční situace** související s dluhy.

V případě **volnočasových aktivit** se preventivní působení dařilo, nicméně postupně klesal zájem o službu na straně klientů v parametrech jejího poskytování. Zároveň se ukázala spíše potřeba a větší dopady u volnočasových aktivit pro mladší děti, kde je jejich nabídka nyní nabízena v rámci SAS. V případě **doplňkových programů** v rámci fakultativních činností byly dopady hodnoceny méně pozitivně. Exkurze po školách, zaměstnavatelích a tematické semináře byly spíše hodnoceny jako pasivní formy podpory. V případě APK nebylo možné dopady plnohodnotně posoudit, ačkoliv je většinou činnost hodnocena pozitivně, nicméně projekt počítá se závěrečnou evaluací, kde je možné se na dosažené dopady zaměřit.

Zároveň současný **mechanismus na měření a vyhodnocování dopadů** není nastaven tak, aby umožňoval jednoznačně vyhodnocování střednědobých i dlouhodobých dopadů. Což je škoda, protože takové dopady jsou indikovány a lze je předjímat. Z pohledu měření výkonnosti a posuzování dopadů je tak SPSZ 2016-2018 spíše mixem poměrně dobrého naplňování výstupů a výzvami v oblasti evidence dosahování střednědobých i dlouhodobých dopadů. Navzdory tomu, že není možné střednědobé či dlouhodobé dopady systematicky vyhodnotit, neznamená to v žádném případě, že by projekty a jejich aktivity takové dopady neměly. Pracovníci organizací odvádějí náročnou práci s vysokým nasazením a mnohdy čelí problémům s frustrací vyplývající z náročnosti práce i nízkému uznání ze strany okolí. I přesto se jim díky usilovné práci, entuziasmu a vlastnímu nasazení daří dosahovat viditelných výsledků v jejich práci.

V krátkodobé perspektivě je zásadní **posilování motivace a aktivizace** osob sociálně vyloučených či ohrožených vyloučením, které je jednou ze základních a průřezových činností realizátorů opatření, a to je vstupenkou pro prosazení střednědobé či dlouhodobé změny.

Pro udržení výsledků opatření ve střednědobé a dlouhodobé perspektivě je podstatný **vliv kontextuálních faktorů**, tedy např. dostupnosti bydlení či zaměstnání, a synergie s ostatními opatřeními či nastavení politik na národní úrovni (dávkový systém, minimální mzda, oddlužení, a jiné). Pro dosažení lepších výsledků lze rovněž předjímat potenciál v případě **komunitně-orientovaných aktivit**, které většinou mají větší možnosti přispět k posílení komunity a tedy ke zvýšení motivace cílových skupin převzít více zodpovědnosti. Zároveň je vzhledem k velikosti lokalit dbát eliminace rizik souvisejících se **stigmatizací** klientů, kdy se například potřební jedinci zdráhají službu užít i když by ji potřebovali.

ADRESNOST A RELEVANCE

Z pohledu relevance strategie adresování potřeb osob ohrožených sociálním vyloučením na úrovni opatření lze potvrdit, že podpora, která je poskytována v režimu zákona o sociálních službách (kromě asistentů prevence kriminality) kvalifikovanými pracovníky, **adresuje potřeby dle standardů sociálních služeb**.

Techniky identifikace potřebných jsou využity v adekvátní míře. Vzhledem k charakteru lokalit a provázanosti služeb **informovanost o možnostech podpory** bude spíše **poměrně dobrá**. Nicméně

vzhledem ke své podstatě opatření primárně adresují potřeby na **individuální bázi** a ze své podstaty (a možnostem daných služeb) **řeší pouze některé aspekty či důsledky chudoby**. Zároveň je podstatný vliv **lokálních kontextuálních faktorů**, zvláště dostupnost vhodného bydlení a zaměstnání (resp. vhodných nástrojů a aplikace inovací pro práci s dlouhodobě nezaměstnanými), ale též **nastavení národních politik** (dávkový systém, minimální mzda, dluhová problematika), které rámuje možnosti aktérů adresovat relevantní problémy osob ohrožených sociálním vyloučením, zvláště pak na ose nízký příjem-růst zadlužení-ztráta bydlení, příp. vzdělávání a zvyšování kvalifikace.

Podstatné je, že při poskytování podpory **potřební lidé nejsou přehlíženi**. Realizátoři opatření jsou v zásadě v lokalitě schopni vykrýt podporu lidem, kteří mají motivaci se situací pracovat. Z pohledu **genderu, věku a etnicity** byla lokalita v předchozích situačních analýzách charakterizována prostřednictvím sociálního vyloučení, které není spojeno primárně s etnicitou (ačkoliv výraznější většina osob je romského etnika) či určitou věkovou kategorií, čemuž odpovídá i struktura klientů služeb, a tak lze nastavení v této rovině indikovat jako adresné relevantní.

Zároveň je třeba říci, že vzhledem k tomu, že neprobíhalo šetření na úrovni konečných příjemců, není možné závěry stran relevance a adresnosti jednoznačně potvrdit.

V rámci poskytování služeb NZDM se rovněž ukázalo, že existuje **poptávka po volnočasových aktivitách pro děti ve věku nižším než 15 let** (tzn. 6-15 let), na což realizátor opatření (MSSS Vejprty) zareagovala zajištěním takové nabídky.

Z pohledu geografického zaměření SPSZ 2016-2018 a charakteru sociálně vyloučených lokalit lze konstatovat, že nejsou dle aktérů **z podpory dle geografických kritérií vyloučeny lokality s osobami s potřebnostmi podpory**, a to jak na území obcí, tak též v blízkém okolí.

KONZISTENCE S POTŘEBAMI

Z pohledu konzistence služeb s potřebami, při analýze zakázek poskytovaných sociálních služeb je jednoznačné, že převládala orientace na bydlení, zaměstnání a řešení finanční situace a zadluženosti, docházky dětí a jejich přípravu do školy, obecně volnočasové aktivity, příp. hygienu či jiné návyky, což je bezesporu konzistentní s rozsahem potřeb osob ohrožených sociálním vyloučením v dané lokalitě. V případě APK se činnost zaměřuje na prevenci kriminality a zlepšování bezpečnosti v obci.

Přestože mezi klíčové problémy v lokalitě patří zadluženost i rizikové trávení volného času dětí a mládeže, z pohledu aktérů MSSS Vejprty **síť služeb optimalizovalo dle rozsahu problému a možností a parametrů podpory**, kterou je možné poskytovat v dané situaci.

Obecně se na potřebnosti služby NZDM projevila změna struktury uživatelů (v kombinaci s nárůstem drogových závislostí) a s tím související nižší zájem o službu, ale i snížený respekt této cílové skupiny k minimálním pravidlům vyžadujícím využívání služeb.

Navzdory skutečnosti, že **zadluženost** je v obci Vejprty stále zásadním problémem, což vyplývá z výpovědí aktérů i dostupných informací o situaci zadlužení populace, poskytování odborného sociálního poradenství zaměřeného na dluhovou problematiku bylo ukončeno. Dle výpovědi aktérů je důvodem to, že se v případě zadluženosti často jedná o případy, které jsou již v řešení, případně o službu není výrazný zájem z důvodu omezených možností dlužníků dosáhnout na oddlužení a jejich nízká motivace.

Z pohledu rozsahu nabídky služeb pro osoby ohrožené sociálním vyloučením, realizátoři ani klíčový aktéři neidentifikovali zásadní **nedostatek v nabídce sociálních služeb** či obdobných aktivit. Zmiňována byla problematika závislosti (spíše v preventivní rovině), která zdá se v lokalitě narostla či alespoň je více viditelná.

KOORDINACE

V obci Vejprty je klíčové, že realizátorem služeb jakožto **MSSS Vejprty** je jedna organizace, která má nastaveny systémy koordinace interně i externě. Na měsíční bázi dochází k setkávání zástupců **MSSS Vejprty a školských zařízení** (ZŠ, MŠ), kdy jsou řešeny jednotlivé případy - rodiny s problémy, což je podstatné pro účinné fungování SAS a podporu ve vzdělávání. Zároveň probíhá spolupráce mezi **MSSS Vejprty a obcí**, např. poměrně intenzivně v oblasti bydlení - a to na individuální bázi dle potřeby, kdy zajištění či udržení bydlení (stávajícího či lepšího) je využíváno jako určitý motivační faktor pro řešení situace na úrovni klienta či rodiny. Výhodou je i to, že MSSS Vejprty (jako jeden z největších zaměstnavatelů v lokalitě) zaměstnává osoby, které jsou ohrožené sociálním vyloučením (např. z důvodu zadlužení) a vzhledem k úzké koordinaci s obcí v oblasti bydlení má dobré možnosti (na úrovni zaměstnavatele) pro práci s cílovou skupinou a budování její motivace situaci řešit.

Z pohledu **spolupráce Klášterce nad Ohří a obce Vejprty** je výhodou **sdílení dobré praxe mezi obcemi**, ale rovněž také z pohledu **řešení jednotlivých případů**. Vzhledem ke své geografické blízkosti obce v oblasti strategické a koordinační spolupracují (například komunitní plánování).

SYNERGIE NA ÚROVNI OPATŘENÍ

Přestože je podpora v rámci jednotlivých aktivit ve Vejprtech zaměřena převážně na individuální sociální práci, aktivity jsou provázané a MSSS Vejprty využívá potenciál, který **komplexnost služeb** a možností v obci nabízí a v praktické rovině dochází k tomu, že sítě služeb málokdo propadne.

Zásadní je provázanost mezi MSSS Vejprty, MÚ (významně z pozice agendy bydlení a sociální) a školou, které mají prokazatelný synergický efekt na dosahování výsledků a dlouhodobějších dopadů. Možnosti obce, která vlastní poměrně velký **bytový fond**, v oblasti bydlení jsou v rozumné míře využívány k saturování potřeb sociálně znevýhodněných rodin i jednotlivců. Tomu rovněž napomohlo opatření realizované v rámci projektu IMPULS²⁰ zaměřené na vytvoření a rozvoj systému prostupného bydlení. Příznivá politika obce v oblasti bydlení rovněž umožňuje využívat bytový fond k motivaci domácností vlastní situaci řešit. V otázce dostupnosti bydlení se nicméně rovněž projevuje tlak poptávky po bydlení lidí, zvláště též lidí, kteří dojíždějí za prací do Saska, což se obec snaží řešit rozšiřováním bytového fondu. Z pohledu bydlení je rovněž důležitá existence obecní ubytovny, kde ačkoliv kvalita bydlení není vysoká, dostupnost této služby je podstatná z pohledu zachycení rodiny či osoby před životem na ulici.

Podstatné z pohledu synergií aktivit zaměřených na poskytování podpory a aktivizace rodin či osob je rovněž **provázání SAS či TP se školou**, kdy v případě, že jsou ve vzdělávacím procesu indikovány problémové situace, je řešeno individuálně mezi školou a MSSS Vejprty a jeho pracovníky. V případě poskytování NZDM působily APK právě v blízkosti zařízení se záměrem posílení prevence, případně též se například zúčastnily některých aktivit realizovaných NZDM. Do určité míry synergicky s aktivitami

²⁰ IMPULS - program prevence ztráty bydlení a podpora získání a udržení si bydlení, financované z OPZ. Reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0006138.

NZDM i APK souvisí i zavedení vyhlášky proti užívání alkoholu na vybraných veřejných prostranstvích (třebaže dodržování a její vymáhání má své limity).

Určitý synergický efekt lze sledovat i v oblasti **zaměstnanosti**, ačkoliv situace v oblasti nezaměstnanosti je do značné míry ovlivněna situací na místním pracovním trhu (omezený počet zaměstnavatelů a pracovních míst v lokalitě a také pracovní možnosti v Sasku a pracovní migrace), např. v zaměstnávání osob z cílové skupiny v rámci MSSS Vejprty. Zároveň je zde příležitost pro aplikaci metod více individuální práce a práci se zaměstnavateli (např. mentoring přímo na pracovním místě zaměřený na budování pracovních návyků, aj.).

UDRŽITELNOST OPATŘENÍ

Ve Vejprtech je pro zajištění udržitelnosti aktivit opatření zásadní návaznost na zajištění **finančních prostředků z národních zdrojů**. Implementace projektu MSSS Vejprty (PERSPEKTIVA) byla ukončena k 09/2019. MSSS **ukončilo činnost služby NZDM a OSP** s ukončením projektu nepočítá s jejich zajišťováním z důvodu nízké potřeby a zájmu na straně cílové skupiny. MSSS Vejprty počítá se zachováním služby **SAS a TP z národních zdrojů** v rámci dotací na sociální služby z úrovně kraje. Implementace projektu MÚ Vejprty v oblasti **prevence kriminality** končí v 12/2019. Byla podána žádost o financování **z prostředků MAS** Sdružení Západní Krušnohoří, kde je předjíráno zajištění financování těchto aktivit v následujícím období.

6.3 SPOLUPRÁCE AKTÉRŮ S ASZ

Z pohledu nastavení koordinačního mechanismu v rámci **lokálního partnerství a setkávání partnerů**, setkávání se profilovalo do jednání Pracovní skupiny projekty a implementace, na jejichž jednáních byla předně řešena agenda související s výzvami, monitoringem implementace a sdílení novinek z lokality. S frekvencí setkávání kvartální v době implementace SPSZ 2016-2018, v roce 2019 proběhla setkání dvě. Setkání probíhalo za účasti relevantních aktérů, včetně zástupců z vedení obcí. Paralelně probíhalo setkávání mezi ASZ a partnery na individuální bázi dle potřeb - jako například v nedávné době v případě TAP v obci Vejprty. Intenzivní formy spolupráce (nad rámec *ad hoc* konzultací) mezi Kláštercem nad Ohří a ASZ vzhledem ke konci platnosti SPSZ 2016-2018 a dokončování implementace projektů nejsou v tuto chvíli předpokládány. V případě obce Vejprty proběhla příprava TAP, v jednání byla příprava opatření zaměřeného na zaměstnanost.

Robustnější mechanismus koordinace byl funkční spíše v procesu přípravy SPSZ 2016-2018, i když někteří aktéři už pro toto období zmiňovali robustnost větší než je potřeba. V Klášterci nad Ohří do toho rovněž vstupovala skutečnost, že rok 2015 byl pro obec rokem strategického plánování - probíhala příprava několika plánovacích dokumentů a řada procesů i témat v různých koordinačních, pracovních a konzultačních skupinách se tedy překrývala.

V konečném důsledku robustnost mechanismu i vytváření paralelních struktur se zdá spíše vedlo k nižšímu vlastnictví dokumentu a přistupování k SPSZ 2016-2018 spíše z pragmatického pohledu jako k možnosti dosáhnout na finanční prostředky pro realizaci opatření zaměřených na problematiku sociálního vyloučení, rovněž v partnerství s obcí Vejprty, která měla zájem o zajištění prostředků na realizaci vlastních opatření.

Podpora poskytovaná ze strany ASZ se v tomto období orientovala předně na podporu s přípravou samotného strategického plánu a projektové poradenství, které v době implementace SPSZ 2016-2018 dle aktérů spočívalo předně v zajištění konzultace s přípravou projektových žádostí, v monitoringu výzev a sdílení informací o dostupných dotačních titulech. Z pohledu zajištění konzultačního procesu při přípravě projektových žádostí jednotliví realizátoři hodnotí poskytnutí konzultací různě (někteří více, někteří méně pozitivně), toto se do určité míry odvíjí od kapacit a zkušeností jednotlivých realizátorů s projektovým či dotačním managementem.

Z pohledu **očekávání jednotlivých aktérů**, realizátoři by preferovali například aktivnější podporu s vyjednáváním s poskytovatelem dotace. Zároveň někteří aktéři nehodnotili vždy pozitivně podporu poskytovanou experty ASZ, zvláště z pohledu znalosti místních specifik či v oblasti inovací na praktické úrovni, ale též v oblasti znalosti, resp. výkladu podmínek některých dotačních výzev, které se lišily od výkladu poskytovatele dotace.

Zároveň je vedle odbornosti a lobbingu vůči poskytovatelům dotace, příp. ostatním aktérům veřejné správy na národní úrovni, pro aktéry z pohledu budování partnerství podstatné spolehlivé jednání, přiměřená úroveň sdílení informací, responsivita a srozumitelná přidaná hodnota spolupráce či dokonce aktivit (např. nejasná přidaná hodnota přípravy MPI již ve fázi implementace opatření na vzdělávání). Odlišný názor na věc (např. zahrnutí specifických modalit opatření) a požadavky ASZ byly rovněž dle vyjádření aktérů ve Vejprtech důvodem pro odstoupení od přípravy projektové žádosti v rámci TAP.

Celkově náročnost přístupu, v kombinaci s rozdílným očekáváním na začátku procesu a kapacitami aktérů (odbornými i časovými) vede k nižšímu **vlastnictví** koordinačních mechanismů a principů strategického plánování včetně vyhodnocování v rámci **lokálního partnerství** (včetně aplikace principů řízení orientovaného na výsledky). Rovněž je podstatné, že spolupráce v rámci partnerství probíhá se dvěma obcemi, jejichž spojení v rámci SPSZ 2016-2018 bylo spíše pragmatické. Podstatnější je nicméně to, že pro aktéry není u SPSZ jasná přidaná hodnota v udržení mechanismu v předjímaných parametrech. Koordinace na místní úrovni (pro každou obec zvlášť) funguje adekvátně, a to je z pohledu aktérů podstatné.

Na spolupráci nemá rovněž tolik pozitivní vliv časté **střídání lokálních konzultantů**, což v konečném důsledku do určité míry nemá kladný dopad na budování partnerství a důvěry mezi aktéry a ASZ. Podpora poskytovaná současnou lokální konzultantkou je hodnocena ze strany zástupců obcí spíše velmi pozitivně. Naopak výhodou lokalit je určitá stabilita v obsazení klíčových pozic na straně obcí, což má pozitivní dopad na zájem a motivaci obcí řešit s nasazením problémy obyvatel, kteří se potýkají se sociálním vyloučením či jsou chudobou ohroženi.

7. DOPORUČENÍ

Následující kapitola obsahuje doporučení pro vybrané oblasti, pro které existují určité příležitosti pro zlepšení, ať už na úrovni jednotlivých opatření, tak na úrovni spolupráce aktérů. Některá doporučení jsou specifická pouze pro Klášterec nad Ohří (první část kapitoly), některé pro Vejprty (následující část kapitoly), a některá pro všechny aktéry včetně ASZ (závěrečná část kapitoly).

KOMUNIKACE AKTÉRŮ V KLÁŠTERCI NAD OHŘÍ

Velkou výhodou z pohledu spolupráce aktérů v Klášterci nad Ohří je existence koordinační platformy, která umožňuje nejenom posilovat účinnost i dopady jednotlivých opatření, ale také může přispívat i ke vzájemnému učení a posilování důvěry a transparentnosti mezi aktéry. Výhodou je rovněž to, že platforma zahrnuje široké spektrum aktérů (nejenom zaměřených na problematiku sociálního vyloučení), včetně pracovníků pracujících přímo s klienty. To podporuje rovněž synergie při poskytování podpory.

I tak se nabízí prostor pro jednotlivé organizace (zvláště pak pro ty, které vstoupily do lokality s trvalou prezencí později) komunikovat zřetelněji přidanou hodnotu jejich činnosti, působení a dopady jejich práce (zároveň k tomu zvolit vhodné platformy a prostředky). V komunikaci s veřejností či jinými aktéry je určité vhodné přistupovat ke komunikaci aktivně, nicméně sensitivně a volit vhodnou formu sdělení (to je důležité jak v případě aktivit orientovaných na matky jakožto specifickou cílovou skupinu, tak na zcela jiné straně v případě uživatelů drog).

Právě v případě drogových závislostí, kde se jedná do velké míry o skrytý problém, a neexistuje shoda o rozsahu problému v lokalitě, je nezbytné o to více k veřejnosti komunikovat obezřetně, neboť u příliš otevřené komunikace u těchto typů služeb existuje riziko, že když se takové informace dostanou mimo okruh potřebných osob, vyvolávají často pobouření a obviňování (dokonce v podobě obviňování krytí nelegální činnosti či dokonce k navádění k užívání drog).

PREVENCE ZÁVISLOSTÍ V KLÁŠTERCI NAD OHŘÍ

Jako příležitost se rovněž nabízí posílení preventivních opatření v oblasti prevence drog, například možností využívat aktivněji specifické preventivní programy zaměřené na problematiku závislostí ve vzdělávacích zařízeních či např. různé formy peer-to-peer programů, ačkoliv zde je třeba postupovat velmi obezřetně stran možných negativních dopadů (a to na obě strany peer-2-peer programů). A vysvětlovat vztah a podstatu širší nabídky služeb pro drogové uživatele (či jiné závislosti) v návaznosti na preventivní opatření.

SYNERGIE NA ÚROVNI OPATŘENÍ V KLÁŠTERCI NAD OHŘÍ

Existence platformy pro koordinaci podporuje efektivně rovněž synergie při poskytování podpory prostřednictvím jednotlivých opatření. Jako příležitost pro zvýšení synergií se zdá je klíčové využití provázání poskytování sociálních služeb s politikou v oblasti bydlení, včetně provázání s podporou zadluženým osobám (v rámci hranic a určitých limitů daných národní legislativou i možnosti cílové skupiny v lokalitě).

Zde je přirozeně podstatná velikost bytového fondu a nastavení pravidel pro přidělování bytů. Je tak škoda, že se nepodařilo bytový fond rozšířit v rámci plánové investiční dotace na sociální bydlení, která

nakonec nebyla realizována (z důvodu nízkého zájmu o prodej nemovitostí v parametrech daných výzvou poskytovatele dotace). Zde tedy nelze doporučit nic jiného než využití jiné příležitosti (pokud bude k dispozici) či lobbying vůči poskytovateli dotace (v konzultaci a koordinaci s ASZ).

Pro zvýšení synergických efektů může být rovněž podstatná podpora v zaměstnávání dlouhodobě nezaměstnaných osob, včetně aplikace mentoringu a podpory na pracovním místě (podpora v rámci 3 měsíční zkušební doby či po dobu 6 měsíců) a v podobě úzké spolupráce se zaměstnavateli či aplikace inovativních metod. Příležitost je to o to větší díky jedinečné situaci na pracovním trhu, kdy je možné takovéto či jiné inovativní typy podpory pilotovat a ověřovat jejich funkčnost (včetně vyhodnocení nákladů a přínosů), a to i v limitech nepříliš flexibilního systému projektového financování v rámci OPZ.

Pro zvýšení synergických efektů je právě zcela zásadní sjednocení politik na národní úrovni, včetně priorit i harmonogramu výzev a rozdělování finančních prostředků tak, aby se otevřelo více příležitostí pro synergické působení jednotlivých opatření. Zvýšení efektivity je příležitostí pro ASZ v podobě přípravy expertních stanovisek, síťování advokačních koalic a obecně nastolování agendy na politické úrovni.

DLUHOVÉ PORADENSTVÍ A NZDM VE VEJPRTECH

V případě dluhového poradenství (OSP), které bylo zrušeno, je na zvážení po určité době vyhodnotit potřebnost služby. Která navzdory nižší potřebnosti z důvodu možností dlužníků dosáhnout na oddlužení může být nyní limitována, což se nicméně může změnit. I vzhledem k novelizaci související legislativy²¹, kdy organizace v jiných lokalitách často evidují nárůst zvýšeného zájmu o oddlužení či alespoň o získání více informací o jeho možnostech. Zároveň data o zadluženosti populace v obci indikují, že zadlužení je stále poměrně vysoké.

Příležitostí rovněž může být větší orientace na preventivní aktivity (vzdělávání, osvěta), zvláště pro rizikové skupiny jako jsou mladí lidé a senioři. U mladých lidí je většinou rovněž potenciál preventivních aktivit vnímán jako více funkční (nejenom z důvodu obecně nižšího zadlužení na začátku životní kariéry). V případě seniorů zase častěji dochází k zadlužování z důvodu nedostatku prostředků po zaplacení nájemného či režií na zajištění ostatních nezbytných komodit (zvláště v případě domácností s jednou osobou), eventuálně z důvodu existence nevýhodných smluv. Vzdělávací aktivity a osvěta rovněž působí jako motivační prvek pro zvýšení zájmu o využití služeb individuálních konzultací stran oddlužení po realizaci takovýchto skupinových aktivit.

Tím, že se jedná o poměrně malou obec s nižší úrovní anonymity, může zde hrozit při poskytování podpory určité nebezpečí stigmatizace některých osob. Toto může být relevantní například právě pro seniory. Nebezpečí stigmatizace tak může vést k ostýchání využití podpory a nakonec k prohlubování krize na úrovni jednotlivce. Z toho důvodu rovněž přichází v úvahu možnost využívání služby v rámci kraje mimo území obce - např. služeb NADĚJE v Klášterci nad Ohří. Kdy MSSS Vejprty může aktivně zajišťovat přesměrování klientů (důvodem nevyužívání poradenství je často též nízké povědomí o existenci podpory, eventuálně absence důvěry, kdy obdobné služby jsou často poskytovány i komerčními subjekty s různou kvalitou služeb).

²¹ Novela insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb., jejíž převážná část nabývá účinnosti dne 1. 6. 2019, má za cíl především zpřístupnit možnost oddlužení širšímu spektru dlužníků, včetně těch, kteří by dřívějším podmínkám oddlužení nemohli vyhovět.

Vyhodnocení potřebnosti by bylo vhodné rovněž provést s odstupem pro NZDM, respektive nabídku služeb pro děti a mládež v obci v širší rovině, a to i z pohledu nízkoprahovosti a potenciálu pro integraci. Eventuálně zajišťovat kontinuálně podporu nízkoprahových aktivit pro děti mladšího věku, včetně například aplikace postupného uvolňování nízkoprahovosti či provázanosti s jinými nenízkoprahovými aktivitami s cílem posilování integračních principů.

Zároveň je příležitostí podrobnější vyhodnocení činnosti NZDM pro sdílení zkušenosti, které může napomoci designování aktivit NZDM i v jiných lokalitách (tzn. městech obdobné velikosti s podobnými problémy). Pro opakované vyhodnocení potřebnosti je rovněž příležitostí též výměna zkušeností s jinými NZDM (nejenom v Klášterci nad Ohří, ale i jinými NZDM v podobně velkých obcích), které by pomohlo eventuálně designovat program NZDM lépe vůči specifickým a dynamice lokality.

BYDLENÍ A SYNERGIE VE VEJPRTECH

V rámci procesu učení s významem pro obec, ale i širší geografický region se zdá příležitostí zpracování podrobnější analýzy situace v oblasti bydlení z pohledu synergického působení v rámci místní politiky a šíření výstupů dobré praxe.

PROBLEMATIKA ZÁVISLOSTÍ VE VEJPRTECH

V souvislosti s určitým nárůstem prevalence užívání drog, které identifikují sami aktéři, zdá se situace bude vyžadovat lepší porozumění rozsahu problému a dle toho eventuálně designovat adekvátní opatření. Primární je předně prevence, která může probíhat ve vzdělávacích zařízeních (nejen drogové závislosti, ale i jiné nelátkové formy závislosti, včetně například on-line sázení), eventuálně může být do určité míry provázána s aktivitami typu SAS.

V případě odborného poradenství či eventuálně služeb typu *harm reduction* se jako neefektivnější zdá možnost využití služeb v Kadani či Klášterci nad Ohří, což vyžaduje posílení informovanosti o možnostech přesměrování potřebných klientů. Využívání služeb mimo obec v konečném důsledku může být i více efektivní z pohledu obavy ze stigmatizace související s využíváním služeb v tak nevelké obci, kterou Vejprty jsou. Obava, že by se lidé právě kvůli využívání služeb začali do Kadaně či Klášterce nad Ohří přesouvat, je spíše lichá, neboť na to má vliv celá řada jiných faktorů (včetně dostupnosti drog). Eventuálně je možné následně zvážit potřebnost terénního programu v obci (formou zajištění pracovníků z Kadaně).

V případě zajišťování takových služeb v obci (přímo na straně MSSS Vejprty) by byla pravděpodobně otázkou rovněž efektivita, zajištění odborných kapacit a obecně i bezpečnost poskytování takové služby v tak malé (navíc příhraniční) lokalitě - jak z pohledu nákladů, tak pravděpodobné uzavřenosti komunity, ale i otázkám souvisejícím s bezpečností pracovníků takové služby a jejich vstupu do takového prostředí.

Zde je rovněž některými aktéry vnímána negativně vysoká anonymita služeb v případě drogové problematiky, což nicméně vychází z povahy poskytování takového typu podpory z důvodu ochrany jednotlivce.

ASISTENTI PREVENCE KRIMINALITY - VEJPRTY

Příležitostí je vhodné nastavení systému pro měření a vyhodnocování činnosti APK - včetně komunikace výsledků s veřejností (ať už v místním tisku, webu, či na různých akcích - vzdělávací zařízení, senioři, aj.), včetně samotného zpracování vyhodnocení.

Podrobné posouzení je ještě možné provést během závěrečného šetření, nicméně je nutné aplikovat vhodnou metodu sběru dat, v rozumné míře aplikace dotazníkové šetření - pro snížení nákladů formou on-line (nejen FB, ale prozkoumat i jiné možnosti - např. využít systému /SMS či e-mail/ pro informování obyvatel, pokud obec takový systém má) v kombinaci s papírovým šetřením (např. distribuce formou pošty či v institucích obce, samosběr v institucích, apod.). A aplikovat rovněž kvalitativní dotazování, včetně vyhodnocení existujících dat (záznamy APK, evidence přestupků) a aplikace vhodných analytických a vizualizačních metod.

Úkolem je podle všeho rovněž zlepšení ve vymáhání vyhlášky proti užívání alkoholu na veřejnosti. Možností je rovněž posílení kapacit Městské policie či podpora dalšího rozvoje pracovníků APK (vedle mentoringu rovněž zajištění finančních zdrojů a umožnění dalšího vzdělávání či zajištění pracovního vybavení).

KOMUNITNÍ AKTIVIZACE

V obecné rovině komunitněorientované aktivity nabízejí prostor pro zvýšení potenciálu pro mobilizaci a aktivizaci osob sociálně vyloučených a mohou zvýšit možnosti pro převzetí více zodpovědnosti, což zahrnuje rovněž snížení závislosti na podpoře systému, posílení schopnosti stát se aktivnějším občanem i lépe motivovat ostatní z komunity pozitivními vzory a celkově nabídnout smysl jednotlivci ovlivňovat život v komunitě. Komunitní aktivizace nabízí také dlouhodobě vyšší potenciál přispět k aktivnímu ovlivňování politiky na lokální úrovni, kdy je možné využít vstupy od komunity pro designování opatření, programů a plánů. Nakonec je potom žádoucí zástupcům komunity umožnit adekvátní a smysluplnou participaci i při vytváření politiky a k této aktivně je motivovat (čili nejenom umožnit pasivně formou otevřené možnosti se zúčastnit, jak toto například definuje SPSZ 2016-2018).

Ačkoliv k tomuto může být často cesta poměrně dlouhá, prostor pro využití principů komunitní práce (nemusejí se hned jednat o budování „komunitních center“) a podpora rozvoje opatření/aktivit zaměřených na podporu komunitních aktivit a intenzivní komunitní práce, které by mohly pomoci aktivovat vnitřní potenciál osob ohrožených sociálním vyloučením, pravděpodobně s větším dopadem než u metody individuální sociální práce, je příležitostí. Přestože je s tímto spojena vyšší náročnost na zdroje a kapacity realizátorů opatření než je tomu v případě méně intenzivních metod individuální sociální práce, je možné prozkoumat více možností ve vazbě na SAS (ať už ve Vejprtech, tak v Klášterci nad Ohří v provázání s aktivitami typu mateřského centra), tak NZDM v Klášterci nad Ohří. Vhodnou startovní pozicí může být rovněž i to, že v rámci těchto služeb pracují pracovníci, které mají blízko k romským komunitám, což často nabízí více možností v oblasti budování důvěry a motivace.

V oblasti rozvoje takových aktivit je možné využít zkušeností jiných organizací, které se na tuto oblast zaměřují, například formou různých forem sdílení.

STRATEGICKÉ PLÁNOVÁNÍ SPSZ 2016-2018 A KOORDINACE NA ÚROVNI PLÁNOVÁNÍ

Pro úspěšné strategické plánování je podstatné adekvátní nastavení mechanismu koordinace - tedy nepříliš robustní mechanismus, s efektivní spoluprací, koordinací a komunikací s jasnou přidanou hodnotou pro jednotlivé participující aktéry. Důležitým aspektem je fakt, aby spolupráce byla

nastavena vhodně vůči aktuální situaci. Tomu v praktické rovině může přispět evaluace takového mechanismu při přípravě SPSZ či jiných strategických dokumentů (ať už zpracovaná ex-ante, tak v procesu přípravy) a adekvátní úprava mechanismu - zohledňující vhodně například ostatní probíhající strategické plánovací procesy, s cílem snížit duplicitu a administrativní náročnost.

Vzhledem k tomu, že vlastnictví strategického plánu (včetně jeho vyhodnocování) je spojeno s motivací či kapacitami pracovníků obce (a mnohdy je tento proces vnímán jak práce navíc), je vhodné lépe komunikovat přidanou hodnotu strategického plánování, jehož jednou rovinou je implementace, druhou potom vyhodnocení a posouzení účinnosti či dopadů. Případně nabídnout aktivity zaměřující se na budování kapacit aktérů v oblasti strategického plánování (nejen školení, ale více participativní metody, případně dlouhodobější mentoring), nicméně na relevantní úrovni jednotlivých organizací (např. pro pracovníky organizací, kteří běžně neparticipují na tvorbě strategie organizace, je přidaná hodnota omezená).

Zároveň je ve fázi strategického plánování běžné vzdálit se od přístupu orientovaného na aktivity, které nereflektují strategické myšlení a v případě vyhodnocování neumožňují vždy jednoznačně prokázat výsledky a dopady činnosti (v případě SPSZ 2016-2018 je dokonce i vize strategie formulována prizmatem zajištění aktivit). Zároveň je v rámci strategického plánování užitečné aplikovat důsledněji přístup logického rámce či teorie změny, s lepší metodologií pro měření (a vyhodnocování) výkonnosti a jasnější linií propojující aktivity-výstupy-krátkodobé výsledky (dopady)-dlouhodobé výsledky (dopady).

Z dokumentu je rovněž patrné pragmatické spojení strategického plánování ve dvou obcích, které bylo nezbytné z pohledu splnění kritérií nutných pro spolupráci s ASZ v rámci „koordinovaného přístupu“, kdy přidaná hodnota propojení z pohledu plánování i implementace je omezená (navzdory tomu, že obce v určité rovině spolupracují i plánují i mimo „koordinovaný přístup“). Tato kritéria již z pozice ASZ byla pro spolupráci v jiných lokalitách upravena.

MONITORING, EVALUACE, ZODPOVĚDNOST VŮČI PŘÍJEMCŮM A PROCES UČENÍ

Přestože střednědobé a dlouhodobé dopady jsou z výpovědí aktérů indikovány, dopady jednotlivých opatření a potažmo SPSZ 2016-2018 nelze jednoduše systematicky a v kvantifikované podobě měřit a vyhodnotit. Systém ukazatelů v rámci jednotlivých opatření je pro účel poskytovatele dotace orientován předně na úroveň výstupů (tedy realizaci aktivit, které produkují výstupy) - v souladu s pravidly pro poskytování dotace, potažmo národní a evropské legislativy. Navzdory tomu, jsou v projektových žádostech v některých případech definovány dopady formou změn v podobě ukazatelů a kvantifikovatelných hodnot, často jde spíše i tak o rovinu výstupů, případně jde o interní metodiku organizace (a tak nelze komparovat, ani celkově vyhodnotit napříč SPSZ 2016-2018), nebo jsou ukazatele definovány velmi obecně a bez aplikace standardních principů (jako například SMART).

Organizace se tedy zaměřují primárně na sběr dat potřebných pro vykazování účinnosti opatření dle požadavků poskytovatele dotace (které je finančně, resp. sankčně vázané). Případně si obdobně vedou evidenci ukazatelů dle metodiky kraje, jakožto poskytovatele národních dotací (pokud čerpají národní dotace), či v některých případech interně dle vlastních potřeb. Případně pokud data existují, nejsou pro zpracování evaluace dostupná.

V obecné rovině, SPSZ 2016-2018, obdobně jako je to u situačních analýz, pracuje s robustním systémem ukazatelů, které jsou nicméně spíše využity k definici rozsahu problému v lokalitě a určité legitimizaci implementace SPSZ a opatření a dále se s nimi příliš nepracuje.

Pro měření takových dopadů je podstatných několik momentů (a tedy příležitostí pro zlepšení). Třebaže SPSZ 2016-2018 předjímá nastavení systému pro monitoring a evaluace i vyhodnocování dopadů, je to určitě vhodnějšího nastavení systému pro monitoring a evaluace na začátku implementace (SPSZ či opatření) - jde tedy například o sjednocení ukazatelů a jejich metodiky pro měření (v duchu hesla „méně, kvalitně a lépe“). A to formou participativní, tedy například workshop s metodiky jednotlivých organizací. Dále je to zajištění posílení kapacit v oblasti monitoringu a evaluací, tedy jde o to, aby pracovníci, kteří data sbírají, věděli jak postupovat, ale také posilování vlastnictví systému pro monitoring a evaluace. Je to ale též operativní aspekt řízení (zajištění lidských zdrojů pro tuto činnost), aby data byla sbírána pravidelně, aby byla analyzována a dále využívána pro další programování (aplikace poznatků do praxe). Bez posledního kroku celá práce, která je poměrně náročná z pohledu investice do rozvoje kapacit a časové náročnosti, nepřináší hlavní užitek a spíše vede k rutíně a administrativnímu přetížení bez viditelné přidané hodnoty a tak celkově snižuje vlastnictví takového systému. Celé takové cvičení rovněž zahrnuje vysvětlení podstaty a přidané hodnoty na úrovni managementu jednotlivých organizací, zároveň s vysvětlením podstaty takového systému, jehož cílem není zajištění kontroly, ale ukázání výsledků prostřednictvím řízení orientovaného na výsledky, postupného učení a také důležitosti principu zodpovědnosti vůči cílové skupině - tedy lidem v chudobě či chudobou ohrožených. Zároveň je nicméně patrné, že v menších lokalitách, kde navíc sociální vyloučení není geograficky koncentrované, výsledky jsou lépe patrné i „okometricky“ a v případě jednohlasé podpory ze strany vedení obcí momentálně může odpadat využívání takového systému k legitimizaci takové specifické lokální politiky, včetně nezbytnosti komunikace s veřejností.

Nastavení systému a procesů pro monitoring a evaluace je podstatnou částí implementace politik (resp. programu zhmotněného do strategického dokumentu a následně jednotlivých opatření/projektů) orientovaných na výsledky, což je i důvodem proč s tímto SPSZ počítá.

Překročení rámce pragmatického využití dokumentu SPSZ jako vstupenky k finančním prostředkům pro řešení problémů sociálního vyloučení v lokalitě je určitě otevřenou příležitostí pro vyhodnocování strategie definované v rámci SPSZ a pro využití nástrojů pro posouzení dosahování cílů, měření výsledků a dopadů, s potenciálem pro učení aktérů a inkrementální zlepšování politik, resp. jednotlivých opatření/projektů. Řádné nastavení systému (klíčové ukazatele, jednotná metodika, nepříliš robustní systém zvyšující výrazně administrativní zátěž, aplikace zjištění, sdílení zjištění, atd.) je rovněž příležitostí pro realizátory a jejich pracovníky vystoupit s každodenní operativy a „přetížení“ každodenními činnostmi souvisejícími s poskytováním služeb klientům.

Zvláště z pohledu procesu učení a zlepšování praxe za zvážení stojí rovněž aplikace behaviorálního modelu orientovaného na získávání znalostí o tom, co konečným příjemcům pomáhá praktikovat pozitivní změny v jejich životech, toto systematicky vyhodnocovat a zjištění zavést do implementace a sdílet s ostatními relevantními aktéry.

SPOLUPRÁCE AKTÉRŮ S ASZ A KOMUNIKACE

Jako příležitost pro ASZ se rovněž nabízí přistupovat k poskytování podpory více flexibilně, například orientovat se více na jednotlivé realizátory a jim přizpůsobit obsah podpory, a to i nad rámec

projektového poradenství v oblasti monitoringu výzev a připomínkování projektových žádostí (včetně větší reflexe lokálních specifik, podpoře inovací a obecně podpoře při jednání s poskytovateli dotací). I přesto, že zde existují limity vyplývající z nižší flexibility dané tím, že ASZ sama je financována z programu OPZ, resp. OP VVV. Přestože pozice lokálního konzultanta je v současné době již po delší dobu obsazena jednou pracovnící, příležitost v širší rovině rovněž leží ve zlepšení systému pro minimalizaci rizik souvisejících s přirozenou fluktuací lokálních konzultantů (ztráta informací, operativní nekoncepčnost, apod.), která má vliv na budování důvěry mezi partnery, ale též na systém kontroly kvality práce lokálních konzultantů či zajištění adekvátní komunikace a responsiveness (jak interně v rámci organizace, tak vůči partnerům).

SEZNAM ZKRATEK

APK	asistent prevence kriminality
ASZ	Agentura pro sociální začleňování
CS	cílová skupina
DluPo	dluhové poradenství
KPSVL	koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám
LDN	léčebna dlouhodobě nemocných
LP	lokální partnerství
MEAL	monitoring, evaluace, odpovědnost a učení (monitoring, evaluation, accountability and learning)
MAS	místní akční skupina
MV	Ministerstvo vnitra
MPI	Místní plán inkluze
MSSS	Městská správa sociálních služeb
MÚ	městský úřad
OP VVV	Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
OPL	omamné a psychotropní látky
OPZ	Operační program zaměstnanost
ORP	obec s rozšířenou působností
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
POÚ	obec s pověřeným obecním úřadem
SAS	sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
SPSZ	Strategický plán sociálního začleňování
SVJ	společenství vlastníků jednotek
SVL	sociálně vyloučená lokalita
TAP	tematický akční plán
TP	terénní program
ÚP	Úřad práce

SEZNAM ROZHOVORŮ

Jméno a příjmení	Název organizace, pozice	Typ respondenta
Bc. Kateřina Kubíčková	ASZ - lokální konzultantka	Klíčový informátor
Šárka Oujeská, DiS.	Sociální pracovnice MÚ Klášterec nad Ohří a kontakt na odboru ohledně plnění SPSZ	Klíčový informátor
Bc. Zdena Janichová	Vedoucí Odboru soc. věcí, školství a sportu MÚ Klášterec nad Ohří	Klíčový informátor
Bc. Jindřiška Urbánková	SVĚTLO Kadaň, z.s., Tým K-centra Kadaň a Terénních programů - Kadaňsko, vedoucí služeb	Zástupce realizátora
Bc. Petra Trepešová	RADKA z.s., Kadaň, pracovní poradce	Zástupce realizátora
Ing., Bc. Veronika Kusá	NADĚJE pobočka Kadaň, Klášterec nad Ohří, vedoucí poboček	Zástupce realizátora
Bc. Jana Ullmannová	NADĚJE pobočka Klášterec nad Ohří, vedoucí sociální pracovnice, odborné sociální poradenství	Zástupce realizátora
Mgr. Nikola Halouzková, DiS.	NADĚJE pobočka Klášterec nad Ohří, vedoucí sociální pracovnice, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	Zástupce realizátora
Ing. Jaroslava Výborná	MÚ Vejprty, koordinátorka projektů města (Asistenti prevence kriminality, projekt IMPULS)	Zástupce realizátora
Mgr. Viktor Koláček,	Ředitel Městská správa sociálních služeb Vejprty (sociální služby - projekt Perspektiva)	Zástupce realizátora
Margita Schumannová	Sociální pracovnice (terénní program), Městská správa sociálních služeb Vejprty	Zástupce realizátora
Lenka Tobiášová	Sociální pracovnice (NZDM), Městská správa sociálních služeb Vejprty	Zástupce realizátora
Lenka Šenkyplová	Sociální pracovnice (SAS), Městská správa sociálních služeb Vejprty	Zástupce realizátora
Zuzana Franková	Asistentka prevence kriminality, Vejprty	Zástupce realizátora
Michala Chromková	Asistentka prevence kriminality, Vejprty	Zástupce realizátora

SEZNAM DOKUMENTŮ

- HEJNAL, O.: *Situační analýza Klášterec nad Ohří a Vejprty*. ASZ, 2017.
- *Program prevence kriminality ve městě Vejprty. Evaluační šetření - květen 2019*. MÚ Vejprty (2019).
- Projektová žádost *OSP a NZDM NADĚJE pro Klášterec 2017*. NADĚJE, 2016.
- Projektová žádost *PERSPEKTIVA - rozvoj Centra sociálních služeb Vejprty*. MSSS Vejprty, 2016.
- Projektová žádost *Program prevence kriminality ve městě Vejprty*. MÚ Vejprty, 2018.
- Projektová žádost *Služby pro osoby závislé, ohrožené závislostí a jejich rodinné příslušníky v Klášterci nad Ohří*. SVĚTLO Kadaň, z.s., 2016.
- Projektová žádost *Společně to zvládneme*. RADKA, z.s., 2016.
- *Strategický plán sociálního začleňování 2016-2018, Klášterec nad Ohří a Vejprty*. 2015, 2016.
- SVOBODOVÁ, K. et al.: *Situační analýza Vejprty*. Demografické informační centrum, o.s., 2011.
- *Závěrečná evaluace působení Agentury pro sociální začleňování v lokalitě Vejprty*. Sociotrendy 2015.